

ᠮᠣᠩᠭᠡᠯᠠᠯᠠᠭᠤᠨ
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ
ᠲᠦᠨᠦᠨᠢᠨ

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГА

ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ТАЙЛАН | 2022

Монгол Улсын Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагааны тайланг Төрийн аудитын тухай хуульд заасны дагуу нээлттэй, ил тод байх зарчмын дагуу бэлтгэн боловсруулав.

2022 онд Төрийн хяналтын тогтолцоо үүссэний 100 жилийн ойд зориулсан “Төрийн хяналт-аудит 100” сэдэвт тусгай үзэсгэлэнд багтсан түүхэн үзмэрүүдээс толилуулав.

Энэхүү тайлантай холбоотой санал, хүсэлт, лавлах зүйл байвал Үндэсний аудитын газрын info@audit.gov.mn цахим шууданд ирүүлнэ үү.

Өмнөх үг

Монгол Улсын Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагааны тайланг
Та бүхэнд өргөн барьж байна.

Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааны хөгжлийн төлөвшилийг эрх зүйн таатай орчноос гадна төрийн аудитын байгууллага өөрөө үнэт зүйлс, ёс зүйн чанга харууцлагатай, хяналтын тогтолцоотой байх, аудитын тасралтгүй хөгжлийг мэдээллийн технологитой хөл нийлүүлж, цахим гэд бүтцийг хөгжүүлэх, удирдлагын манлайлал, аудиторуудын мэргэшлийн ур чадварыг тасралтгүй сайжруулах, байгууллагынхаа үйл ажиллагааны үр гүн, аудитын чанар, үр өгөөжийг үнэн зөв бодитой тооцох бодлого чиглэлийг баримтлан ажиллалаа.

Төрийн аудитын байгууллага 2022 онд 4069 санхүүгийн тайланг дүгнэлт гаргаж, сэдэвчилсэн байгдлаар гүйцэтгэл, нийцлийн 215 аудитыг гүйцэтгэж, нийт 11.1 их наяд төгрөгийн зөрчлийг илрүүлэн, шалгагдагч этгээдэд 160.9 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт, 5.9 их наяд төгрөгийн албан шаардлага, 10.2 мянган зөвлөмж хүргүүлж, улс, орон нутгийн төсөвт 41.4 тэрбум төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлсэн байна.

Улсын нэгдсэн төсөв болоод орон нутгийн төсвийн бүхий л шатанг хууль тогтоомжоор тодорхойлсон шалгуур үзүүлэлт, олон улсын сайн туршлагад суурилсан төрийн аудитын бодлого, арга зүйн шинэчлэл хийж, үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологийг тууштай нэвтрүүлэх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүллээ.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай, Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль болон Төсвийн байнгын хорооноос хэрэгжүүлэх бодлогын шинэчлэл, гүйцэтгэх үүрэг нэмэгдэж байгаатай зэрэгцэн Төрийн аудитын байгууллагын оролцоо нэн чухал буюу үр гүнд суурилсан төлөвлөлтийн зарчмыг хэрхэн хэрэгжүүлэхийг авч үзэхийн зэрэгцээ төсвийн гүйцэтгэл, хэрэгжилтийг хянах, дүгнэлт гаргах аудитын явцад төсвийн хяналтын зарчим, төрөл, хуулийн агуулгыг орхигдуулалгүй, ил тог, харууцлагатай байдал дүгнэлт өгч, зөвлөмжийг хүргүүлэн ажиллав.

Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн газраас батлан хэрэгжүүлж байгаа урт болон гунд хугацааны хөгжлийн баримт бичгүүд болон эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн богино хугацааны хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдийн гүйцэтгэл, хэрэгжилтийн явц, үр гүнгийн байдал хийх бүх төрлийн аудит болон бүхий л шатны төсөв захирагчдын төсвийн харууцлага, сахилга бат, үр ашиг, үр нөлөө, төрийн байгууллагуудын гомоог хяналтын тогтолцооны үр нөлөөт байдал нь бидний хуулиар хүлээсэн хяналтын чиг үүргээ хэрхэн хэрэгжүүлж байгаатай салшгүй холбоотой, байнгын харилцан хамааралтай байдлыг онцгойлон анхаарч ажиллав.

Төрийн аудитын байгууллага 2022 оны зорилтоо “Аудитын чанарын хяналтын үр нөлөөг сайжруулах жил” гэж тодорхойлон хянан удирдах түвшний албан хаагчдын мэдлэг, ур чадварыг сайжруулах, аудитын чанарын хяналтын харууцлагыг гээшлүүлж, улмаар улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дэмжсэн, илүү үнэ цэнтэй, үр өгөөж өгөхүйц аудитыг гүйцэтгэхэд суурь үндэс болсон чанарын хяналтын үр нөлөөтэй тогтолцоог үе шаттай хөгжүүлэх чиглэлээр суурь арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэв.

Төрийн аудитын байгууллагын эрхэм зорилго, алсын хараа, гунд хугацааны стратегийн зорилтуудаа дэмжиж тууштай, бодит ажлыг хэрэгжүүлэх зорилгоор 2023 оны зорилтоо “Аудитын шийдвэрийн хэрэгжилт, түүний үр нөлөө, ил тог, харууцлагатай байдлыг сайжруулах” жил гэж тодорхойлсон нь цаг үеийн шаардлагатай нийцсэн юм.

Төрийн аудитын байгууллага хуулийн хүрээнд Улсын Их Хурлын хяналтын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж, эх орон арг түмний эрх ашгийн төлөө Засгийн газрын хүлээх харууцлага, үйл ажиллагааны үр ашиг, үр нөлөөг дээшлүүлэхэд туслах, олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан харууцлагатай чиг үүргийг гүйцэтгэхдээ төрийн бүх шатны байгууллагын санхүүгийн сахилга батыг сайжруулж, үрэлгэн байдлыг хязгаарлах, төрийн аудитын чиглэлээр гаргасан бодлого, арга зүйг мөрдөж улс, орны төсөв, эдийн засгийн нөхцөл байдлыг дүгнэхэд анхаарлаа хандуулан ажиллаж байна.

Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан хууль тогтоомжийн шинэчлэлт, өөрчлөлттэй холбогдуулан төсвийн үр ашигтай, зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх, түүнийг төсвийн бүх шатанд төлөвшүүлэхэд Төрийн аудитын байгууллагын бүх шатны салбар нэгжийн хүлээх харууцлага өндөр хэвээр байх бөгөөд ялангуяа, Төрийн аудитын байгууллагаас 2023 онд тодорхойлсон зорилтоор дамжуулан ирээдүйн амьдрал, нийгмийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх болно.

Төрийн аудитын байгууллагаас хууль тогтоомжийн дагуу төрийн санхүү, төсвийн үр ашигт байдалг тавих хяналтыг хэрэгжүүлж үндсэн чиг үүргээ харууцлагатай, тогтвортой хэрэгжүүлэх аудитын үйл ажиллагаанд хувь нэмрээ оруулсан хамт олон, бидний ажлыг дэмжиж ажилласан УИХ, түүний байнгын хороог, төрийн байгууллага, харилцагч талуудад талархал илэрхийлж байна.

Монгол Улсын Ерөнхий аудитор

Д.Занданбат

АГУУЛГА

- ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2022 ОНЫ ҮР ДҮН 9
- 2022 ОНЫ ОНЦЛОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА 10
- ТӨРИЙН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮҮСЭЛ, ХӨГЖИЛ 11

I БҮЛЭГ. ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГА 14

Төрийн аудитын байгууллагын стратеги зорилт	16
Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалт, хүний нөөц	18
Төрийн аудитын стандарт, арга зүй, дүрэм журам	21

II БҮЛЭГ. ТӨРИЙН АУДИТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА 24

Төрийн аудитын нэгдсэн удирдлага, зохицуулалт	26
Төрийн аудитын үр дүнгийн үзүүлэлт	28
Төрийн аудитын байгууллагын гүйцэтгэсэн аудит	34
Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын гүйцэтгэсэн аудит	47
Төрийн аудитын чанарын баталгаажуулалт	55

III БҮЛЭГ. АУДИТЫГ ДЭМЖИХ АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ 56

Захиргаа, хууль эрх зүй	58
Сургалт, хөгжлийн үйл ажиллагаа	60
Хамтын ажиллагаа	66
Дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ	72
Төрийн аудитын байгууллагын ил тод байдал	73
Төрийн аудитын байгууллагын мэдээллийн технологи	74
Төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайлагнал	75

IV БҮЛЭГ. ДҮГНЭЛТ 76

V БҮЛЭГ. ЦААШДЫН ЗОРИЛТ 80

VI БҮЛЭГ. САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНД ӨГСӨН ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ 84

VII БҮЛЭГ. ХАВСРАЛТ МЭДЭЭЛЭЛ 88

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2022 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ СИСТЕМЧИЛСЭН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН 92

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

АДБ	Аудитын Дээд Байгууллага
Аи Ди Аи	ИНТОСАИ-н Хөгжлийн санаачилга
АМГТГ	Ашигт малтмал, газрын тосны газар
АНТАГ	Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газар
АСОСАИ	Аудитын Дээд Байгууллагуудын Азийн Байгууллага
АХБ	Азийн хөгжлийн банк
БОАЖГ	Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БСШУСЯ	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам
ГХБХБГ	Газрын харилцаа, барилга хот байгуулалтын газар
ГТБҮ	Газрын тос боловсруулах үйлдвэр
ГХГЗЗГ	Газрын харилцаа, геодези зураг зүйн газар
ЖДҮДС	Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих сан
ЗДТГ	Засаг даргын Тамгын газар
ЗГХЭГ	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар
ЗТХЯ	Зам, тээврийн хөгжлийн яам
ИНТОСАИ	Аудитын Дээд Байгууллагуудын Олон Улсын Байгууллага
ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
ММНБИ	Монголын мэргэшсэн нягтлан бодогчдын институт
МУЕА	Монгол Улсын Ерөнхий аудитор
НДЕГ	Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар
НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
ОБЕГ	Онцгой байдлын ерөнхий газар
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
СТСХ	Санхүү, төрийн сангийн хэлтэс
ТАБ	Төрийн аудитын байгууллага
ТАГ	Төрийн аудитын газар
ТБХ	Төсвийн байнгын хороо
ТЕГ	Татварын ерөнхий газар
ТЕЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
ТТБТХ	Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
ТШЗ	Төсвийн шууд захирагч
УБЕГ	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар
УИХ	Улсын Их Хурал
ҮАГ	Үндэсний аудитын газар
ҮАБЗ	Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл
ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
ХХААГ	Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар
ЦЕГ	Цагдаагийн ерөнхий газар
ШДНЦХ	Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудас
ЭМДЕГ	Эрүүл мэндийн даатгалын ерөнхий газар
ЭМЯ	Эрүүл мэндийн яам
ЭХЯ	Эрчим хүчний яам

АЛСЫН ХАРАА

Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн эдийн засаг, нийгмийн өндөр үр нөлөөтэй төрийн аудитыг гүйцэтгэж, арга зүй, технологи, үйл ажиллагаагаар бүс нутгийн хэмжээнд тэргүүлэх аудитын дээд байгууллага болно.

ЭРХЭМ ЗОРИЛГО

Төрийн санхүү, төсвийн хяналтыг хараат бусаар хэрэгжүүлж, харилцагч талуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах замаар иргэдийн амьдралыг сайжруулна.

ЭРХЭМЛЭХ ҮНДСЭН ЗАРЧМУУД

 ХУУЛЬ ДЭЭДЛЭХ

 ИЛ ТОД, БОДИТОЙ БАЙХ

 МЭРГЭШСЭН БАЙХ

 ХАРААТ БУС, БИЕ ДААСАН БАЙХ

 ШУДАРГА ЁСЫГ ХАНГАХ

 МЭДЭЭЛЛЭЭР БҮРЭН ХАНГАГДАХ

 ТӨРИЙН АУДИТЫН ОЛОН УЛСЫН
НИЙТЛЭГ СТАНДАРТАД НИЙЦЭХ

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2022 ОНЫ ҮР ДҮН

4,284
ГҮЙЦЭТГЭСЭН АУДИТ

4,069
САНХҮҮГИЙН
ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

215
ГҮЙЦЭТГЭЛ,
НИЙЦЛИЙН АУДИТ

10,235
Зөвлөмж

Аудитын нийт илрүүлэлт
13,479.9
тэрбум төгрөг

Улс, орон нутгийн төсөвт
төвлөрүүлсэн
41.4 тэрбум төгрөг

Хүлээн зөвшөөрүүлсэн
үр өгөөж
1,244.9 тэрбум төгрөг

22
Асуудал хууль хяналтын
байгууллагаар
шийдвэрлэгдсэн

Санхүүжилтийн төгрөг тутамд
бий болсон үр өгөөж
50.9 төгрөг

331
Албан тушаалтанд хариуцлага
тооцуулсан

Төсвийн төсөлд
хэрэгжсэн санал
80.2 тэрбум төгрөг

488
Нийт албан хаагч

74
Сургалт

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2022 ОНЫ ОНЦЛОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГҮҮД БОЛОН ЗАСГИЙН ГАЗРААС ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БАЙГАА ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮНД ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТ ХИЙВ.

Эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн зорилтот арга хэмжээний үр дүнд сэдэвчилсэн аудитыг гүйцэтгэх хүрээнд:

- Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилт, үр дүн;
- Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн бодлогын хэрэгжилт, үр дүн.

МОНГОЛ УЛСЫН АУДИТЫН ДЭЭД БАЙГУУЛЛАГА ИНТОСАИ-Н ХХIV ИХ ХУРАЛД ОРОЛЦОЖ, ДЭЛХИЙН УЛС, ОРНУУДЫН АУДИТЫН ДЭЭД БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХАМТЫН НИЙГЭМЛЭГИЙН СТРАТЕГИ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БАТЛАХАД САНАЛАА ИЛЭРХИЙЛЭВ.

196 орны аудитын дээд байгууллагыг нэгтгэсэн хараат бус, улс төрөөс ангид мэргэжлийн байгууллагын ХХIV их хурлаар:

- Төрийн аудитын салбарыг хөгжүүлэх;
- Үнэ цэнэ нэмсэн чанартай бүтээгдэхүүн гаргахад чиглэсэн хариуцлагын тогтолцоог үр дүнтэй зохион байгуулах;
- Харилцагч талуудтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх чиглэлд улс орны аудитын дээд байгууллагууд санал нэгдэн хэлэлцлээ.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГА ЦАХИМ МЭДЭЭЛЛИЙН НЭГДСЭН СИСТЕМИЙГ АШИГЛАХ, ХӨГЖҮҮЛЭЛТИЙГ ДУНД БОЛОН УРТ ХУГАЦААГААР ТӨЛӨВЛӨН ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БАЙНА.

Төрийн аудитын байгууллагын мэдээллийн технологийн бодлого, чиглэл, шаталсан сургалтын цахим системийг хөгжүүлэх хүрээнд:

- Үндэсний аудитын газарт хэрэгжүүлэх мэдээллийн технологийн цахим мастер төлөвлөгөө боловсруулав;
- Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдын чадамжийн хүрээ, чадавхын үнэлгээ хийж, аудиторыг чадавхжуулах шаталсан сургалтын модуль хөтөлбөрийг боловсрууллаа.

ТӨРИЙН ХАРААТ БУС ХЯНАЛТЫН ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨНИЙ 100 ЖИЛИЙН ТҮҮХЭЭ МЭДЭХ, СУДЛАХ, ОЙЛГОХ ЗОРИЛГООР ТҮҮХЧИЛСЭН БОЛОН ДУРСАМЖ НОМ ГАРГАЖ, БАРИМТАТ КОНТЕНТ БЭЛТГЭН ОЛОН НИЙТИЙН ХҮРТЭЭЛ БОЛГОВ.

- Монгол төрийн хяналт-аудит түүхэн товчоог боловсруулав.
- “Хараат бус төрийн хяналтын байгууллага” түүхэн замнал номыг хэвлүүлэв.
- “Төрийн хяналт-аудит 100 жил” баримтат кино хийв.

ТӨРИЙН АУДИТЫН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГА БУС НУТАГ, САЛБАРЫН БОДЛОГО, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОНЦЛОГИЙГ ХАРГАЛЗАН АУДИТЫН СЭДВИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ СТРАТЕГИЙН ХҮРЭЭНД ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТЫГ ТӨЛӨВЛӨЖ ХЭРЭГЖҮҮЛЭВ.

- Боловсролын тогтолцоо, өнөөгийн байдал, үр дүнг цогцоор үнэлэх хүрээнд “Дээд боловсролын өнөөгийн байдал, үр дүн” сэдэвт аудитыг гүйцэтгэлээ.
- Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газар нэгдсэн удирдамжаар “Орон нутгийн хөгжлийн сангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалт үр дүн” сэдэвт аудитыг гүйцэтгэлээ.

ИНТОСАИ-ГААС ГАРГАСАН АУДИТЫН СТАНДАРТ, УДИРДАМЖИЙГ ОРЧУУЛАН ХЭВЛҮҮЛЖ, ТҮҮНД НИЙЦҮҮЛЭН АУДИТ ЗААВАР АРГАЧЛАЛ, ЖУРАМ БОЛОВСРУУЛАН МӨРДӨВ.

Олон улсын шинээр гаргасан стандарт, удирдамжуудыг цаг тухай бүр нь судалж орчуулан аудитад мөрдүүлээ:

- Харилцагч талуудад зориулсан аудитын хураангуй тайлан бэлтгэх аргачилсан зөвлөмж;
- АДБОУС 200-Санхүүгийн аудитын зарчим, АДБОУС 2000-Санхүүгийн аудитын стандартын хэрэглээ;
- Санхүүгийн тайлангийн аудитын заавар, аргачлалыг боловсрууллаа.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН БУСЧИЛСЭН НЭГДСЭН СУРГАЛТЫГ ЦАХИМ ХЭЛБЭРЭЭР ЗОХИОН БАЙГУУЛЛАА.

Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдыг мэргэшүүлэх, тасралтгүй хөгжүүлэх, аудиторын чадавхыг бэхжүүлэх хүрээнд:

- Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын албан хаагчдыг хамруулан “Нэгдсэн сургалт-2022” цахим арга хэмжээг амжилттай зохион байгуулав;
- Сургалт хөгжлийн системийг амжилттай нэвтрүүлж, “Сайн туршлагаар нэрлэгдсэн Монгол Улсын Төрийн аудитын байгууллагын цахим сургалтын систем” нийтлэл ИНТОСАИ-н “International journal of government auditing” сэтгүүлд нийтлэгдэв.

ТӨРИЙН ХАРААТ БУС ХЯНАЛТЫН ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨНИЙ ОЙ ТОХИОЖ НЭГЭН ЗУУНЫ ТҮҮХИЙН ОЛОЛТ АМЖИЛТ АЛДАА ОНООГОО ЦЭГНЭЖ, ИРЭЭДҮЙН ЧИГ ХАНДЛАГАА ТОДОРХОЙЛОН ЧУУЛАВ.

- Төрийн хяналтын тогтолцоо үүссэний 100 жилийн ойд зориулсан маркийн нээлтийн үйл ажиллагааг зохион байгуулав.
- Монгол улсад төрийн хяналтын байгууллага үүсэж хөгжсөний 100 жилийн ойд зориулсан онол, практикийн бага хурал зохион байгуулав.
- Төрийн хяналтын тогтолцоо үүссэний 100 жилийн ойд зориулсан “Төрийн хяналт-аудит 100” сэдэвт тусгай үзэсгэлэнг дэлгэн үзүүлэв.

ТӨРИЙН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮҮСЭЛ, ХӨГЖИЛ

1922-1930

1922.07
Ардын хувьсгалт Засгийн газрын дэргэдэх Хянан байцаах хэлтэс байгуулагдав.

1926.12
Засгийн газрын дэргэдэх Эдийн засгийн Зөвлөлийн хянан байцаах хэлтсийг байгуулав.

1930
Улсын хянан байцаах яамыг байгуулав.

1932
Улсын хянан байцаах яамыг татан буулгажээ.

1970-1990

1981
БНМАУ-ын ардын хянан шалгалтын тухай хууль батлав. Төрийн хяналт шалгалтын байгууллагын үйл ажиллагаа хуулийн дагуу явагдах болов.

1972.10
БНМАУ-ын Ардын хянан шалгах хороо байгуулагдсантай холбоотойгоор Хянан шалгах комиссыг татан буулгав.

1990.10
Ардын хянан шалгах хороог татан буулгаж, "БНМАУ-ын Ардын хяналт шалгалтын хууль" хуулийг хүчингүй болгох тогтоол гаргав.

1930-1940

1935
Засгийн газрын Хууль ба тогтоол зэргийн зэргийн гүйцэтгэлийг хянах байнгын комисс байгуулав.

1940
Сайд нарын зөвлөлийн дэргэд Төлөвлөгөө, тоо бүртгэл, хянан шалгах газрыг байгуулав.

1934
Засгийн газрын дэргэдэх Тогтоол, тушаалын биелэлтийг шалгах байнгын комисс

1939
Засгийн газрын тогтоол, тушаалын биелэлтийг хянан шалгах тасаг, хэлтэс байгуулав.байгуулав.

1995-2002

1996
Монгол Улсын Төрийн хяналтын байгууллага Аудитын дээд байгууллагын олон улсын байгууллагын бүрэн эрхт гишүүнээр элсэв.

1997
Хяналт шалгалтын дээд байгууллагуудын олон улсын холбооны дээд чуулганд Монгол Улсын хянан шалгах хорооны төлөөлөгчид оролцов.

1995
Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль батлагдав.

1995
Төв, орон нутагт төрийн хяналтын байгууллагуудыг эмхлэн байгуулах ажил өрнөв.

1998
Төрийн хянан шалгах хороо нь Австрали, Шинэ Зеланд, ОХУ, Польш улсын хяналт шалгалтын байгууллагатай хамтран ажиллах протокол, санамж бичиг байгуулав.

1940-1950

1947.02
Сайд нарын зөвлөлийн дэргэд Улсын байцаан шалгах газар байгуулав.

1949
Сайд нарын зөвлөлийн дэргэд Улсын хянан шалгах комисс байгуулагдав.

1949
БНМАУ-ын шинэ Үндсэн хуулиар төрийн хянан шалгах байгууллага нь Үндсэн хуулийн байгууллага болов.

2003-2008

2003
Монгол Улсын Их Хурал Төрийн аудитын тухай хуулийг батлав.

2008
Үндэсний аудитын газрын бүтцийг шинэчлэн батлав.

2003
Үндэсний аудитын газар байгуулагдаж, төрийн аудитын орчин үеийн арга хэлбэр нэвтрэв.

2004
Үндэсний аудитын газар 2004-2006 онд хэрэгжүүлэх Бизнесийн стратегийн төлөвлөгөөг боловсруулан батлав. Аудитын олон улсын стандартыг мөрдөж эхлэв.

1950-1960

1957.06
Сайд нарын зөвлөлийн дэргэдэх Хянан шалгах комиссыг Хянан шалгах яам болгож шинэчилэв.

1956
Сайд нарын зөвлөлийн "Улсын хянан шалгах комиссын үүргийг өргөтгөх тухай" тогтоолоор Хянан байцаах комиссын шинэ бүтцийг тогтоов.

1957
Хянан шалгах комисс Засгийн газрын тогтоол, шийдвэрийн биелэлтэд гүйцэтгэлийн шалгалт хийхэд чиглэж байв.

2013
Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг УИХ хэлэлцэн баталж, 2014 оны нэгдүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөж эхлэв.

2014
Аудитын олон улсын суурь болон тусгайлсан 86 стандартыг анх удаа эх хэлнээ орчуулан үндэсний түвшинд мөрдөх арга зүй болгож хэвлүүлэв.

2009-2017

2011
Үндэсний аудитын газрын 2012-2013 оны "Стратегийн төлөвлөгөө"-г шинэчлэн батлав.

2015
Монгол Улсын төрийн аудитын байгууллага АСОСАИ-н ээлжит чуулганаас тус нийгэмлэгийн Аудитын хорооны гишүүнээр сонгогдов.

1960-1970

1959.07
Хянан шалгах комиссыг Сайд нарын зөвлөлийн өмнөөс хяналт шалгалт хийх эрх олгосон 6 зүйл бүхий дүрэм батлав.

1965
Улс орон даяар олон нийтийн хянан шалгах комисс байгуулах ажил өрнөв.

1966
Сайд нарын дэргэдэх Хянан шалгах комисс хяналт шалгалтын ажлын хэлбэрээ шуурхай шалгалт, хэсэгчилсэн шалгалт, иж бүрэн шалгалт гэж өөрчлөв.

1958.12
Хянан шалгах яамны эрх үүргийг нэмэгдүүлж, Засгийн газрын нэрийн өмнөөс шалгалт хийдэг болох, улсын хяналт шалгалтад олон түмнийг татан оролцуулах, олон түмний оролцоо, хяналтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор тус яамыг Хянан шалгах комисс болгов.

2018-2022

2018
Харилцагч талуудын оролцооны стратеги 2019-2022" баримт бичгийг боловсруулав.

2020.09
Төрийн аудит MNS6817:2020 үндэсний стандартыг батлуулав.

2022.01
Төрийн аудитын стандартын хорооны дүрмийг баталж, Аудитын стандартын хороог байгуулав.

2020.06
Төрийн аудитын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг УИХ-аар хэлэлцэн батлав.

2021.07
Төрөлжсөн аудитын заавар, аргачлалыг Төрийн аудитын стандарт болон холбогдох хууль эрх зүйн шаардлагад нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж батлав.

2021.12
"НЭЭЛТТЭЙ АУДИТ" мэдээллийн портал сайтын үйл ажиллагааг эхлүүлж, олон нийтэд танилцуулав.

2022.08
Төрийн хяналтын тогтолцооны 100 жилийн ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэв.

I БҮЛЭГ

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГА

СТРАТЕГИЙН ЗОРИЛГО

Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааг хараат бусаар явуулах эрх зүйн болоод арга зүй, технологийн таатай орчныг бүрдүүлнэ.

Анхны "Бичгийн гавьяа" -ны одонгоор Хянан байцаах яамны сайд Д.Лосол 1927 онд шагнуулжээ.

1926-1931 он
Урт: 4 см
Өргөн: 4,5 см
Монголын Үндэсний музейн сан хөмрөг

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

- Төрийн аудитын байгууллагын стратеги зорилт
- Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалт, хүний нөөц
- Төрийн аудитын стандарт, арга зүйн, дүрэм журам

ЗОРИЛТ 1:

Төрийн аудитын байгууллагын хараат бус байдал, хууль эрх зүйн орчныг бэхжүүлэх;

ЗОРИЛТ 2:

Төрийн аудитын тогтолцоонд арга зүй, стандартын шинэчлэлийг хийж, олон улсын чиг хандлагад нийцсэн дэвшилтэт технологи бүхий орчин үеийн төрийн аудитын тогтолцоог төлөвшүүлэх;

ЗОРИЛТ 3:

"Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030"-ыг хэрэгжүүлэх төрийн аудитын байгууллагын идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх замаар сайн засаглалыг дэмжих;

ЗОРИЛТ 4:

Харилцагч талуудын үр ашигтай хамтын ажиллагааг дэмжиж, аудитын чанар, нийгэмд үзүүлэх үр өгөөжийг дээшлүүлэх;

ЗОРИЛТ 5:

Нийгмийн бүхий л салбарыг хамарсан өргөн хүрээний асуудалд үнэлэлт, дүгнэлт өгөх мэдлэг, чадвар бүхий хүний нөөцийг бүрдүүлэх;

ЗОРИЛТ 6:

Төрийн аудитын байгууллагын дотоод засаглал, дэмжих үйлчилгээ, эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог төлөвшүүлэх.

Хүндэт тэмдэг
БНМАУ-ын Ардын хянан шалгах хорооны тэмдэг

Урт: 8 см
Өргөн: 5 см
Үндэсний аудитын газрын цуглуулга

Төрийн хяналтын тэргүүний ажилтан цол тэмдэг

Урт: 6 см
Өргөн: 3.3 см
Үндэсний аудитын газрын цуглуулга

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН СТРАТЕГИ ЗОРИЛТ

Төрийн аудитын байгууллагын тайлант оны үйл ажиллагааны гүйцэтгэл, түүнд өгсөн өөрийн үнэлгээ дүгнэлт, олон нийт, харилцагч талуудын хүлээлт, өнөөгийн бодит шаардлагад нийцүүлэн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн төрийн аудитын суурь зарчмыг удирдлага болгон 2022 оныг **“АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ”** болгон дараах үндсэн чиглэлийг баримтлан үйл ажиллагаагаа төлөвлөн хэрэгжүүлээ.

Төрийн аудитын байгууллагаас жилийн зорилтын хүрээнд төлөвлөгөөт аудитыг цаг хугацаанд нь чанартай гүйцэтгэж, үр нөлөөг үнэлэх, бодлогын хэрэгжилт, стандарт, горим арга зүйн төлөвшил, нөөцийг үр ашигтай хянан удирдах, дотоод засаглал, хяналт-үнэлгээний тогтолцоо, харилцагч талуудтай хамтын ажиллагааг сайжруулах гэсэн голлох чиглэлүүдээр нийт 151 арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Төрийн аудитын байгууллагаас хуулийн өргөтгөсөн чиг үүргийн хүрээнд Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны шийдвэрээр хуульд заасны дагуу болон бодлогын сэдвийн хүрээнд төлөвлөсөн аудитын үр өгөөжийг тооцож ажиллана.

Аймаг, нийслэл дэх төрийн аудитын газруудаас гүйцэтгэх зарим аудитын сэдвийг бүс нутгийн онцлогийг харгалзан хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, байгаль хамгаалал, нөхөн сэргээх арга хэмжээ, халамж, жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх бодлого, үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн байдалд хийх аудитыг нэгдсэн удирдлагаар хангаж, гүйцэтгэл үр дүнг нэгтгэн дүгнэнэ.

Төрийн аудитын байгууллага 2022 оны зорилтоо дэмжин хуулийн хүрээнд хүлээсэн тулгуур аудитын хэрэгжилт, гүйцэтгэлд тавих чанарын хяналтын тогтолцооны үр нөлөөг сайжруулах замаар аудитын чанарыг сайжруулахад анхаарна.

Төрийн аудитын бүхий л арга хэрэгслийг ашиглан улсын хөгжлийн бодлого, мөрдөж буй зохицуулалт, шийдвэрийн хэрэгжилт, тэдгээрийн үр дүнгийн байдалд хийх нөлөөллийн дүн шинжилгээний ажлыг гүйцэтгэх суурь бааз, чадавхыг бэхжүүлэх сургалт, судалгааны ажлыг шинэ шатанд гаргана.

Төрийн хяналтыг хэрэгжүүлэхэд аудитын дэд зорилт, асуудлын шинжилгээний бүрэлдэхүүнд хямралт нөхцөл байдлын үеийн хариу арга хэмжээний үр дүн, төрийн байгууллагуудын чигч шударга байдлын асуудал тэргүүлэх чиглэлийн бүрэлдэхүүн хэсэг байх болно.

Төрийн аудитын байгууллага тайлант жилийн зорилтыг эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд бий болсон өргөтгөсөн чиг үүргээ ухамсарлаж, улс орны хөгжилд түлхэц болохуйц тулгуур болон стратегийн хөгжлийг дэмжсэн бодит цагийн аудитыг гүйцэтгэж, үр өгөөжийг бий болгохуйц чанарын хяналтын үр нөлөөтэй тогтолцооны хөгжлийн суурийг бататгах зорилтыг хэрэгжүүлж ажиллав.

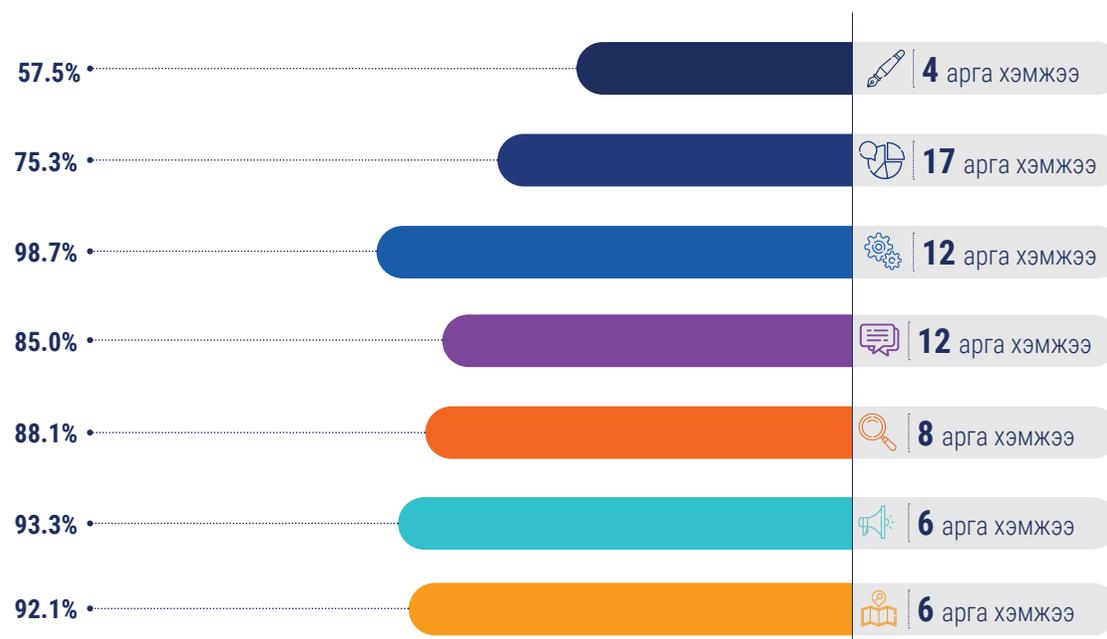
Хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрх өргөн хүрээг хамрах болсонтой уялдуулан өмнөх оны зорилтоо улам бататган, хянан удирдах ажилтнуудын мэдлэг, үр чадварыг сайжруулах, аудитын бүхий л шатанд хяналтын үр нөлөөг дээшлүүлж хэтийн хугацаанд улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дэмжсэн, илүү үнэ цэнтэй, үр өгөөж өгөхуйц аудитыг гүйцэтгэхэд суурь үндэс болсон чанарын хяналтын үр нөлөөтэй тогтолцоог хөгжүүлэх чиг хандлагыг баримтлан 2022 оны үндсэн зорилтыг “Аудитын чанарын хяналтын үр нөлөөг сайжруулах жил” болгов.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2022 ОНЫ ЗОРИЛТ

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт, шалгалтын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дэмжсэн, илүү үнэ цэнтэй, үр өгөөж өгөхуйц аудитыг гүйцэтгэхэд суурь үндэс болсон чанарын хяналтын үр нөлөөтэй тогтолцоог хөгжүүлэх, аудитыг хянан удирдах түвшний албан хаагчдын мэдлэг, үр чадварыг сайжруулах чиг хандлагыг баримтлан 2022 оны зорилтыг дэмжих үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулан батлуулсан.

Тус төлөвлөгөөний дагуу зорилтыг хангах ажлыг зохион байгуулах хүрээнд 4 арга хэмжээ, судалгаа, шинжилгээ, арга зүйн зөвлөмж, баримт бичиг боловсруулах хүрээнд 17 арга хэмжээ, орон нутаг дахь аудитын газрын гүйцэтгэсэн аудитын тайлангийн чанарыг сайжруулах хүрээнд 12 арга хэмжээ, сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах хүрээнд 12 арга хэмжээ, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний ажлын хүрээнд 8 арга хэмжээ, цахимжуулах, мэдээллийн технологийн үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох хүрээнд 6 арга хэмжээ, зорилтыг хангах ажлыг идэвхжүүлэх хүрээнд 6 арга хэмжээ, нийт 7 бүлгийн 65 арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллалаа.

Зураг1. Зорилтыг хангах ажлын хэрэгжилт

- Зохин байгуулалтын ажил
- Сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах
- Судалгаа, шинжилгээ, арга зүйн, зөвлөмж, баримт бичиг боловсруулах
- Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний ажил
- Аудитын тайлангийн чанарыг сайжруулах (АНТАГ)
- Цахимжуулах, мэдээллийн технологийн үйл ажиллагааг боловсруулангуй болгох
- Зорилтыг хангах ажлыг идэвхжүүлэх хүрээнд

Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээгээр “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны зорилтыг хангах ажлын төлөвлөгөө”-ний хэрэгжилт дунджаар **85.14** хувийн биелэлттэй байна.

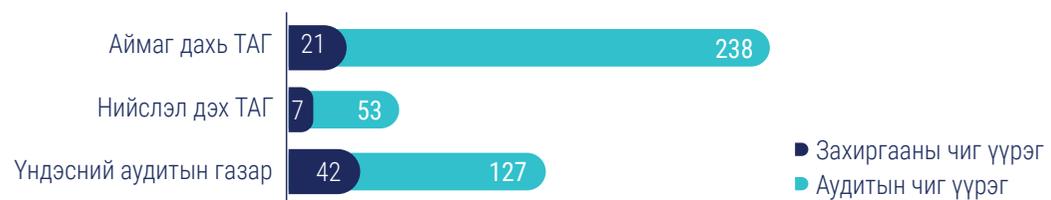
ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХҮНИЙ НӨӨЦ

Төрийн аудитын тухай хуульд зааснаар Төрийн аудитын байгууллага нэгдмэл, төвлөрсөн удирдлагатай байх бөгөөд Төрийн аудитын дээд байгууллага буюу Үндэсний аудитын газар, түүний харьяа аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газраас бүрдэж байна. Монгол Улсын Ерөнхий аудитор Төрийн аудитын тухай хуульд заасны дагуу аудитын онцлогийг харгалзан тайлант хугацаанд Төрийн аудитын байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалтыг чиг үүргийн дагуу хэрэгжүүлэн ажиллалаа.

Төрийн аудитын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.3, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.10, 29.3 дахь хэсгийг үндэслэн Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц, бүтцийн нэгжүүдийн үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны чиглэл, орон тоо, албан тушаалын жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/68 дугаар тушаалаар “Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц, бүтцийн нэгжүүдийн үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны чиглэл”-ийг батлан мөрдөж байна.

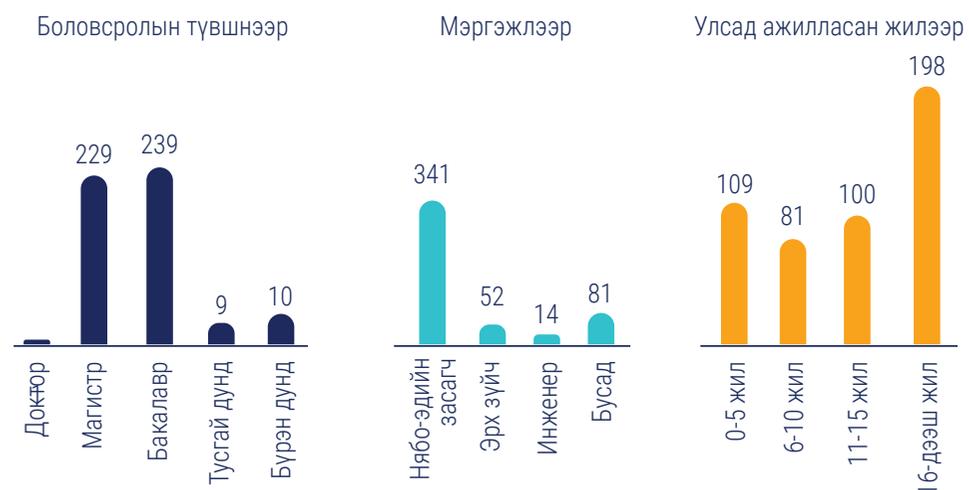
Энэхүү тушаалаар Үндэсний аудитын газрыг 8 нэгж, 169 албан хаагчтай, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрыг 4 хэлтэс 60 албан хаагчтай, 21 аймаг дахь Төрийн аудитын газрыг 259 албан хаагчтай ажиллуулахаар шийдвэрлэсэн.

Зураг 2. Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдын тоо, чиг үүргээр

Энэхүү шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагын хэвийн ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд анхаарч Үндэсний аудитын газрын 73 албан тушаал, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын 18, аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 7, нийт 98 албан тушаалын тодорхойлолт боловсруулж, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын тушаалаар батлуулан үйл ажиллагаандаа мөрдөж байна.

Зураг 3. Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдын тоо

Хууль тогтоомж, хүний нөөцийн бодлогын хэрэгжилт, төрийн албан хаагчийн шатлан дэвших зарчмыг баримтлан Төрийн аудитын байгууллага дотроо албан тушаал дэвшүүлэн томилсон 21, бүтцийн нэгж дотроо ижил ангиллын албан тушаалд шилжүүлэн томилсон 27, төрийн өөр байгууллагаас шилжүүлэн томилсон 18, төрийн жинхэнэ албан хаагчийн нөөцөөс томилсон 30, нийт 96 иргэн, албан хаагчийг томилсон байна. Үүнээс Үндэсний аудитын газарт 50, аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газарт 46 иргэн, албан хаагчийг томилсон байна.

Зураг 4. Төрийн аудитын байгууллагад томилсон албан хаагчид

Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын орон тоо 2022 онд нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор бий болсон нийт сул орон тооны 20 хувийг төрийн өөр байгууллагаас, 80 хувийг төрийн жинхэнэ албан хаагчийн нөөцөөс нөхсөн байна.

Төрийн аудитын байгууллагын сул орон тоог хуулийн хүрээнд нөхөх бодлогыг баримтлан Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2021 оны А/54 дүгээр тушаал “Төрийн аудитын байгууллагын удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалын сул орон тоог нөхөх тусгай шалгалтын журам”, А/55 дугаар тушаал “Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын дэргэдэх тусгай шалгалтын комиссын ажиллах журам”-ыг тус тус хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Төрийн аудитын байгууллагын удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалын 74 сул орон тоог нөхөх тусгай шалгалтыг нийт 5 удаа зохион байгуулж, шалгалт өгөх хүсэлт ирүүлсэн 83 иргэн, албан хаагчаас шалгалт авч, тэнцсэн 74 иргэн, албан хаагчийг өрсөлдсөн албан тушаалд нэр дэвшүүлэн томилуулах ажлыг зохион байгуулж, сул орон тоог нөхөх ажлыг тухай бүр зохион байгуулж ажиллалаа.

Төрийн аудитын байгууллагын хүний нөөцийн бодлогыг хууль тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, тайлант онд гэрээт ажилтны тоог цөөлөх бодлогыг баримтлан өмнөх оны мөн үед 76 гэрээт ажилтантай байсныг 2022 онд 10 болгон цөөлж, мөн оны нэгдүгээр сараас аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын нягтлан бодогч, архив, албан хэрэг хөтлөлтийн чиг үүргийг аудиторт хариуцуулахаар албан тушаалын тодорхойлолтыг шинэчлэн батлуулж, аудитын чиг үүргийг гэрээт ажилтнаар гүйцэтгүүлдэг асуудлыг арилгах зорилт дэвшүүлж төсвийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлсэн.

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны 04 дүгээр сарын 19-ны өдрийн А/39 дүгээр тушаалаар “Төрийн аудитын байгууллагын албан тушаалын зэрэг дэв, түүний нэмэгдлийг олгох” журмыг шинэчлэн баталсан.

Төрийн аудитын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1-д “Төрийн аудитын байгууллага чиг үүргээ гүйцэтгэхдээ Аудитын Дээд Байгууллагуудын Олон Улсын байгууллагаас хүлээн зөвшөөрсөн төрийн аудитын олон улсын стандартад нийцүүлэн эрх бүхий этгээдээс баталсан стандартыг баримтална.”, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.3-д “бүрэн эрхийнхээ хүрээнд дүрэм, журам, заавар, аргачлал стандарт батлах” гэсэн заалтуудыг тус тус үндэслэн АДБОУС 200, АДБОУС 2000, Санхүүгийн аудитын заавар, аргачлалыг эмхэтгэн гаргаж, аудиторчуудын хэрэгцээнд ашиглаж байна.

АДБОУС 200 “Санхүүгийн аудитын зарчим”, АДБОУС 2000 “Санхүүгийн аудитын стандартын хэрэглээ” стандартуудыг орчуулж, санхүүгийн аудитад ашиглахад бэлэн болов.

(МУЕА-ын 2022 оны 8 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/66 дугаар тушаал)

АДБОУС 200, АДБОУС 2000-ыг орчуулж, хянах, санхүүгийн аудитад ашиглах ажлын хүрээнд эх стандарттай харьцуулж хянаж, төслийг бэлтгэн ТАСХ-ны 2022 оны 5 дугаар сарын 4-ний өдрийн III хуралдаанаар стандартуудын орчуулгыг хэлэлцэн, МУЕА-ын 2022 оны 8 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/66 дугаар “АДБОУС 200, АДБОУС 2000-ыг батлах, үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллах” тушаал гарсан.

АДБОУС 200-д тусгасан зарчмууд нь санхүүгийн аудитын илүү нарийвчилсан стандартууд болон тэдгээрийг хэрэгжүүлэх удирдамжийн суурийг бүрдүүлнэ. Аудит ба баталгаажуулалтын Олон улсын стандартын зөвлөлөөс гаргасан Аудитын Олон улсын стандартыг мөрдөх зааварчилгаа бүхий хэрэглээний тайлбарыг тус стандартад багтаасан. АДБОУС 200 нь санхүүгийн тусдаа эсхүл нэгтгэсэн тайлан, эсхүл тэдгээрийн тухайлсан бүрэлдэхүүн хэсэгт аудит хийхэд баримтлах тулгуур зарчмуудыг заасан баримт бичиг юм.

АДБОУС 200 “Санхүүгийн аудитын зарчим”, АДБОУС 2000 “Санхүүгийн аудитын стандартын хэрэглээ” стандартын товхимолуудыг хэвлүүлж, Төрийн аудитын байгууллагын санхүүгийн аудитыг хэрэгжүүлэгч аудиторчууд болон хувийн аудитын хуулийн этгээдийн аудиторчуудад түгээсэн.

Санхүүгийн тайлангийн аудитын заавар, аргачлалын эмхэтгэлийг бэлтгэн аудиторчуудад түгээж, холбогдох сургалтуудыг танхимаар болон цахимаар зохион байгуулав.

Санхүүгийн аудитын стандартуудын хэрэглээ АДБОУС 2000-д зааснаар Ай Ди Ай байгууллагаас Санхүүгийн аудитын стандартуудыг хэрэгжүүлэх гарын авлагыг гаргасан билээ. Тус гарын авлагыг энэхүү заавар, аргачлалыг боловсруулахад удирдамж болгосон бөгөөд өмнө нь хэрэгжиж байсан санхүүгийн аудитын журам, заавар, аргачлалыг судалж, холбогдох стандартуудын шаардлага, гол өөрчлөлтийг харгалзан боловсруулж, санхүүгийн тайлангийн аудитын заавар, аргачлалыг МУЕА-ын А/70 дугаар тушаалаар баталсан.

“Санхүүгийн тайлангийн аудитын заавар, аргачлал”-ыг хэвлүүлэх бэлтгэл ажлыг хийж, ажлын баримтуудыг санхүүгийн аудитын системтэй уялдуулж шинэчилсэн. Тус товхимлыг 400 ш хэвлэж, холбогдох сургалтуудыг танхимаар болон цахимаар хүргэж зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүд болон аудитын хуулийн этгээдэд товхимлуудыг түгээсэн.

Төрийн аудитын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1-д “Төрийн аудитын байгууллага чиг үүргээ гүйцэтгэхдээ Аудитын Дээд Байгууллагуудын Олон Улсын байгууллагаас хүлээн зөвшөөрсөн төрийн аудитын олон улсын стандартад нийцүүлэн эрх бүхий этгээдээс баталсан стандартыг баримтална.”, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.3-д “бүрэн эрхийнхээ хүрээнд дүрэм, журам, заавар, аргачлал стандарт батлах” гэсэн заалтуудыг тус тус үндэслэн боловсруулсан энэхүү заавар, аргачлал нь Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам”-ыг санхүүгийн тайлангийн аудитад хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг болох юм.

Төрийн аудитын байгууллагаас 2022 онд дүрэм 1, аргачлал 4, журам 10, нийт 15 эрх зүйн баримт бичгийг боловсруулан мөрдөж байна.

 Төрийн аудитын байгууллагын статистик мэдээг боловсруулах, тайлагнах журам
(МУЕА-ын 2022 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/101 дугаар тушаал)

Харилцагч талуудад зориулсан аудитын хураангуй тайлан бэлтгэх заавар
(МУЕА-ын 2022 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/100 дугаар тушаал)

Аудитын зөвлөлийн ажиллах журам
(МУЕА-ын 2022 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/94 дугаар тушаал)

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих бодлого, чиглэлийг хэрэгжүүлэх заавар
(МУЕА-ын 2022 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийн А/89 дугаар тушаал)

Төсвийн төсөлд дүгнэлт гаргах аргачлал
(МУЕА-ын 2022 оны 8 дугаар сарын 17-ны өдрийн А/67 дугаар тушаал)

Стандарт батлах тухай
(МУЕА-ын 2022 оны 8 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/66 дугаар тушаал)

 Удирдлагын зөвлөлийн болон шуурхай хуралдаанд баримтлах журам
(МУЕА-ын 2022 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдрийн А/77 дугаар тушаал)

Төрийн аудитын байгууллагын албан хэрэг хөтлөлтийн журам батлах тухай
(МУЕА-ын 2022 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн А/54 дугаар тушаал)

Төрийн аудитын байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журам
(МУЕА-ын 2022 оны 06 дугаар сарын 24-ний өдрийн А/53 дугаар тушаал)

Төрийн аудитын байгууллагын албан тушаалын зэрэг дэв, түүний нэмэгдэл олгох журам
(МУЕА-ын 2022 оны 04 дугаар сарын 19-ны өдрийн А/39 дугаар тушаал)

УАГ-ын албан хаагчийг зайнаас ажиллуулах журам
(МУЕА-ын 2022 оны 04 дугаар сарын 19-ны өдрийн А/37 дугаар тушаал)

 Үүрэг хариуцлага ба Ёс зүйн баталгаа
(МУЕА-ын 2022 оны 04 дугаар сарын 13-ны өдрийн А/33 дугаар тушаал)

Төрийн аудитын байгууллагын шагнал олгох журам
(МУЕА-ын 2022 оны 03 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/30 дугаар тушаал)

Шинжээч сонгон шалгаруулах, гэрээ байгуулах, дүгнэх, гүйцэтгэсэн ажлын чанарыг хянах журам
(МУЕА-ын 2022 оны 03 дугаар сарын 17-ны өдрийн А/25 дугаар тушаал)

ТАБ-ын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний журам
(МУЕА-ын 2022 оны 01 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/16 дугаар тушаал)

II БҮЛЭГ

ТӨРИЙН АУДИТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Төрийн хянан шалгах хорооны аудиторуудын хэрэглэж байсан сампин

Урт: 35 см
Өргөн: 18 см
Л.Жавзмаагийн гэр бүлээс, хувь цуглуулга

САНХҮҮГИЙН АУДИТ

Шалгагдагч этгээд санхүүгийн тайлангаа холбогдох хууль тогтоомж, стандарт, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн актын шаардлагад нийцүүлэн үнэн зөв, шударгаар тайлагнасан эсэхэд аудит хийж баталгаажуулна.

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТ

Шалгагдагч этгээдийн бодлого, үйл ажиллагаа, чиг үүргийн хэрэгжилт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээний гүйцэтгэл нь арвилан хэмнэлт, үр ашиг, үр нөлөөтэй эсэхэд аудит хийж, тайлан, дүгнэлт, зөвлөмж гаргана.

НИЙЦЛИЙН АУДИТ

Шалгагдагч этгээд үйл ажиллагаандаа төрийн санхүү, төсөв, нийтийн өмчтэй холбоотой хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн актын нийцэлд аудит хийж, тайлан, дүгнэлт, зөвлөмж гаргана.

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

- Төрийн аудитын нэгдсэн удирдлага, зохицуулалт
- Төрийн аудитын үр дүнгийн үзүүлэлт
- Төрийн аудитын байгууллагын гүйцэтгэсэн аудит
- Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын гүйцэтгэсэн аудит
- Төрийн аудитын чанарын баталгаажуулалт

Герман улсад үйлдвэрлэсэн уйгуржин монгол бичгийн машин "континенталь"

Урт: 31,5 см
Өргөн: 29,5 см
Өндөр: 13,5 см
Монголын Үндэсний музейн сан хөмрөг

АУДИТЫН ЧАНАРЫН
ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ
САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

ТӨРИЙН АУДИТЫН НЭГДСЭН УДИРДЛАГА ЗОХИЦУУЛАЛТ

МУЕА-ын А/111 дүгээр тушаалаар баталсан ТАБ-аас 2021-2022 онд гүйцэтгэх санхүүгийн тайлангийн аудитад баримтлах ерөнхий чиглэл, аргачилсан зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх ажлыг системийн хэмжээнд удирдан зохион байгуулж, гүйцэтгэл, үр дүнг нэгтгэсэн. Батлагдсан бодлого, чиглэлийг хэрэгжүүлэх, үр дүнг тооцоход ашиглах судалгааны маягт боловсруулж, үр дүнг нь нэгтгэснээс гадна ерөнхий чиглэлийг хэрэгжүүлэх, судалгааны мэдээлэл цуглуулах, нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх, аудитад ашиглах талаар 3-4 төрлийн заавар чиглэл боловсруулж, хэрэгжүүлж ажиллав.

Аудитын ерөнхий чиглэл, бодлогыг хэрэгжүүлэх хүрээнд 2022 онд 12 судалгааг аудитын нэгдсэн удирдлага, бүртгэл мэдээллийн систем (client.audit.mn)-ээр хүлээн авч, үр дүнг нэгтгэсэн. Тус системд аудиторуд болон менежерийн хяналтын системийг нэмж, хөгжүүлсэн бөгөөд аудитын нэгдсэн удирдлага зохицуулалтын нэгж судалгааны явцыг хянах боломжийг бүрдүүлсэн. Аудитын нэгдсэн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, уялдааг хангахад чиглэсэн мэдээлэл солилцох гол суваг болох тус систем нь аудитын явц, гүйцэтгэлийг цахим орчинд цаг хугацаа, орон зай үл харгалзан хянах боломж олгосон.

Аудит хийх ерөнхий бодлого, чиглэлийг тодорхойлж, хэрэгжилтийг хангах ажлыг хэрхэн зохион байгуулсан талаарх өгөгдлийг ашиглан POWER BI программаар дашбоард хөгжүүлж, эрсдэлтэй асуудлыг нэгтгэн дараагийн тайлант хугацаанд баримтлах ерөнхий чиглэлийг боловсруулж, аудитад ашиглах, аудитын чанар үр нөлөөг дээшлүүлж, ерөнхий чиглэлийн хэрэгжилтийг нэгтгэн, дүн шинжилгээ хийх ажлыг хэрэгжүүллээ.

Тайлант хугацаанд 35 асуудлаар өгөгдөл цуглуулж, тэдгээрт дүн шинжилгээ хийж, аудитад ашиглах боломжийг бүрдүүлсэн. Тухайлбал, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт болон Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд дүгнэлт гаргах аудитын хүрээнд эрсдэл бүхий хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг тодорхойлох зорилгоор Монгол Улсын 2016-2022 оны Төсвийн тухай хуулиар батлагдсан хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээний мэдээллийг цуглуулж, нэгтгэн бүрэн коджуулж, мэдээллийн санг үүсгэж, бэлтгэсэн датаг ашиглаж, дашбоард хөгжүүлж, холбогдох аудитын багт хүргүүлсэн.

Мөн Төрийн аудитын байгууллагын 2019, 2020, 2021 оны аудитын гол илрүүлэлт болох төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн талаарх мэдээллийг цуглуулан цахим сан бүрдүүлээд байна. Эдгээр мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, цаашдын бодлого, чиглэл тодорхойлох, аудитын арга зүйг боловсронгуй болгох, хөгжүүлэх зэрэгт ашиглаж, цаашид тогтмолжуулахад анхаарч ажиллалаа.

Аудитын сэдэв сонгох үйл ажиллагааны журмын дагуу мэдээллийн санг оновчтой бүрдүүлэх, дүн шинжилгээ хийх талаар урьдчилсан судалгааны ажил хийж, сэдэв сонгох ажиллагааг цахимжуулах ажлын бэлтгэл ажлын хүрээнд 2016-2020 онд хийсэн аудитын тайлан, 2021-2022 онд хийхээр батлагдсан аудитын сэдэвт дүн шинжилгээ хийлээ.

Аудитын сэдэв сонгох ажиллагааны журам, мэдээллүүдийг схемчлэн хураангуйлж системийн шинжилгээний урьдчилсан ажилд бэлтгэн, аудитын сэдэв сонгох ажлын даалгаврын дагуу программын шинжилгээний ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Шинжилгээний ажлын хүрээнд системийн үйл ажиллагааны байх ёстой (To Be) процессын зураглал, цонхны зураглал, хэрэглэгчийн эрхийн тодорхойлолт боловсруулагдан системийн хөгжүүлэлт хийгдсэн ба сэдвийн мэдээллийн санг үүсгэсэн.

АНТАГ болон УАГ-ын дотоод бүтцийн нэгжүүдээс аудитын талаарх мэдээллийг data.audit.mn системээр дамжуулан цуглуулж, аудитын явц, гүйцэтгэлийн талаарх мэдээллийг тухай бүр нэгтгэн, үр дүнг байнгын тайлан хэлбэрээр 14 хоног тутам мэдээлж, хэвшсэн бөгөөд мэдээлэл нь хяналтын самбар байдлаар 48 цаг тутамд шинэчлэгдэж, системээс удирдлагууд аудитын талаарх ерөнхий мэдээллийг системээр харж, хянах боломжтой болсон.

Хүснэгт 1. Аудитын үр дүнгийн үзүүлэлт, 2017-2022 оны байдлаар

Үзүүлэлт	Тогтоосон төлбөрийн акт			Өгсөн албан шаардлага			Өгсөн зөвлөмж	
	өгсөн		хэрэгжсэн	өгсөн		хэрэгжсэн	өгсөн	хэрэгжсэн
	тоо	тэрбум төгрөг	тэрбум төгрөг	тоо	тэрбум төгрөг	тэрбум төгрөг	тоо	тоо
2017	1,249	22.4	11.0	2,152	2,537.9	1,796.6	7,694	5,963
2018	1,955	57.4	21.5	2,871	2,202.7	434.0	9,083	7,368
2019	1,687	19.3	13.2	2,897	1,991.9	775.1	7,524	6,160
2020	1,934	43.1	17.9	3,313	2,297.6	421.9	9,890	8,652
2021	2,012	59.7	53.8	4,948	2,211.0	1,284.0	10,009	8,461
2022	2,038	160.9	69.6	6,959	5,864.9	2,634.4	10,235	8,585

Үзүүлэлт	1 төгрөгт ногдох үр өгөөж	Хүлээн зөвшөөрөгдсөн үр өгөөж	Улс, орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлсэн орлого	Албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулсан албан шаардлага	Асуудал хууль хяналтын байгууллагаар шийдвэрлэгдсэн
	төгрөг	тэрбум төгрөг	тэрбум төгрөг	тоо	тоо
2017	198.6	1,831.6	13.0	447	105
2018	72.1	821.7	15.2	617	46
2019	26.9	406.5	40.6	901	26
2020	18.6	359.6	40.1	560	47
2021	31.3	757.3	53.1	202	49
2022	50.9	1,244.9	41.4	331	22

Аудитын нэгдсэн удирдлагыг хэрэгжүүлэх хүрээнд МУЕА-ын тушаалаар баталсан аудитын талаарх мэдээллийг иж бүрэн цуглуулж, дүн шинжилгээ хийж, тэдгээр мэдээллийг ашиглан чиглэл зөвлөмж хүргүүлж, нэгдсэн удирдлагыг хэрэгжүүлдэг горим тогтолцоог бий болгосон. Мөн аудитыг хугацаанд нь гүйцэтгэж буй эсэх, хугацаа хоцорсон аудит болон үргэлжилж байгаа аудитын явцыг байнгын хянах хөгжүүлэлтийг хийж, хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг нэгтгэн цахим системийн мэдээллийг тухай бүр шинэчлэн ажиллалаа.

ТӨРИЙН АУДИТЫН ҮР ДҮНГИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны “Аудитын сэдэв батлах тухай” 2021 оны 6 дугаар тогтоолыг үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны “Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын гүйцэтгэх аудитын сэдэв батлах тухай” А/11, “Төрийн аудитын байгууллагаас 2022 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө” А/12 дугаар тушаалыг батлан хэрэгжүүлэв.

Зураг 6. Гүйцэтгэсэн аудит, 2022 он

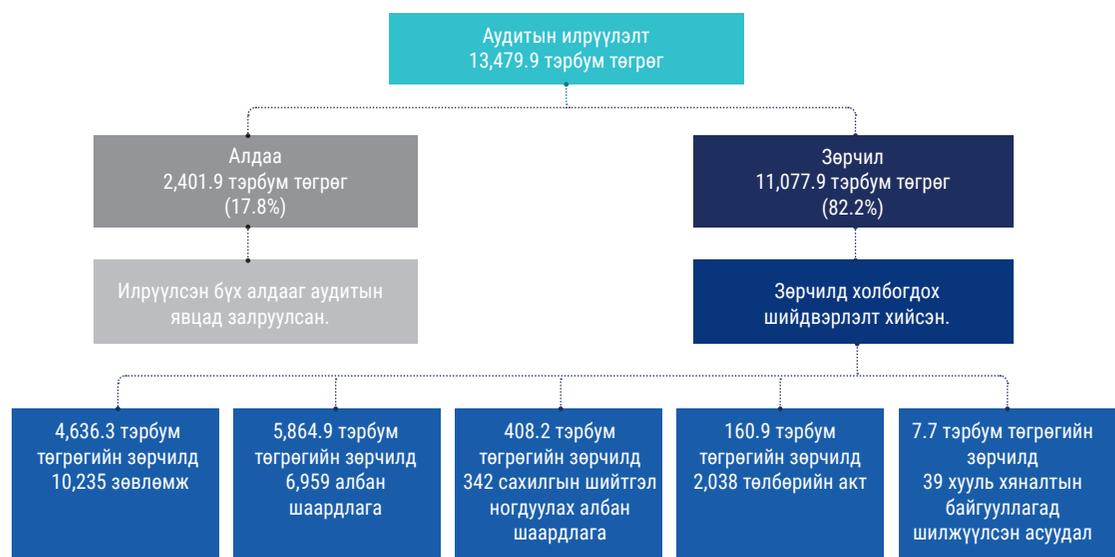
Төрийн аудитын байгууллага 2022 онд 4,284 аудитыг хийж гүйцэтгэжээ. Үүнээс бүх шатны төсөв захирагчийн төсвийн гүйцэтгэл болон санхүүгийн тайланд бие даасан 4,069 дүгнэлт гаргасан бол гүйцэтгэл, нийцлийн 215 аудитаар 4,957 байгууллага, хуулийн этгээдийг хамруулсан байна. ТАБ-аас 2022 онд гүйцэтгэсэн аудитаар нийт 13,479.9 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлжээ (Зураг 5).

Аудитын илрүүлэлт нь ихэвчлэн дараах бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг агуулдаг. Үүнд:

- Аудитын шалгуур-“**юу байх ёстой**”
- Аудитын нотлох зүйл-“**юу байна**”
- Аудитын илрүүлэлт-“**юу байх ёстой**”-г “**юу байна**”-тай харьцуулна.
- Илрүүлэлтийн шалтгаан болон үр дагаврыг тодорхойлно.

Төрийн аудитын байгууллага нь аудитын явцад илэрсэн алдаа, зөрчлийг дараах байдлаар авч үздэг (Зураг 6).

Зураг 7. Аудитын илрүүлэлт, 2022 он

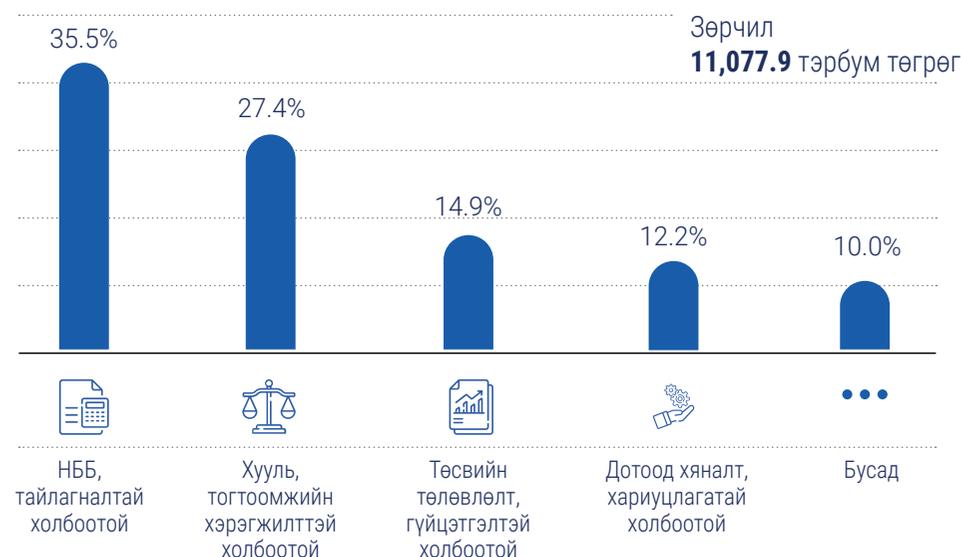

Аудитын явцад математик тооцоолол алдсан, нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг буруу хэрэгжүүлсэн, мэдээллийг тусгаагүй эсвэл буруу тусгаж илэрхийлсэн зэрэг нийт 2,401.9 тэрбум төгрөгийн алдааг илрүүлэн, шалгагдагч этгээдийн санхүүгийн тайланд **залруулга хийлээ**.

Харин гүйцэтгэсэн аудитаар нийт 11,077.9 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг илрүүлэн дараах байдлаар **шийдвэрлэлт хийлээ**. Үүнд:

- **4,636.3** тэрбум төгрөгийн зөрчилд **10,235** зөвлөмж¹;
- **5,864.9** тэрбум төгрөгийн зөрчилд **6,959** албан шаардлага²;
- **408.2** тэрбум төгрөгийн зөрчилд **342** сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага³;
- **160.9** тэрбум төгрөгийн зөрчилд **2,038** төлбөрийн акт⁴ тавьж;
- **7.7** тэрбум төгрөгийн зөрчилд **39** гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийг прокурорын байгууллагад шилжүүллээ⁵.

Зураг 8. Нийт зөрчлийн дүн, зөрчлийн ангилал, хувиар, 2022 он

ТАБ-аас 2022 онд гүйцэтгэсэн аудитаар нийт 11.1 их наяд төгрөгийн зөрчил илэрсний 35.5 хувь нь нягтлан бодох бүртгэл, тайлагналтай холбоотой, 27.4 хувь нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой, 14.9 хувь нь төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлтэй холбоотой, 12.2 хувь нь дотоод хяналт, хариуцлагатай холбоотой зөрчлүүдийг илрүүлжээ. Нягтлан бодох бүртгэл, тайлагнал, хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой зөрчлүүд зонхилох хувийг эзэлж байгаа нь нийт зөрчлийн 90 орчим хувийг санхүүгийн тайлангийн аудит⁶-аар илрүүлсэнтэй холбоотой юм.

¹Төрийн аудитын байгууллага аудитын дүгнэлтэд тулгуурлан төрийн санхүү, төсөв, нийтийн өмчтэй холбоотой хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний акт, бусад эрх зүйн актын хүрээнд нийтийн өмчийг төлөвлөх, хуваарилах, ашиглах, зарцуулах үйл ажиллагааны арвилан хэмнэлт, үр ашигтай, үр нөлөөтэй байдал болон төрийн санхүүгийн удирдлагыг сайжруулах зорилгоор шалгагдагч этгээд болон холбогдох бусад албан тушаалтанд зөвлөмж өгнө.

²Шалгагдагч этгээд хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн акт зөрчсөн, хуулиар хүлээсэн албан үүргээ биелүүлээгүй бол алдаа, зөрчлийг таслан зогсоох, давтан гаргуулахгүй байх талаар байгууллага, албан тушаалтанд албан шаардлага өгнө.

³Төрийн аудитын тухай хуулийн 42.1, 42.2-т заасан үндэслэл бүрдсэн тохиолдолд төрийн аудитын байгууллага тухайн албан хаагчид холбогдох сахилгын шийтгэл ногдуулах талаар эрх бүхий албан тушаалтанд албан шаардлага өгнө.

⁴Шалгагдагч этгээд төсөв, санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн үйл ажиллагаа болон төсвийн орлого бүрдүүлэх, зарцуулах, нийтийн өмч, хөрөнгө олж бэлтгэх, ашиглах, зарцуулах, хадгалах, хамгаалахтай холбоотой хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн акт зөрчсөн бол төлбөрийн акт тогтооно.

⁵Аудит хийх явцад гэмт хэргийн шинжтэй байж болзошгүй нөхцөл байдал илэрсэн тохиолдолд Монгол Улсын Ерөнхий аудитор энэ тухай прокурорын байгууллагад мэдэгдэж эрүүгийн хэрэг үүсгүүлэн шалгуулахаар холбогдох мэдээлэл, баримт бичгийг шилжүүлнэ.

⁶Шалгагдагч этгээд санхүүгийн тайлангаа холбогдох хууль тогтоомж, стандарт, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн актын шаардлагад нийцүүлэн үнэн зөв, шударгаар тайлагнасан эсэхэд аудит хийж баталгаажуулна.

Зураг 9. Тайлант онд тогтоосон төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийн хувь, 2022 он

Аудитаар илрүүлсэн зөрчилд тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжийн биелэлт нь барагдуулах болон хэрэгжүүлэх тогтоосон хугацаанаас хамааран он дамжин үргэлжилдэг. Энэхүү онцлогоос шалтгаалан Төрийн аудитын байгууллагаас хийсэн зөрчлийн шийдвэрлэлтийн хэрэгжилт хангалтгүй дүр зураг харагдаж болох хэдий ч тухайлан авч үзвэл, тайлант онд тогтоосон төлбөрийн актын хэрэгжээгүй үлдэгдлийн 80.3 хувь нь хэрэгжилт тооцох хугацаа болоогүй буюу 2023 онд хэрэгжилт хангагдахаар байна.

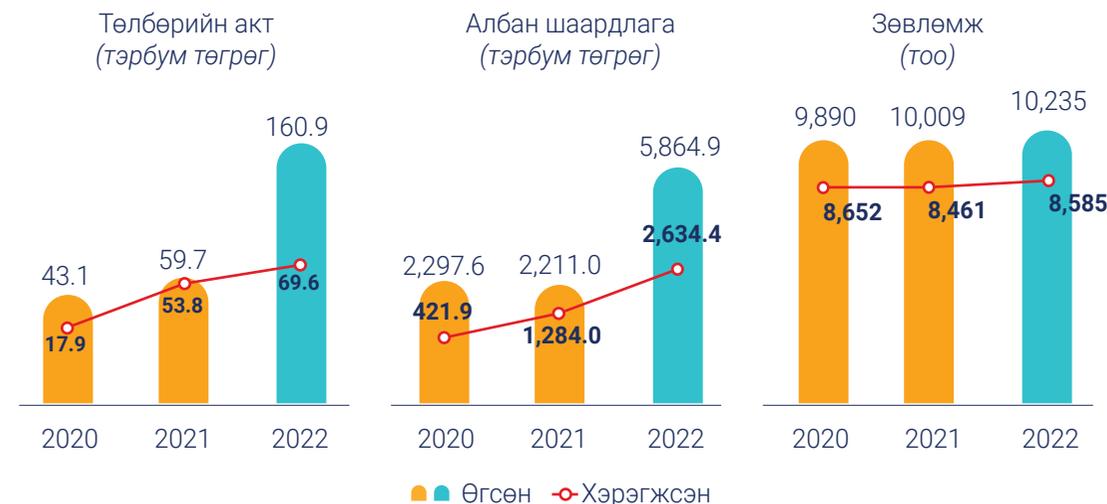
Зураг 10. Сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага, хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудлын хэрэгжилтийн хувь, 2022 он

Төрийн аудитын байгууллагаас тайлант онд сахилгын шийтгэл ногдуулах 342 албан шаардлага өгснөөс өмнөх онуудын үлдэгдэл 24 албан шаардлага, нийт 366 сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага 331 буюу 90.4 хувь нь бүрэн хэрэгжсэн байна.

Харин хууль хяналтын байгууллагад тайлант онд 39 асуудал шилжүүлсэн ба өмнөх онуудын үлдэгдэл 94 асуудал, нийт 133 асуудал хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлснээс 22 буюу 16.5 хувь нь бүрэн шийдвэрлэгджээ. Үлдсэн 85 асуудал хууль хяналтын байгууллагад хянагдах шатандаа, 26 асуудал хэрэгсэхгүй болжээ. Энэхүү тоо мэдээлэлд гэмт хэргийн шинжтэй байж болзошгүй нөхцөл байдал илэрсэн тохиолдлоос гадна албан шаардлага, төлбөрийн актын биелэлтийг хангуулах эсвэл акт, албан шаардлагыг хүлээн авсан байгууллага, хуулийн этгээд тухайн албан шаардлага, төлбөрийн акт нь хууль бус болон зөрчилтэй эсэх талаар хянуулахаар эрх бүхий байгууллагад хандсан тохиолдлууд багтсан болно.

Зураг 11. Тогтоосон төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт, 2020-2022 он

Төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн сүүлийн 3 жилийн өөрчлөлтийг авч үзвэл:
Төлбөрийн акт: 2022 онд гүйцэтгэсэн аудитаар нийт 160.9 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоосон бөгөөд өмнөх оноос 2.7 дахин, 2020 оноос 3.7 дахин өсжээ. Харин 2021 онд тогтоосон төлбөрийн актын хэрэгжилт 90.1 хувьтай байсан бол тайлант онд 43.3 хувь нь хэрэгжсэн нь өмнөх оноос хэрэгжилт 46.8 нэгж хувиар буурсан байна. Хэрэгжээгүй төлбөрийн актын 80 гаруй хувь нь хэрэгжилтийн хугацаа болоогүй байна. Тухайлбал, “Газрын тосны салбарт бүтээгдэхүүн хуваах гэрээгээр олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж буй Петрочайна Дачин Тамсаг ХХК-ийн 2014-2018 оны батлагдсан төлөвлөгөө, төсвийн дагуу хийж гүйцэтгэсэн ажил, нийт хөрөнгө оруулалт, өртөг нөхсөн болон нөхөгдөх зардлын хэмжээ, газрын тосны экспорт, борлуулалтын орлогын тооцоо, хуваарилалтад баталгаажуулалт хийсэн аудит”-аар 66.7 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоосон нь нийт тогтоосон төлбөрийн актын 41.5 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд энэхүү төлбөрийн актын хэрэгжилтийг тооцох хугацаа болоогүй байна. Нийт төлбөрийн актын 90 гаруй хувийг улс, орон нутгийн төсвийн орлого бүрдүүлэлт, арвилан хэмнэлт, үр ашиг, үр нөлөө, хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой зөрчилд тогтоожээ.

Албан шаардлага: Тайлант онд зөрчлийг таслан зогсоох, давтан гаргуулахгүй байх чиглэлээр 5.9 их наяд төгрөгийн зөрчилд албан шаардлага өгсөн бөгөөд албан шаардлагын 44.9 хувь нь хэрэгжсэн байна. Өмнөх онтой харьцуулахад албан шаардлагын хэрэгжилт 13.2 нэгж хувиар буурсан байгаа нь нийт өгсөн албан шаардлагын 50 гаруй хувь нь хэрэгжилтийг тооцох хугацаа болоогүйтэй холбоотой юм. Нийт албан шаардлагын 85.5 хувийг нягтлан бодох бүртгэл, тайлагнал, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, дотоод хяналт, хариуцлагатай холбоотой зөрчлийг таслан зогсоох, давтан гаргуулахгүй байх чиглэлээр өгчээ.

Зөвлөмж: Шалгагдагч этгээд болон холбогдох бусад албан тушаалтанд тайлант онд 10,235 зөвлөмж өгсөн бөгөөд тэдгээрийн 83.9 хувь нь хэрэгжжээ. Нийт зөвлөмжийн 80 орчим хувь нь хууль, тогтоомжийн хэрэгжилт, нягтлан бодох бүртгэл, тайлагнал, дотоод хяналт, хариуцлага сайжруулах чиглэлд өгчээ.

Эдгээр үр дүнгээс харахад эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг ханган ажиллах, дотоод хяналт, хариуцлага нэмэгдүүлэх чиглэлд анхаарах шаардлагатайг илтгэж байна.

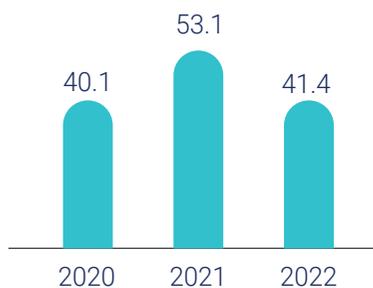
Хүснэгт 2. Аудитаар илрүүлсэн зөрчил, түүний хэрэгжилт, 2022 он

Шийдвэр	Илрүүлэлт		Хэрэгжсэн		Статистик мэдээнээс хасагдсан ⁷	Дараа онд шилжих үлдэгдэл
	Эхний үлдэгдэл	Тайлант хугацаанд	Өмнөх оноос	Тайлант оноос		
Төлбөрийн акт (тэрбум төгрөг)	28.2	160.9	4.6	69.6	6.8	108.1
Албан шаардлага (тэрбум төгрөг)	1,869.3	5,864.9	1,497.9	2,634.4	0.0	3,601.9
Зөвлөмж (тоо)	1,750	10,235	1,406	8,585	-	1,994

Зөрчлийн шийдвэрлэлтийн байдал нь тогтоосон хугацаанаас хамааран он дамжин үргэлжлэх онцлогтойг дээр дурьдсан. Тиймээс тайлант оноос гадна өмнөх онд хэрэгжих хугацаанаас хамааран хэрэгжээгүй үлдсэн шийдвэрлэлтүүдийн хэрэгжилтийг дээрх хүснэгтэд харуулав.

Гүйцэтгэсэн аудитаар тайлант онд 160.9 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоож, өмнөх онуудын үлдэгдэл 28.2 тэрбум төгрөг, нийт 189.1 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн актаас 74.2 тэрбум төгрөгийн актыг барагдуулж, 108.1 тэрбум төгрөгийн актын үлдэгдэлтэй байна. Харин тайлант онд өгсөн 5,864.9 тэрбум төгрөг, өмнөх оны үлдэгдэл 1,869.3 тэрбум төгрөг, нийт 7,734.2 тэрбум төгрөгийн албан шаардлагаас 2022 онд 4,132.3 тэрбум төгрөгийн албан шаардлагыг хэрэгжүүлж, 3,601.9 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна. Мөн тайлант онд өгсөн 10,235 зөвлөмж, өмнөх онуудын үлдэгдэл 1,750, нийт 11,985 зөвлөмжийн 83.4 хувь буюу 9,991 зөвлөмжийг хэрэгжүүлж, 1,994 зөвлөмжийн үлдэгдэлтэй байна.

Зураг 12. Улс, орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлсэн орлого (тэрбум төгрөг)

Тайлант хугацаанд гүйцэтгэсэн аудитаар зөрчлийг илрүүлэх замаар улс, орон нутгийн төсөвт 41.4 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрүүлсэн байна. Төвлөрүүлсэн энэхүү орлого нь 2021 оноос 22.0 хувиар буурчээ. Өмнөх оны хувьд зөрчилд тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлагын хэрэгжилт өндөр байсантай холбогдуулан төсөвт төвлөрүүлсэн орлого харьцангуй их байсан бол 2022 онд хэрэгжилтийг тооцох хугацаатай холбоотойгоор буурсан үзүүлэлттэй харагдаж байна.

Аудитын үр өгөөж нь төрийн аудитын байгууллага төсвөөс авсан санхүүжилтийн нэг төгрөг тутамд хэчнээн төгрөгийн санхүүгийн үр өгөөжийг бий болгон улс, нийгэм, байгууллага, иргэдэд ашиг тус үзүүлснийг илэрхийлэх үр дүнгийн үзүүлэлт юм.

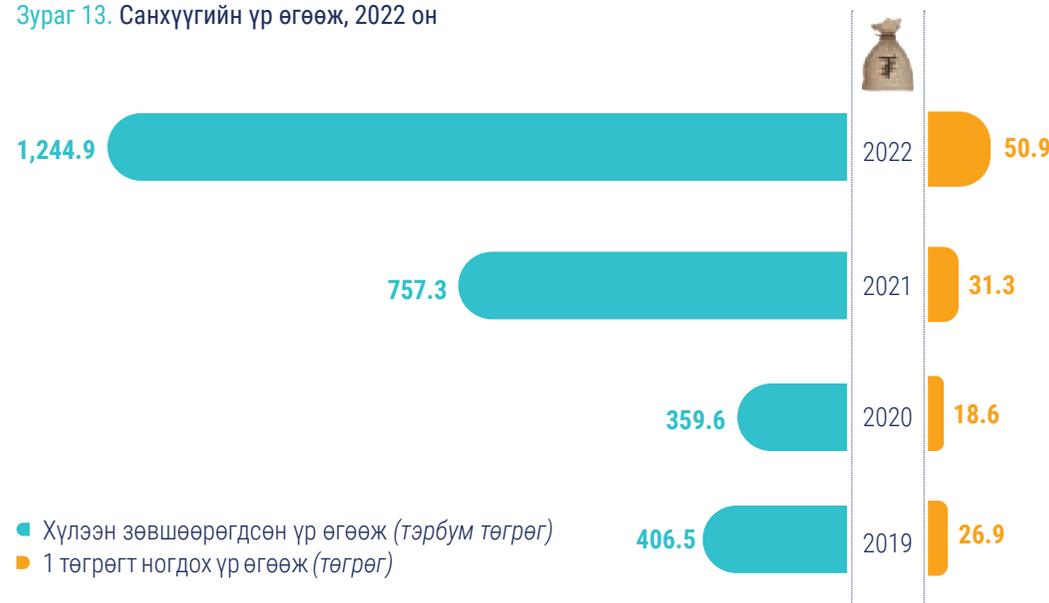
Төрийн аудитын байгууллага 2022 онд гүйцэтгэсэн аудитын дүнд 1,244.9 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн үр өгөөжийг, шалгагдагч байгууллагын үйл ажиллагаанд гарсан чанарын ахиц дэвшил, сайжралаар илэрхийлэгдэх 1,445 санхүүгийн бус үр өгөөж (мөнгөн дүнгээр илэрхийлэгдэх боломжгүй)-ийг бий болгожээ.

Үр өгөөж

⁷Хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн болон тушаалаар хүчингүй болсон төлбөрийн акт, албан шаардлагын дүн болно.
⁸Санхүүгийн үр өгөөжийг төрийн аудитын байгууллагаас улс, нийгэмд үзүүлсэн бодит хувь нэмрийг бодитой, үндэслэлтэй тооцож мөнгөн дүнгээр илэрхийлнэ.
⁹Санхүүгийн бус үр өгөөжийг аудитын үр дүнд шалгагдагч байгууллагын үйл ажиллагаанд чанарын ахиц, дэвшил, сайжрал гарсныг тоон утга болон чанарын үзүүлэлтээр илэрхийлнэ.

Зураг 13. Санхүүгийн үр өгөөж, 2022 он

Аудитад хамрагдсан байгууллагаас 1,244.9 тэрбум төгрөгийн үр өгөөжийг хүлээн зөвшөөрсөн нь төсвөөс авсан "Нэг" төгрөгийн санхүүжилт тутамд 50.9 төгрөгийн үр өгөөжийг бий болгосон байна (Зураг 8).

Зураг 14. Санхүүгийн үр өгөөж, 2022 он

Аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлага, зөвлөмж, хийсэн залруулгын дүнд шалгагдагч байгууллага өөрийн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хөрөнгө, нөөцөө хэмнэсэн, үр ашгаа дээшлүүлсэн, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, үйл ажиллагааны чанарыг сайжруулсан бол аудитаас үр өгөөж бий болсон гэж үзнэ. Санхүүгийн үр өгөөжийн дийлэнх буюу 94.0 хувь нь албан шаардлага болон зөвлөмжийг хэрэгжүүлснээр бий болсон үр өгөөж байна.

Тайлант хугацаанд гүйцэтгэсэн аудитын үр дүнд нийгэм, эдийн засагт үзүүлсэн хувь нэмэр болон шалгагдагч байгууллага, төрийн үйлчилгээний чанарын дэвшил, төсвийн үр ашгийг бий болгосон талаар баримт, нотолгоонд үндэслэн 961 санхүүгийн бус үр өгөөж хүлээн зөвшөөрүүлсэн байна.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ГҮЙЦЭТГЭСЭН АУДИТ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН 2021 ОНЫ САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1¹⁰, 8 дугаар зүйлийн 8.1¹¹, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2¹²-т тус тус заасны дагуу Монгол Улсын Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусвар болсон санхүүгийн нэгтгэсэн санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, цэвэр хөрөнгө, өмчийн өөрчлөлт, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгад аудит хийлээ. Санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд аудит хийж Засгийн газрын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд “Хязгаарлалттай” дүгнэлтийг хүргүүлсэн.

Аудитын явцад хийсэн горим, сорилын үр дүнд санхүүгийн тайлангийн батламж мэдэгдлүүдтэй зөрчилдсөн материаллаг хэмжээний алдаа, зөрчил илэрсэн нь Аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын стандарт 1705, Аудитын Олон улсын стандарт 705, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам”-д заасны дагуу Засгийн газрын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд дүгнэлт өгсөн.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудит

Улсын төсвийн 33 ерөнхийлөн захирагч, Нийгмийн даатгалын сан, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн санхүүгийн тайланд аудит хийж Зөрчилгүй 25, Хязгаарлалттай 10 дүгнэлт өгсөн. Аудитаар нийт 6,199.8 тэрбум төгрөгийн 5,183 алдаа, зөрчил илэрснээс аудитын явцад 1,907.0 тэрбум төгрөгийн нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналтай холбоотой 1,602 алдааг залруулж, залруулагдаагүй алдаа болон хууль, эрх зүйн актын холбогдох заалттай нийцээгүй 61.0 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 422 төлбөрийн акт тогтоож, 2,926.2 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 1,160 албан шаардлага, 5.9 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцуулах 33 санал хүргүүлж, 1,298.9 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 1,959 зөвлөмж өгч, 0.8 тэрбум төгрөгийн 7 асуудлыг хуулийн байгууллагад шилжүүлсэн.

Орон нутгийн 22 төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитаар Зөрчилгүй 18, Хязгаарлалттай 4 (Дундговь, Өвөрхангай, Сүхбаатар, Увс) дүгнэлт өгсөн. Аудитаар нийт 579.7 тэрбум төгрөгийн 12,319 алдаа, зөрчил илэрснээс аудитын явцад 319.1 тэрбум төгрөгийн нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналтай холбоотой 3,638 алдааг залруулж, хууль, тогтоомжийн холбогдох заалтыг зөрчсөн 8.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 1,309 төлбөрийн акт тогтоож, 148.3 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 2,834 албан шаардлага, 1.9 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцуулах 119 санал хүргүүлж, 101.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 4,413 зөвлөмж өгч, 0.2 тэрбум төгрөгийн 6 асуудлыг хуулийн байгууллагад шилжүүлсэн.

Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжаар хэрэгжиж буй төслүүдийн санхүүгийн тайлангийн аудит

Монгол Улсад гадаад зээл, тусламжаар хэрэгжиж буй нийт 168 (Сангийн сайдын нэгтгэсэн тайланд нэгтгэгддэг 162, бусад ТЕЗ-дад харьяалагдах 6) төсөл, хөтөлбөрөөс 57 төслийн санхүүгийн тайланд

¹⁰шалгагдагч этгээдэд энэ хуулийн 11, 12 дугаар зүйлд заасны дагуу санхүүгийн тайлангийн, ...болон нийцлийн аудит хийх;
¹¹Төрийн аудитын байгууллага Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн байгууллага, төсөв захирагчийн жилийн төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайлан, санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой хуулийн этгээдийн жилийн санхүүгийн тайланд аудит хийнэ;
¹²Төрийн аудитын төв байгууллага нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын өрийн тайлан, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нэг сарын дотор аудит хийж, Засгийн газар, Улсын Их Хуралд хүргүүлэх;

дүгнэлт өгч (Зөрчилгүй 44, Хязгаарлалттай 12, Санал дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан 1), төсөл хөтөлбөрийн 44 нэгжийг аудитын түүвэрт хамруулж, 67 төсөл ашиглалт гараагүй тул аудитад хамруулаагүй. Аудитаар нийт 411.1 тэрбум төгрөгийн 211 алдаа, зөрчил илрүүлж, аудитын явцад 31.7 тэрбум төгрөгийн 83 алдааг залруулж, 0.1 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 8 төлбөрийн акт тогтоож, 356.2 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 35 албан шаардлага, 0.1 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцох 3 санал хүргүүлж, 22.4 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 80 зөвлөмж өгч, хуулийн байгууллагад 0.6 тэрбум төгрөгийн 2 зөрчлийг шилжүүлсэн.

Засгийн газрын тусгай сангуудын санхүүгийн тайлангийн аудит

Засгийн газрын 20 тусгай сангийн санхүүгийн тайлангаас 9 тусгай сангийн санхүүгийн тайланг түүвэрт хамруулж, 11 тусгай сангийн санхүүгийн тайланд дүгнэлт өглөө. Үүнд зөрчилгүй 6, Хязгаарлалттай 4 (Бүх нийтийн үйлчилгээний үүргийн сан, Шинжлэх ухаан, технологийн сан, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан) дүгнэлт өгч, Хөдөө аж ахуйг дэмжих санд дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан. Аудитаар нийт 176.4 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил илэрснээс 11.9 тэрбум төгрөгийн алдааг залруулж, 35.0 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 3 төлбөрийн акт тогтоож, 128.4 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг арилгах 25 албан шаардлага хүргүүлж, 1.0 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчлийг давтан гаргахгүй байх 14 зөвлөмж хүргүүлсэн.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой аж ахуйн нэгжийн 2021 оны санхүүгийн тайлангийн аудит

Аудитад хамрагдсан 162 хуулийн этгээдээс 15 байгууллагын санхүүгийн тайланг түүвэрт хамруулж, 147 байгууллагын санхүүгийн тайланд санал дүгнэлт өгсөн. (Зөрчилгүй 110, Хязгаарлалттай 32, Сөрөг дүгнэлт 4, Дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан 1). Санхүүгийн тайлангийн аудитын асуудлаар нийт 1,995.9 тэрбум төгрөгийн алдаа зөрчил илрүүлснээс 644.9 тэрбум төгрөгийн 258 алдааг залруулж, 6.0 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 93 төлбөрийн акт тогтоож, 1,239.8 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 232 албан шаардлага, 3.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцох 18 санал хүргүүлж, 101.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 343 зөвлөмж хүргүүлсэн.

Аудитад орон нутгийн өмчит болон өмчийн оролцоотой 332 хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайланг хамруулахаас 242 хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайланд дүгнэлт гаргаж (Зөрчилгүй 179, Хязгаарлалттай 52, Сөрөг 5, Санал дүгнэлт гаргахаас татгалзсан 6 дүгнэлт) хүргүүлсэн байна.

Аудитаар нийт 123.0 тэрбум төгрөгийн 1,187 алдаа, зөрчил илэрснээс аудитын явцад 59.2 тэрбум төгрөгийн нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлагналтай холбоотой 360 алдааг залруулж, хууль, тогтоомжийн холбогдох заалтыг зөрчсөн 0.5 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 91 төлбөрийн акт тогтоож, 44.7 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 261 албан шаардлага, 1.3 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцуулах 16 санал хүргүүлж, 17.3 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 458 зөвлөмж өгч, 1 зөрчлийг хуулийн байгууллагад шилжүүлсэн.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусвар болсон санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитаар цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой нотлох зүйлсийг үндэслэн гадаад зээлийн хөрөнгийн эх үүсвэрээс дамжуулан зээлдүүлсэн авлагыг барагдуулаагүй, хүүг тооцож, бүртгээгүй, Хөгжлийн банкаас олгосон зээлийн 56 хувь нь чанаргүй зээлийн ангилалд орсон зэрэг зөрчил, санхүүгийн тайлагналын эрх ба үүрэг, иж бүрэн байх, нийцсэн бөгөөд зохистой, оршин байх батламж мэдэгдлийг хангаагүй байна.

Улсын Их Хурлын анхааралд толилуулсан асуудал:

- Улсын секторын дотоод аудитын харилцааг зохицуулсан эрх зүйн орчин буй болгож, хяналтын тогтолцоог сайжруулахыг уламжиллаа.

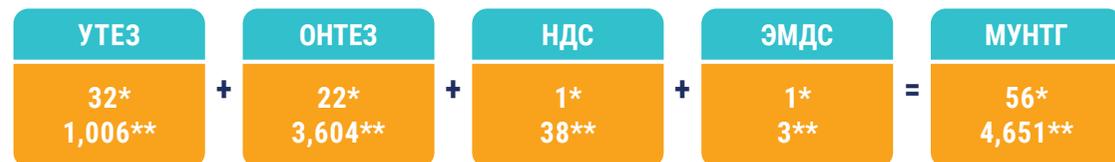

QR кодоор тайлантай танилцана уу

МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД ХИЙСЭН АУДИТ

Төрийн аудитын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1-д заасан бүрэн эрхийн хүрээнд Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2 дахь заалтын дагуу Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд үндэслэн нийт 4,651 төсөвт байгууллага, сангуудын төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж, хуулийн хугацаанд УИХ, ЗГ-т хүргүүлсэн.

Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитад 4,651 төсөвт байгууллагыг хамруулан Улсын 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл, ирээдүйн өв сан, төсвийн тогтворжуулалтын сан, НДС, ЭМДС-ийн 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл, нэмэлт төсвийн 2021 оны гүйцэтгэлийн тайлан, Засгийн газрын өрийн үзүүлэлтүүд, гадаад зээлээр хэрэгжүүлсэн төсөл, хөтөлбөр, татварын зарлагын тайлан, цар тахалтай тэмцэх хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилт, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын 2021 онд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөр, орон нутгийн 2021 оны төсвийн гүйцэтгэлд дүн шинжилгээ хийж, өмнөх онд өгсөн аудитын зөвлөмжийн биелэлтийг гарган аудитын тайланг боловсрууллаа. Засгийн газраас тайлагнасан Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн нийт орлого ба тусламж 12,711.4 тэрбум, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн 15,630.4 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлийг аудитаар баталгаажууллаа.

Тайлбар:

* Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн тоо

** Төсвийн байгууллага, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн тоо

Аудитаар 2.0 тэрбум төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн акт тогтоож, 390.0 тэрбум төгрөгийн албан шаардлага, 2,246.0 тэрбум төгрөгийн алдаа зөрчлийг арилгах зөвлөмж өгсөн. Аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн УИХ-д 5 асуудал толилуулж, цаашид үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажиллах 24 зөвлөмж өгснөөс Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 9, Сангийн сайдад 9, Эдийн засаг хөгжлийн сайдад 1, Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад 5 зөвлөмж хүргүүлээ.

Монгол Улсын Их Хурлын анхааралд толилуулсан асуудал:

1. Төсвийн төслийг боловсруулах үйл явцад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах, төсвийн ил тод байдлыг дээшлүүлэх талаар Төсвийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах;
2. Мөн тухайн жилийн төсвийн хөрөнгийн зарцуулалтын хүрсэн үр дүн, Улсын Их Хурлаас баталсан төсвийг Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн болон Үндэсний аюулгүй байдлын бодлогын зорилтуудыг хангахад чиглүүлсэн тухай дэлгэрэнгүй танилцуулга-ыг Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүнд тусгах талаар Төсвийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах;
3. Улсын төсвөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдтэй нийцүүлэн баталж, салбарын түвшинд төлөвлөөгүй, төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг хуульд тусгаж буй зөрчлийг давтан гаргахгүй байх чиглэлээр хариуцлагын болон үр дүнтэй хяналтын тогтолцоог бүрэн бүрдүүлэх;
4. Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хяналт шалгалт, үнэлгээний хэлтэс, дотоод аудитын албаар Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын аудитаар сүүлийн 11 жилд Улсын Их Хуралд толилуулсан асуудалд шинжилгээ хийлгэж, үр дүнг Төсвийн байнгын хороонд танилцуулах чиглэлээр үүрэг өгч ажиллах;
5. Улсын төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын хэрэгжилтийн үйл ажиллагаанд барилгын материалын хомсдол, үнийн өөрчлөлт, тээвэрлэлтийн саатал гарч төслүүд бүрэн дуусахгүй, хэрэгжилт удаашрах нөхцөл байдал үүссэн зэрэг нь цаашид энэ тохиолдолд асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаарх эрх зүйн орчныг тодорхой болгох.

УЛС, ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН 2021 ОНЫ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

Аудитыг Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд “Улс, орон нутгийн төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн, үр ашиг” сэдэвт гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт гарган зөвлөмж боловсруулж, дүнг Улсын Их Хурал болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэсэн.

Зураг 15. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт салбараар

Аудитаар эрх шилжүүлээгүй болон зарим эрх шилжсэн төсөл, арга хэмжээ хэрэгжилттэй холбоотой нийт 228.5 тэрбум төгрөгийн 171 зөрчил илрүүлж, 39 зөрчилд 6,518.9 сая төгрөгийг нөхөн төлүүлэх 24 төлбөрийн акт тогтоож, 67 зөрчлийг арилгуулахаар 83,619.9 сая төгрөгийн 21 албан шаардлага, 10.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцуулах 3 албан шаардлага, 120.6 тэрбум төгрөгийн 59 зөрчлийг арилгуулахаар зөвлөмж өгч, 11.2 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг шалгуулахаар хууль хяналтын байгууллагад шилжүүллээ.

Орон нутагт эрх шилжсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газар аудит хийж, нийт 168.7 тэрбум төгрөгийн 228 зөрчлийг илрүүлж, 11 зөрчилд 434.3 сая төгрөгийг нөхөн төлүүлэх төлбөрийн акт тогтоож, 76 зөрчлийг арилгуулахаар 79.0 тэрбум төгрөгийн албан шаардлага өгч, 88.5 тэрбум төгрөгийн 139 зөрчлийг арилгуулахаар зөвлөмж өгч, 723.4 сая төгрөгийн зөрчлийг шалгуулахаар хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн байна.

Аудитын дүнд үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 3, Сангийн сайдад 3, Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт 4, Барилга, хот байгуулалтын сайдад 1 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороонд толилуулсан асуудал:

1. Улсын төсвөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдтэй нийцүүлж, салбарын түвшинд төлөвлөөгүй, төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг хуульд тусгаж буй зөрчил давтан гарч байгаад анхаарал хандуулах;
2. Улсын төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын хэрэгжилтийн үйл ажиллагаанд материалын хомсдол, үнийн өөрчлөлт, тээвэрлэлтийн саатал гарч, төслүүд хугацаандаа хэрэгжихгүй байх, удаашрах зэрэг нөхцөл үүссэн нь цаашид ийм тохиолдолд асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар эрх зүйн орчныг тодорхой болгох;
3. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын аудитаар сүүлийн 11 жилд Улсын Их Хуралд толилуулсан асуудалд шинжилгээ хийлгэж, үр дүнд тулгуурлан тодорхой шийдвэр гаргахыг тус тус толилуулж байна.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨРИЙН УДИРДЛАГЫН 2019-2022 ОНЫ СТРАТЕГИЙН БАРИМТ БИЧГИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.2.11, “Аудитын сэдэв батлах тухай” УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2021 оны 06 дугаар тогтоол, “Төрийн аудитын байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө батлах тухай” Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/29 дугаар тушаалыг тус тус үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.3-т заасан бүрэн эрхийн хүрээнд аудитыг гүйцэтгэлээ.

Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилт, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт гарган, зөвлөмж боловсруулан холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулж, олон нийтэд мэдээлэхэд аудитын зорилгыг чиглүүлж, Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичгийг зохих хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулсан эсэх, холбогдох төрийн байгууллагууд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд Засгийн газрыг өрийн удирдлагын талаарх чиг үүргээ үр дүнтэй хэрэгжүүлсэн эсэх дэд зорилтын хүрээнд тус тус дүгнэлт гаргасан.

УИХ-ын 2015 оны 51 дүгээр тогтоолоор баталсан Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2016-2018 оны стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилтэд Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.4-т заасны дагуу Үндэсний аудитын газраас 2019 онд гүйцэтгэлийн аудит хийж, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлд 1, УИХ-д 2 асуудлыг толилуулж, Ерөнхий сайдад 2, Сангийн сайдад 5 заалт бүхий зөвлөмж өгснөөс 2 нь бүрэн хэрэгжсэн, 5 нь хэрэгжих шатанд байна.

Аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхгүй байгаа нь Засгийн газрын өрийн удирдлагын бодлого, зохицуулалт, төлөвлөлт, судалгаа шинжилгээ, бүртгэл, мэдээлэл хариуцсан газар, нэгжийн удирдлага, зохион байгуулалт хангалтгүй, хүний нөөц дутагдалтай байгаатай холбоотой байна.

Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичгийн зорилт, хэрэгжүүлэх арга зам, шалгуур үзүүлэлтийг оновчтой тодорхойлоогүйгээс хэрэгжилтийг бүрэн тайлагнаагүй, Засгийн газрын өрийн харьцааны жишиг шалгуур үзүүлэлт байхгүй, нэгдсэн төсвийг алдагдалтай баталж байгаагаас Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан өрийн хязгаарыг тодотгон өрийн хэмжээг нэмэгдүүлж байна.

Хүснэгт 3. Засгийн газрын өрийн өсөлтөд үзүүлэх ханшийн нөлөөллийн тооцоо

Үзүүлэлтүүд	2018 он	2019 он	2020 он	2021 он*
Засгийн газрын гадаад өр (тэрбум төгрөг)	18,865.6	20,728.1	24,851.4	24,693.3
Суурь 2018 онтой харьцуулсан өсөлт (тэрбум төгрөг)		1,862.5	5,985.8	5,827.7
Суурь 2018 онтой харьцуулсан өсөлтийн хувь		9.9	31.7	30.9
Засгийн газрын гадаад өр (сая ам.доллар)	7,184.2	7,806.2	8,653.8	8,482.6
Суурь 2018 онтой харьцуулсан өсөлт (сая ам.доллар)		622.0	1,469.6	1,298.4
Суурь 2018 онтой харьцуулсан өсөлтийн хувь		8.7	20.5	18.1
Гадаад өрийн өсөлтөд нөлөөлж буй ханшийн нөлөөллийн хувь		12.3	35.5	41.5

* Урьдчилсан гүйцэтгэл

Эх сурвалж: УАГ-ын тооцоолол

Засгийн газрын өрийн 90.7 хувийг гадаад өр эзэлж байгаа нь валютын ханшийн нөлөөллөөр өрийн хэмжээ нэмэгдэх эрсдэлтэй, Засгийн газрын нийт өрийн үлдэгдлийн 60.7 хувийг урт хугацаатай хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй гадаад зээл эзэлж байгаа нь ханшийн эрсдэлийг нэмэгдүүлэхээр байна.

Засгийн газрын өрийн баталгааны үлдэгдэлтэй байгууллагуудын үйл ажиллагаанд эрсдэлийн үнэлгээ хийх зохицуулалт байхгүйгээс болзошгүй өр төлбөр бий болох эрсдэлтэй байна. Аудитын нотлох зүйл, аудитын дүнд үндэслэн 15 дүгнэлт өгч, Монгол банкинд 1, Сангийн сайдад 13 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

КОРОНАВИРУСТ ХАЛДВАР (КОВИД-19)-ЫН ЦАР ТАХЛААС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ, ТЭМЦЭХ, НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР НӨЛӨӨ, ҮР ДҮН

Аудитыг УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2021 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 06 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны “Аудитын төлөвлөгөө, сэдэв батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг тус тус үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулиар олгосон Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд хийлээ.

Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө, үр дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилт чиглэсэн.

Уг зорилтыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэсэн. Үүнд:

- ЗГ болон УОК-ын гаргасан шийдвэрийг хуульд нийцүүлэн хэрэгжүүлсэн эсэх, нийгмийн эрүүл мэндийг хамгаалах, хүний эрхийн талаар холбогдох эрх бүхий байгууллагаас гаргасан шийдвэрүүд үр нөлөөтэй эсэх;
- Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах үйл ажиллагаанд шаардагдах санхүү, хөрөнгө, нөөцийг зохих ёсоор төлөвлөж, бүрдүүлж, үр ашигтай удирдаж байгаа эсэх;
- Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахад улсын төсөв болон хандив тусламжийг зохих ёсоор бүрдүүлж, зарцуулсан эсэхэд хяналт хийх.

Монгол Улсад 2020 оны 3 дугаар сарын 10-ны өдөр коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын зөөвөрлөгдсөн тохиолдол, 2020 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдөр хүн амын дунд “дотоод халдвар” анх бүртгэгдсэн талаар зарлаж, Засгийн газар, УОК-ын зүгээс гамшгаас хамгаалах өндөржүүлсэн байдлын зэрэгт шилжин ажиллах, халдвараас урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг бууруулах талаар нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд олон арга хэмжээг зохион байгуулсан байна.

Цар тахлын үед УИХ-аас “КОВИД-19-ын тухай хууль”-ийг яаралтай горимоор хэлэлцэн баталж, дагалдах эрх зүйн актуудыг ЗГ, УОК, төрийн байгууллагуудаас боловсруулан гаргасан боловч хэрэгжилтийг үнэлж дүгнээгүй, цар тахлын болон гамшгийн үеийн зохион байгуулалт, байгууллагуудын уялдаа холбоо хангагдаагүй, бүртгэл, хяналт сул, вакцинжуулалтын төлөвлөлт, тооцоо судалгааг бүрэн хийгээгүй, зарим арга хэмжээ нь зорьсон үр дүндээ хүрээгүй байна.

Цар тахлын үед эдийн засгийг идэвхжүүлэх, иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах, ажлын байрыг хадгалах, аж ахуй нэгжийг дэмжих зэрэг олон арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн нь үр нөлөөтэй байсан хэдий ч гадаад зээлийг өсгөх, төсвийн орлого буурах болон төсвийн алдагдал нэмэгдэхэд нөлөөлжээ.

“КОВИД-19-ийн цар тахлын улмаас нийгэм, эдийн засаг, иргэдийн эрүүл мэндэд учирсан сөрөг нөлөөллийг үнэлэх, үр дагаврыг урьдчилан тооцох боломжгүй байна” гэсэн ерөнхий дүгнэлтийг өгч, аудитын дүнд үндэслэн Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт 3, Монгол Улсын Шадар сайдад 2, Сангийн сайдад 1, Эрүүл мэндийн сайдад 7 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

ГАЗРЫН ТОС, НЕФТИЙН ЗАВСРЫН НЭМЭЛТ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ТАЛААР ТӨРӨӨС ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БАЙГАА БОДЛОГО, ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

Аудитыг УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2021 оны “Аудитын сэдэв батлах тухай” 06 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2022 оны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг тус тус үндэслэн “Газрын тос, нефтийн завсрын нэмэлт бүтээгдэхүүний талаар төрөөс хэрэгжүүлж байгаа бодлого, үйл ажиллагааны хэрэгжилт, үр дүн”-д гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт гарган, зөвлөмж боловсруулж, тайлагнав.

Газрын тосны бүтээгдэхүүний талаар төрөөс хэрэгжүүлж байгаа бодлогын зорилт бүрэн хэрэгжээгүй, хуулиар тогтоосон эрх зүйн актуудыг бүрэн боловсруулж батлаагүй, Засгийн газар, яам, агентлаг чиг үүргээ хэрэгжүүлж ажиллаагүй, төрөөс газрын тосны салбарыг хөгжүүлэх талаар баримтлах бодлогод тусгасан арга хэмжээний хэрэгжилт хангалтгүй, газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн төсөлд үндэслэн аж ахуйн нэгжүүдэд газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхлэх тусгай зөвшөөрөл олгосон байна.

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйл, аудитын дүнд үндэслэн 9 дүгнэлт өгч, Монгол Улсын Засгийн газарт 4, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдад 3, Ашигт малтмал, газрын тосны газарт 2, Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газарт 3, Гаалийн ерөнхий газарт 2 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хуралд толилуулсан асуудал:

- Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хуульд бүтээгдэхүүний үйлдвэрийн талаарх зохицуулалтыг тодорхой нарийвчлан тусгаж, холбогдох төрийн байгууллагуудын хяналт тавих чиг үүргийг тодорхой болгосон эрх зүйн орчин бий болгоход анхаарах;
- Агаар орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөрт заасан Евро-5 стандартын шатахууны хэрэглээг дэмжих зохистой бодлого гаргаж зорилт, арга хэмжээг бүрэн хангахад дэмжих.

ГАЗРЫН ТОСНЫ САЛБАРТ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ХУВААХ ГЭРЭЭГЭЭР ОЛБОРЛОЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛЖ БУЙ ПЕТРОЧАЙНА ДАЧИН ТАМСАГ ХХК-ИЙН БАТЛАГДСАН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ТӨСВИЙН ДАГУУ ХИЙЖ ГҮЙЦЭТГЭСЭН АЖИЛ, НИЙТ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ, ӨРТӨГ НӨХСӨН БОЛОН НӨХӨГДӨХ ЗАРДЛЫН ХЭМЖЭЭ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ЭКСПОРТ, БОРЛУУЛАЛТЫН ОРЛОГЫН ТООЦОО, ХУВААРИЛАЛТАД БАТАЛГААЖУУЛАЛТ ХИЙСЭН АУДИТ

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.3-т тодорхойлсон бүрэн эрхийн хүрээнд Газрын тосны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн Газрын тосны салбарт бүтээгдэхүүн хуваах гэрээгээр олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж буй Петрочайна Дачин Тамсаг ХХК (цаашид Гэрээлэгч гэх)-ийн Тосон Уул XIX, Тамсаг XXI талбайд гүйцэтгэсэн ажил, нийт хөрөнгө оруулалт, өртөг нөхсөн болон нөхөгдөх зардлын хэмжээ, газрын тосны экспорт, борлуулалтын орлогын тооцоо, хуваарилалтад дүгнэлт гаргасан.

Аудитаар Тосон Уул XIX, Тамсаг XXI гэрээт талбайн талаар байгуулсан Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээнүүдийг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн шинэчлэх, нийгмийн даатгалын шимтгэл болон хувь хүний орлогын албан татвартай холбоотой тооцооллыг хийж, цаашид хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангаж, зөрчлийг давтан гаргахгүй ажиллах албан шаардлага хүргүүлээ.

Аудитаар 2014-2018 онд Тосон Уул XIX талбайд роялти нөхөн тооцоолсон, орлого нэмэгдүүлж, газрын тос борлуулахтай холбоотой зардал бууруулсан зэргээс шалтгаалан гэрээлэгчээс 30.4 сая ам.долларыг нөхөн төлүүлэхээр төлбөрийн акт тогтоож, 13 дүгнэлт өгч, Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 2, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдад 3, Ашигт малтмал, газрын тосны газарт 5 зөвлөмжийг тус тус хүргүүлсэн.

QR кодоор тайлантай танилцана уу

ТӨРӨӨС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙГ ДЭМЖИХ, АЖЛЫН БАЙРЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны “Аудитын сэдэв батлах тухай” 2021 оны 6 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2022 оны А/12 тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө”-г үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1-д заасан бүрэн эрхийн хүрээнд аудитыг гүйцэтгэв.

Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ хэмнэлттэй, үр ашигтай ба үр нөлөөтэй хэрэгжсэн эсэхэд дүгнэлт өгч, үйл ажиллагааг сайжруулах зөвлөмжийг боловсруулан, холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэсэн болно.

Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн бодлогын баримт бичиг, төрийн байгууллагуудын бүтэц, чиг үүргийн уялдаа холбоо хангагдаагүй, "Тогтвортой хөгжлийн зорилго-2030"-тай Монгол Улсын хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлийн зорилго, зорилт, зарим шалгуур үзүүлэлтүүд харилцан уялдаагүй байна.

Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны нэгдүгээр үе шатны төлөвлөгөөг батлуулаагүй, төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай санхүүжилтийг тооцоо судалгаанд үндэслэн төсөвлөөгүй байна. Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний үр нөлөөг тооцож, үнэлээгүй, үр дүн тодорхойгүй байна.

Засгийн газраас хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажилгүйдлийг бууруулах, ажлын байр нэмэгдүүлэх чиглэлээр төсөл, хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлсэн хэдий ч үр нөлөөг тооцох боломжгүй, бий болсон байнгын ажлын байрны тоо хэмжээ тодорхойгүй байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн зарим орлогыг бүрэн төвлөрүүлээгүй, хөрөнгийг хууль, журмын дагуу зарцуулсан ч үр нөлөөг тооцоогүй, санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөлт хангалтгүй байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлөөс хэрэгжүүлсэн төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээ

2016-2021 онд **532,457** иргэн хамруулж **373,789.9** сая төгрөгийг хуваарилсан

Нэг хүнд зарцуулсан хөрөнгө 2016-2019 онд **0.5–1.4** сая төгрөг болж өссөн бол

Ковид-19 цар тахлын нөлөөгөөр 2020-2021 онд **0.2** сая төгрөг болж буурсан.

Аудитын дүнд үндэслэн 9 дүгнэлт өгч, Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын сайдад 5, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдад 1, Хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний зөвлөлд 5, Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний ерөнхий газарт 6 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

QR кодоор тайлантай танилцана уу

ДЭЭД БОЛОВСРОЛ ОЛГОЖ БУЙ ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ҮР ДҮН

Аудитыг “Аудитын сэдэв батлах тухай” Улсын Их Хурлын Төсвийн Байнгын хорооны 2021 оны 6 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/29 дүгээр тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө”-г тус тус үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.3-т заасан бүрэн эрхийн хүрээнд гүйцэтгэлээ.

Дээд боловсрол олгож буй өнөөгийн байдал, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулан холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулж, олон нийтэд мэдээлэхэд аудитын зорилгыг чиглүүлж, дараах дэд зорилтын хүрээнд аудитыг гүйцэтгэв. Үүнд:

- Боловсролын тухай хууль, Төрөөс боловсролын талаар баримтлах бодлогод нийцүүлэн дээд боловсрол олгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн эсэх;
- Дээд боловсролын сургалтын байгууллагын стандарт, сургалт, судалгааны үйл ажиллагаа нь хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээг хангаж байгаа эсэх.

Дээд боловсролын сургалтын байгууллагын засаглал, удирдлагын тогтолцооны бие даасан, хараат бус байдлыг хангаагүй, ангилал олон улсын чиг хандлагад нийцээгүй байна. Мөн сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хянадаггүйгээс зарим сургалтын хөтөлбөрүүд нийтлэг шаардлагад нийцээгүй, сургалт, судалгааны орчин суралцагчийн хэрэгцээ шаардлагыг бүрэн хангахгүй байна.

Их дээд сургуулиудыг хотхоноор хөгжүүлэхээр төлөвлөсөн боловч санхүүжилтийн эх үүсвэргүйгээс хэрэгжилт, багш нарын ур чадварыг хөгжүүлэх, мэргэжлийг дээшлүүлэх үйл ажиллагаа хангалтгүй, төгсөгчдийн мэргэжлийн чиглэл хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээг бүрэн хангахгүй байна.

Дээд боловсролын мэргэжлийн чиглэл, индексийг шинэчилж, зарим сургалтын байгууллагын тусгай зөвшөөрлийг цуцалсан, сургалт, судалгаанд зориулсан улсын төсвийн дэмжлэг бага байгаа нь салбарын бодлого, хөгжлийн дунд хугацааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд сөргөөр нөлөөлж байна.

Олон улсын жишигт нийцэхүйц дээд боловсролтой мэргэжилтэн бэлтгэх ажил хангалтгүй, сургалтын болон эрдэм шинжилгээ судалгаа, инновацын үйл ажиллагааны зардал хангалтгүй, боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний болон магадлан итгэмжлэх зөвлөлийн гишүүдийн хараат бусаар ажиллах эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна.

Зураг 17. Дээд боловсролын сургалтын байгууллагад суралцагчдын мэргэжлийн чиглэл

2020-2022 онд 31.1-32.9 мянган оюутан төгссөн.

Бизнес удирдлага, хууль эрх зүйч, барилга угсралт, эрүүл мэнд, нийгмийн халамж, урлагийн чиглэл

Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, мал эмнэлэг зүй, нийгмийн шинжлэх ухааны чиглэл

Аудитын нотлох зүйл, аудитын дүнд үндэслэн 11 дүгнэлт өгч, Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдад 10 зөвлөмж хүргүүлсэн.

ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИТ, ӨМЧИЙН ОРОЛЦООТОЙ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР АШИГ

Төр чиг үүргээ хэрэгжүүлэх болон нийгмийн хэрэгцээг хангах зорилгоор өөрийн өмчөөр дангаар, нийтийн болоод хувийн холимог өмчөөр хуулийн этгээд байгуулах хуулийн зохицуулалттай бөгөөд төрийн өмчит, өмчийн оролцоотой 197, орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой 295, Улсын хэмжээнд нийт 492 хуулийн этгээдээс 297 төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, 64 хувьцаат компани, 89 хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, 2 төрийн байгууллага албан газар, 40 төрийн байгууллага албан газар улсын төсөвт үйлдвэрийн газар гэсэн өмчийн хэлбэрт ангилж байна.

Төрийн өмчит, өмчийн оролцоотой 197 хуулийн этгээдээс үндсэн 159, охин, хараат 27, охин компанийн охин 11 хуулийн этгээд нь эрчим хүч, зам тээвэр, уул уурхай, харилцаа холбоо, барилга, банк санхүү даатгал, боловсрол, эрүүл мэнд, соёл спорт, батлан хамгаалах, байгаль орчин, аялал жуулчлал, хүнс, хөдөө аж ахуй, төр засгийн нийтлэг үйлчилгээ гэсэн 13 салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна.

Зураг 18. Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн тоо

Зураг 19. Төрийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн тоо, салбарын ангилалаар

Аудитын явцад нийт 462 хуулийн этгээд, үүнээс төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой 167, орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой 295 хуулийн этгээдийг аудитын судалгаанд хамруулж компанийн засаглал, үйл ажиллагааны үр ашиг, Засгийн газрын 2016-2020 он, 2020-2024 оны дунд хугацааны үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт тусгасан Засаглалын бодлогын, хөндлөнгийн болон зохицуулагч байгууллага, удирдлагын хяналтын үр нөлөөний хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийсэн.

Компанийн засаглалыг хөгжүүлэхэд хууль, эрх зүйн шинэтгэл нь нийгмийн зохицуулалтыг хангаагүй, төрийн бодлого тогтворгүй, олон улсын нийтлэг шаардлага, сайн засаглалын зарчмыг бүрэн нэвтрээгүй байна.

Аудитын явцад төрийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдэд нийт 7,622.3 тэрбум төгрөгийн 264 алдаа, зөрчлийг илрүүлж, арвилан хэмнэлт, үр ашигтай, үр нөлөөтэй байдлыг дээшлүүлэх талаар 1,730.2 тэрбум төгрөгийн 75 зөвлөмжийг болон аймаг, нийслэлийн аудитын байгууллага нь орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн өмчит 21 хуулийн этгээдэд 0.1 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт, 65 хуулийн этгээдэд 28.9 тэрбум төгрөгийн албан шаардлагыг холбогдох байгууллага, албан тушаалтнуудад хүргүүлээ.

Аудитын дүнд үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 6, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газарт 1, Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газрын даргад 3, Төрийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн ТУЗ-ийн дарга, захирал, дарга нарт 3 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

УЛСЫН ТӨСВӨӨС ЭРГЭН ТӨЛӨХ НӨХЦӨЛТЭЙ КОНЦЕССЫН "БАРИХ-ШИЛЖҮҮЛЭХ" ТӨРЛӨӨР ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БАЙГАА ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ

УИХ-ын 2017 оны 29 дүгээр тогтоолын 1.7 дахь хэсэгт "Улсын төсвөөс эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй концессын "барих-шилжүүлэх" төрлөөр хэрэгжиж байгаа төсөл, арга хэмжээнд хөндлөнгийн аудит хийж, аудитын дүгнэлт гарах хүртэлх хугацаанд санхүүжилтийг түр хойшлуулах" гэж заасныг үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 6.3.3 дахь хэсэгт заасан бүрэн эрхийн хүрээнд улсын төсвөөс эргэн төлөх нөхцөлтэй концессын "барих-шилжүүлэх" төрлөөр хэрэгжсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд дүгнэлт гаргах ажлыг гүйцэтгэлээ.

“Оюутолгой-Цагаансуварга чиглэлийн 220 КВ-ын хоёр хэлхээт цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц барих” төсөл

Улсын төсвөөс эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй концессын "Барих-шилжүүлэх" төрлөөр хэрэгжүүлсэн "Оюутолгой-Цагаансуварга чиглэлийн 220 КВ-ын хоёр хэлхээт цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц барих" төсөл арга хэмжээний хэрэгжилтэд дүгнэлт гарган, дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилгыг чиглүүлж гүйцэтгэсэн. Засгийн газар 2013 оны 9 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 317 тоот тогтоолоор батлагдсан Концессын жагсаалтын дагуу холбогдох төрийн байгууллагууд төсөл сонгон шалгаруулах уралдаант шалгаруулалт зохион байгуулаагүй "Оюутолгой-Цагаансуварга чиглэлийн 220 КВ-ын хоёр хэлхээт цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц барих" төслийг шууд гэрээ байгуулан хэрэгжүүлсэн байна.

Аудитын дүнд үндэслэн Эдийн засаг, хөгжлийн сайдад 2, Эрчим хүчний сайдад 1, Монголын алт (МАК) ХХК-д 3, Эрчим хүчний үндэсний төв ТӨХХК-д 1, "Цахилгаан дамжуулах үндэсний сүлжээ" ТӨХК-д 1 зөвлөмж хүргүүлсэн.

Сонгино сум-Хяргас нуурын зүүн хаяа чиглэлийн 135.5 км хатуу хучилттай авто зам барих төсөл

Концессын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.33 дэх хэсэгт "Засгийн газар концессын зүйлийн жагсаалтыг батлахдаа дараах зүйлийг тусгана" гэж заасны дагуу Засгийн газрын 2013 оны "Төрийн өмчийн концессын зүйлийн жагсаалт батлах тухай" 317 дугаар тогтоолын хавсралтаар төслийг "Барих-шилжүүлэх" төрлөөр, уралдаант шалгаруулалт явуулж, концесс эзэмшигчийг сонгохоор баталжээ. Монгол Улсын 2020 оны Төсвийн тухай хуулиар эргэн төлөлт хийх эхний санхүүжилт батлагдсан, гэрээний эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу төслийн үйл ажиллагааны эхний ээлжийн санхүүжилтийг 2020 оны 1 дүгээр улиралд олгохоор заасан, аудитын явцад "урьдчилсан дүгнэлт" гаргаж холбогдох газарт хүргүүлсэн.

Аудитаар алдаатай илэрхийлэгдсэн нийт 865.7 сая төгрөгийн зардлыг хасаж тооцох төлбөрийн акт, дууту хийгдсэн 1,723.3 сая төгрөгийн ажлын гүйцэтгэлийг хангуулах хугацаатай албан шаардлага өгч, Эдийн засаг, хөгжлийн яаманд 6, Зам, тээврийн хөгжлийн яаманд 1 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

Баянхонгор-алтай чиглэлийн 126.7 км хатуу хучилттай авто зам төслийн гүйцэтгэл

Улсын төсвөөс эргэн төлөх нөхцөлтэй концессын "барих-шилжүүлэх" төрлөөр хэрэгжүүлсэн Баянхонгор-Алтай чиглэлийн авто замын трасс нь Баянхонгор аймгийн Бууцагаан, Бөмбөгөр, Хүрээмарал, Байдраг, Говь-Алтай аймгийн Дэлгэр сумдын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрч, Алтай хоттой холбогдон нийт 400 орчим км үргэлжлэхээр төлөвлөжээ.

Төслийн замын трассын нарийвчилсан хайгуул, судалгааны үр дүнд Баянхонгор аймгийн Бууцагаан, Хүрээмарал Говь-Алтай аймгийн Дэлгэр сумын нутаг дэвсгэрт Баянхонгор-Алтай чиглэлийн 126.7 км хатуу хучилттай авто зам барих зураг төслийг боловсруулсан байна.

Аудитын дүнд тус төслийн барилга угсралтын ажлын бодит гүйцэтгэлийг 9,282.6 сая төгрөгөөр илүү тайлагнасныг баталгаажуулж, улсын төсөвт төвлөрүүлэх төлбөрийн акт тогтоож, Монгол Улсын Засгийн газарт 3, Эдийн засаг, хөгжлийн сайдад 4, Зам, тээврийн хөгжлийн сайдад 6, Сангийн сайдад 1 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД ӨГСӨН ДҮГНЭЛТ

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2, 31 дүгээр зүйлийн 31.1.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.7 болон Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.3 дахь хэсэг, УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2021 оны "Аудитын сэдэв батлах тухай" 06 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторов "Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай" 2022 оны А/12 дугаар тушаалын дагуу Төрийн аудитын тухай хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд гүйцэтгэлээ.

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс болон аудитын дүнд үндэслэн Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн төсөл нь улсын тогтвортой хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогод нийцсэн эсэх, Төсвийн тухай хууль тогтоомжид заасан шалгуурыг хангасан эсэх, төсвийн орлого нэмэгдүүлэх, төсвийн зарлагыг бууруулах, төсвийн санхүүжилтийн үр ашгийг дээшлүүлэх талаар санал тусгасан эсэхэд тус тус дүгнэлт гаргасан.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, түүний хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоон үзүүлэлтийг хөгжлийн бодлогын баримт бичиг, түүний шалгуур үзүүлэлтэд нийцүүлэх шаардлагатай байна.

Засгийн газар 2023 оны төсвийн төслийг боловсруулахдаа Төсвийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1-д заасан зарчмыг баримтлаагүй, төсвийн хүрээний мэдэгдэлд өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийн хамт УИХ-д өргөн мэдүүлсэн нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.3 дахь хэсэг, 10 дугаар зүйлийн 10.1.3, 11 дүгээр зүйлийн 11.1.2 дахь заалттай тус тус нийцэхгүй байна.

Зураг 20. Төсвийн төсөлд өгсөн дүгнэлт

Төрийн аудитын байгууллага төсвийн төсөлд дүгнэлт өгөх чиг үүргийн хүрээнд¹² Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн болон орон нутгийн төсвийн төсөлд орлого нэмэгдүүлэх чиглэлээр нийт 112 асуудал бүхий 850.5 тэрбум төгрөгийн, зардал бууруулах чиглэлээр 260 асуудлаар 1,011.7 тэрбум төгрөгийн дүгнэлт боловсруулан холбогдох байгууллагад хүргүүлжээ. Түүнээс орлого нэмэгдүүлэх чиглэлээр 34.3 тэрбум төгрөгийн 77, зардал бууруулах чиглэлээрх 45.9 тэрбум төгрөгийн 159 дүгнэлт холбогдох шатны төсвийн хэлэлцүүлгийн явцад хэрэгжсэн байна (Зураг 20).

Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд хийсэн дүн шинжилгээ, үнэлгээ, цуглуулсан нотлох зүйлст үндэслэн 12 дүгнэлт өгч, Засгийн газарт 6 зөвлөмжийг хүргүүллээ.

Монгол Улсын Их Хурлын анхааралд толилуулах нь:

1. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.3, 3.1.4-т зааснаас бусад этгээд үйл ажиллагааны санхүүгийн сахилга бат, хэмнэлтийн талаар хэрхэн тайлагнах, ил тод мэдээлэх, хууль зөрчигчид хариуцлага хүлээлгэх зохицуулалтыг бий болгох;
2. Улсын Их Хурлын "Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай" тогтоолд уул уурхай болон бусад салбарын төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдээс төвлөрүүлэх ногдол ашгийн хэмжээг нэмэгдүүлэх заалтыг тусгах.

¹²Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт заасны дагуу

ГҮЙЦЭТГЭЛ, НИЙЦЛИЙН АУДИТ

УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2021 оны “Аудитын сэдэв батлах тухай” 06 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11, “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” 2022 оны А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд 215 аудитыг 4,957 (давхардсан тоогоор) байгууллагыг хамруулан гүйцэтгэлээ.

Зураг 21. Батлагдсан сэдэв (ГА, НА)

Батлагдсан сэдвийн хүрээнд нэгдсэн удирдамжаар 131, УИХ, аймаг, нийслэлийн ИТХ-ын захиалгаар 34, өөрсдийн санаачилгаар 49, өргөдөл гомдлын дагуу 1, нийт 215 гүйцэтгэл болон нийцлийн аудитыг гүйцэтгэн УИХ-ын Төсвийн байнгын хороо болон аймаг, нийслэлийн ИТХ-д танилцуулжээ.

Зураг 22. Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитаар илрүүлсэн зөрчил, 2022 он

Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитаар тайлант онд нийт 1,191.5 тэрбум төгрөгийн зөрчил илрүүлснээс 86.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 277 төлбөрийн акт, 600.0 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 1,141 албан шаардлага, сахилгын шийтгэл ногдуулах 55 албан шаардлага, 2,081 зөвлөмж, 16 асуудлыг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн.

Гүйцэтгэл, нийцлийн аудитаар нийт 1,191.5 тэрбум төгрөгийн зөрчил илрүүлсний 32.6 хувь нь хууль, тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой, 13.7 хувь нь дотоод хяналт, хариуцлагатай холбоотой, 11.3 хувь нь арвилан хэмнэлт, үр ашиг, үр нөлөөтэй холбоотой, 10.2 хувь нь нягтлан бодох бүртгэл, тайлагналтай холбоотой, үлдсэн хувь нь бусад үйл ажиллагаатай холбоотой зөрчлүүд байжээ. Аудитын явцад илэрсэн эдгээр зөрчлийг таслан зогсоох, арилгах, давтан гаргуулахгүй байх чиглэлээр холбогдох аудитын шийдвэрүүдийг гаргаж, хэрэгжилтийг хангах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлжээ.

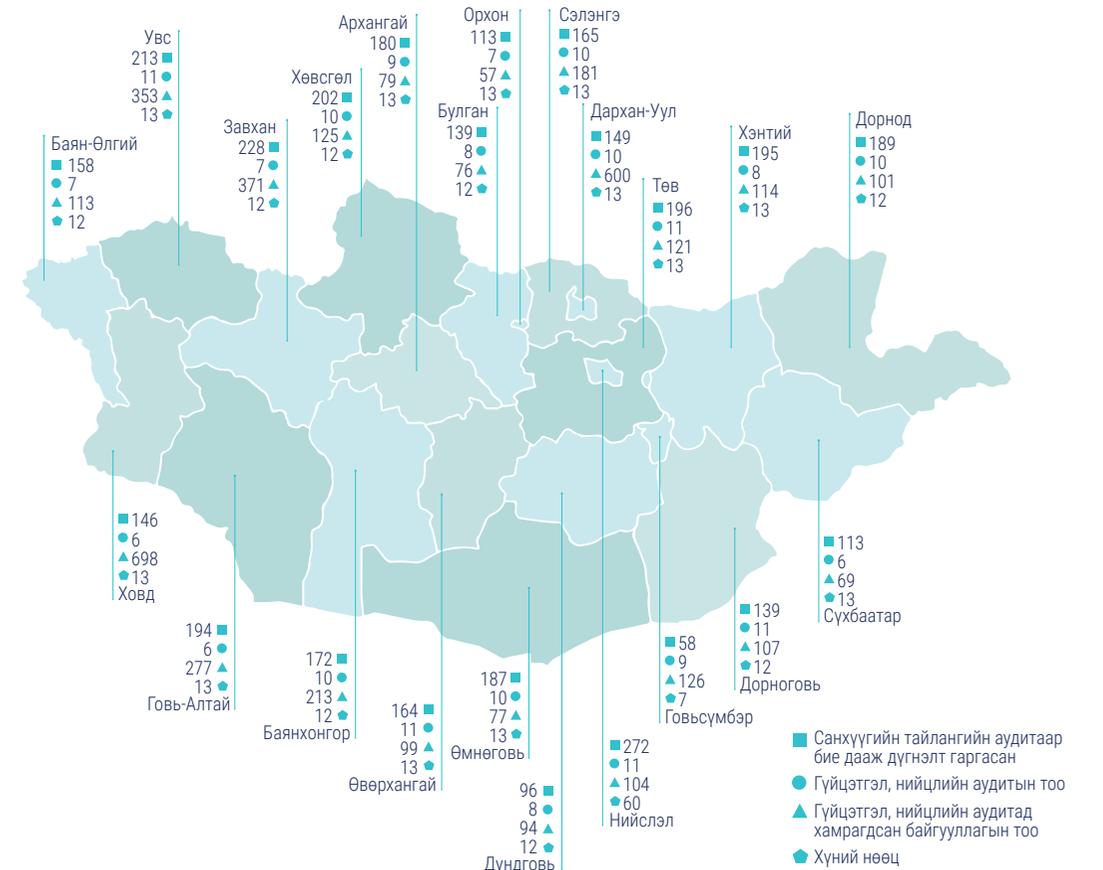
АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ ДЭХ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН ГҮЙЦЭТГЭСЭН АУДИТ

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.3-д “... шаардлагатай тохиолдолд тодорхой асуудлаар аудит хийх;”, 11 дүгээр зүйлийн 11.4-т “Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газар тухайн орон нутагтаа гүйцэтгэх дөрвөөс илүүгүй аудитын сэдвийг энэ хуулийн 11.3 -т заасан хүчин зүйлийг үндэслэн боловсруулж, Монгол Улсын Ерөнхий аудитораар батлуулна.” гэж заасныг үндэслэн АНТАГ-аас 2021 гүйцэтгэх аудитын сэдвийг МУЕА-ын тушаалаар баталгаажуулан хэрэгжүүлэв.

Төрийн аудитын тухай хуульд заасан тухайн сэдвээр урьдчилсан судалгаа, тооцоолол хийгдсэн байх, төсөв, санхүү, хугацаа болон хүний нөөцийн чадавхтай байх, иргэд, олон нийтийн анхааралд байгаа үнэн зөв хариу хүссэн нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудал байх гэсэн үндсэн шаардлагуудын дагуу аудитын сэдвүүдийг нэгтгэн удирдахаар төлөвлөх, хамрах хүрээг нэмэгдүүлэх талаар судалгаа хийж, сэдвийг ижил төстэй байдлаар нь болон аудитын үр нөлөө гарах талаас нь нэгтгэн аудитын сэдэвт бүлэглэн эрэмбэлж аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газар тухайн орон нутагт гүйцэтгэх аудитын сэдвийг сонгон баталсан.

МУЕА-ын 2022 оны “Аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын 2021 онд гүйцэтгэх аудитын сэдэв батлах тухай” 12 дугаар тушаалаар баталсан 15 аудитын сэдвийн хүрээнд гүйцэтгэл, нийцлийн аудитыг гүйцэтгэсэн байна.

Зураг 23. Аудитын тоо, хүний нөөц, аймгаар 2022 он

ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН САНГИЙН БҮРДҮҮЛЭЛТ, ЗАРЦУУЛАЛТ, ҮР НӨЛӨӨ, ҮР ДҮН СЭДЭВТ АУДИТ

(Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/11 дүгээр тушаалаар баталсан “Аудитын сэдэв батлах тухай”, А/12 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө”-ний дагуу аудитыг гүйцэтгэв.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалт, үр нөлөө, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт гарган зөвлөмж боловсруулж, дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулах, олон нийтэд мэдээлэхэд аудитын зорилт чиглэв. Дээрх зорилгыг хангахын тулд дараах дэд зорилтын хүрээнд аудитыг гүйцэтгэв. Үүнд:

- Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг холбогдох хууль, журамд заасны дагуу төлөвлөж, бүрдүүлж, хуваарилсан эсэх;
- Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг журмын дагуу үр дүн, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлсэн эсэх;
- Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийн зарцуулалтыг хууль, журмын дагуу хянаж, тайлагнасан эсэх.

Төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.28-т “Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан гэж орон нутгийн хөгжлийг дэмжих, бүс нутгийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгохоор дахин хуваарилалт хийх хөрөнгийг хэлнэ” гэж заасан байна.

Монгол Улсын 2021 оны Төсвийн тухай хуулиар ОНХНС болон улсын төсвөөс ОНХС-д олгох орлогын шилжүүлгийн хэмжээг 220,701.5 сая төгрөгөөр баталсан ба уг хуульд 2021 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр 7,559.3 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 228,260.8 сая төгрөгөөр баталсан байна.

АНТАГ-ын хийсэн гүйцэтгэлийн аудитаар Улсын хэмжээнд нийт 6492 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр батлагдсанаас 73.2 хувь нь бүрэн, 10.8 хувь нь дутуу хэрэгжиж, 16 хувь нь огт хэрэгжээгүй байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийн зарцуулалтад хяналт тавих, тайлагнах, тэдгээрийг нийтэд мэдээлэх ажлыг журмын дагуу хэрэгжүүлээгүй зөрчлийг дараах байдлаар шийдвэрлэлээ.

ОНХНС-гийн холбогдох хуулийн дагуу төлөвлөж, бүрдүүлсэн 228.3 тэрбум төгрөгийн орлогын шилжүүлгийг аймаг, нийслэлийн ОНХС-д бүрэн олгосон боловч татварын орлогын гүйцэтгэлээс шалтгаалан сарын хуваарийг баримтлаагүй, сум, дүүргийн ОНХС-д малын тоо толгойн албан татварыг бүрэн төлөвлөж, төвлөрүүлээгүй байна.

Иргэдийн санал аваагүй, орон нутгийн хөгжлийн бодлого, тэргүүлэх чиглэлтэй уялдуулаагүй төсөл, арга хэмжээг ОНХС-ийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэхээр баталдаг зөрчил бүрэн арилахгүй байна.

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйл, аудитын дүнд үндэслэн 9 дүгнэлт өгч, Монгол Улсын Засгийн газарт 1, Сангийн яаманд 3, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ИТХ-ын дарга нарт 1, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга нарт 4 зөвлөмжийг хүргүүлсэн.

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ БОДЛОГО, ТӨСВИЙН ЗАРЦУУЛАЛТЫН ҮР ДҮН

(Нийлэл дэх Төрийн аудитын газар)

Аудитын төлөвлөгөө, хөтөлбөр, хавсралт маягтуудыг 2022 оны 9 дүгээр 20-ны өдөр НТАГ-ын дарга, Тэргүүлэх аудитораар батлуулж, 2022 оны 9 дүгээр сарын 22-ны өдөр 13 байгууллагын төлөөллийг оролцуулан аудитын нээлтийг хийж, гүйцэтгэлийн үе шатны ажлыг эхлүүлсэн.

Аудитад урт, дунд хугацааны бодлогын баримт бичигт нийслэлийн замын хөдөлгөөний зохицуулалтын хүрээнд хөрөнгө оруулалт, бүтээн байгуулалттай холбоотой 31 зорилт, 152 арга хэмжээний хэрэгжилт, бодлогын баримт бичиг болон судалгааны материал, улс, нийслэлийн замын сангийн хөрөнгө оруулалтын төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалт, гэрээний хэрэгжилт, үйл ажиллагааны тайлан, замын хөдөлгөөний ачаалал түгжрэлийг бууруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг хамруулан гүйцэтгэсэн.

Аудитаар дараах зөрчил дутагдал илэрсэн байна. Тухайлбал:

- Нийслэлээс баримталж буй бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан арга хэмжээний 60.7% нь дутуу хэрэгжилттэй болон хэрэгжээгүй;
- НЗД-ын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, бодлогын баримт бичгийг боловсруулах, төлөвлөх, батлахад тогтвортой байдлыг хадгалаагүй, өмнө батлагдсан арга хэмжээний залгамж чанарыг алдагдуулсан;
- Замын хөдөлгөөний ачааллыг бууруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ нь салбар хоорондын уялдаагүй байдлаас шалтгаалж үр дүн нь хангалтгүй;
- Нийслэлийн эрх бүхий байгууллагуудын замын хөдөлгөөн зохицуулалт, ачааллыг бууруулах чиг үүрэг, үйл ажиллагаа нь харилцан уялдаагүй;
- Хот байгуулалт болон газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн баримт бичгүүдийн харилцан уялдааг хангаагүй;
- Замын хөдөлгөөний түгжрэл бууруулах чиглэлээр 2022 онд 5 чиглэлээр хэрэгжүүлэх 29 төсөл арга хэмжээний хүрээнд 953 нөлөөлөлд өртсөн нэгж талбарыг чөлөөлөхөөр баталснаас 517 нэгж талбарыг чөлөөлж, 502 нэгж талбарыг чөлөөлөөгүй. Үүнээс шалтгаалж 2022 оноос хэрэгжиж эхлэх 18 ТАХ-г эхлүүлэх боломжгүйд хүрч нийт ажлын 62% нь хүлээгдэж байна.
- Өмнөх онд хэрэгжсэн авто зам барих ажлын газар эзэмшигчтэй тохиролцоонд хүрээгүйгээс чөлөөлөгдөөгүй үлдсэн 26 нэгж талбарын нөхөн олговорт 1,780.6 сая төгрөгийг түгжрэл бууруулах төсвийн хөрөнгөөс олгосон зэрэг зөрчлүүд илэрсэн.

Аудитаар нийт 42 алдаа зөрчил илрүүлж, зөрчил дутагдлыг арилгах 3 зөвлөмжийг холбогдох байгууллагуудад хүргүүлж ажилласан.

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ, НӨХӨН СЭРГЭЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ҮР НӨЛӨӨ

(Төв, Говьсүмбэр, Дорноговь, Дундговь, Өвөрхангай, Өмнөговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
 Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, 2022 оны 01 дүгээр сарын 26-ны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн дараах сэдвээр орон нутаг дахь Төрийн аудитын газрууд байгаль орчны аудитыг гүйцэтгэлээ. Тухайлбал:

- Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олголт, нөхөн сэргээлт байдал (Төв аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
- Баянхонгор аймгийн орон нутгийн орлогод байгаль орчноос орж ирж байгаа хөрөнгө төвлөрүүлэлт, зарцуулалт, үр дүн, (Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
- Хог хаягдлын менежмент, түүний хэрэгжилт, үр дүн (Говьсүмбэр аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
- Уул уурхайн компаниудын нөхөн сэргээлт, усны нөөцийн ашиглалт (Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
- Цөлжилт, газрын доройтлын эсрэг авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, түүний хэрэгжилт, үр дүн (Дундговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
- “Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний хөрөнгийн зарцуулалт, үр дүн” (Өвөрхангай аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
 Аймгийн хэмжээнд 2020-2021 онуудад эвдэрсэн газарт хийсэн нөхөн сэргээлт арга хэмжээний хэрэгжилт, үр дүн (Өмнөговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний хөрөнгийн төвлөрүүлэлт зарцуулалт, уул уурхайн нөхөн сэргээлт ажил үр дүнтэй хийгдсэн эсэх, түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуулийн хэрэгжилт, хог хаягдлын менежментийн хэрэгжилт, цөлжилт газрын доройтлын эсрэг авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, түүний хэрэгжилт үр дүнтэй эсэхэд гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт, зөвлөмжийг боловсруулахад аудитын зорилго чиглэгдлээ. Аудитаар цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийжээ. Тухайлбал:

- Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуульд заасан хувь хэмжээгээр орлогыг төлөвлөөгүй, төлбөрийн орлогоос байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулахдаа аймгийн ИТХ-аар батлуулаагүй байна.
- Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөлтэй ААНБ-ын үйл ажиллагаанд тавих хяналт болон хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байна.
- Нөхөн сэргээлт хийсэн газрууд дахин эвдэгдсэн нь хөрөнгийн үр ашгийг бууруулж байна.
- Усны нөөцийн хадгалалт, хамгаалалтыг сайжруулах шаардлагатай байна.
- Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байна.
- Хог хаягдлын менежментийг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүй, санхүүгийн эх үүсвэрийг тооцоо, судалгаа шинжилгээнд үндэслэж төлөвлөөгүйгээс зорилтот түвшиндээ хүрч, үр дүнтэй хэрэгжээгүй байна.
- Цөлжилтийн зэрэглэлийг тогтоох, цөлжилтийг бууруулахтай холбоотой ажил төлөвлөж, хэрэгжүүлээгүй байна.

“Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний үр нөлөө” сэдэвт аудитаар 10.9 сая төгрөгийн төлбөрийн акт, 623.9 сая төгрөгийн албан шаардлага, 64 зөвлөмж өгч, аудитын тайланг холбогдох газруудад хүргүүллээ.

ХАЛАМЖИЙН БОЛОН ЖИЖИГ ДУНД ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ САНГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР НӨЛӨӨ

(Дорнод, Архангай, Баян-Өлгий, Увс, Говьсүмбэр аймаг дахь Төрийн аудитын газар)
 Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө”-г үндэслэн “Аймгийн халамжийн болон жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангийн үйл ажиллагааны үр нөлөө” сэдвээр Дорнод, Архангай, Баян-Өлгий, Увс, Говьсүмбэр аймаг дахь Төрийн аудитын газар гүйцэтгэлийн аудитыг гүйцэтгэж Дорнод аймаг дахь Төрийн аудитын газар нэгтгэн тайлагналаа.

Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангийн үйл ажиллагааны чиглэлээр төрөөс баримталж буй бодлого, эрх зүйн зохицуулалтад сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах, үр дүн, үр нөлөөг тооцох асуудал зохих түвшинд тодорхойлогдсон эсэх, сонгон шалгаруулалт, зээлийн зориулалт, зарцуулалт хууль тогтоомж, дүрэм журам зэрэг холбогдох шаардлага, шалгуурын дагуу үр дүнтэй хэрэгжсэн эсэх, хөтөлбөр, төслүүд зорилтот түвшиндээ хүрч, орон нутагт үр өгөөжөө өгсөн эсэхэд аудит хийж, дүгнэлт, зөвлөмжийг боловсруулахад аудитын зорилго чиглэгдлээ.

Мөн халамжийн сангийн үйл ажиллагааны бодлого үр нөлөөтэй, сангийн хөрөнгийг үндэслэлтэй төлөвлөсөн эсэх, халамжийн үйлчилгээг хууль, журмын дагуу үзүүлж, сангийн хөрөнгийг үр нөлөөтэй зарцуулсан эсэх, сангийн мэдээллийг хууль, журмын дагуу тайлагнаж, санд тавих хяналтыг үр дүнтэй хэрэгжүүлсэн эсэхэд аудит хийж, дүгнэлт, зөвлөмжийг боловсруулахад аудитын зорилго чиглэгдлээ. Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийжээ. Тухайлбал:

- Орон нутагт жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх эрх зүйн орчин хангалттай бүрдээгүйн улмаас кластераар хөгжүүлэх бодлого, төрийн зарим байгууллагын бүтэц чиг үүрэг, уялдаа холбоо оновчтой тодорхойлогдоогүй;
- Аймгуудад хуваарилах санхүүжилтийн төлөвлөлтийг бодит тооцоо судалгаанд үндэслэж, хуваарилахгүй байгаа нь орон нутагт хэрэгжиж буй төслүүдийн зорилтот үр дүнд сөргөөр нөлөөлж, үр нөлөөг бууруулсан;
- Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангийн сонгон шалгаруулалтын дэд хороог журмын дагуу байгуулсан боловч жижиг дунд үйлдвэрлэлийн төслүүдийг орон нутгийн хэрэгцээ, ач холбогдлоор нь эрэмбэлдэггүй;
- Жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн үйл ажиллагаа тогтмолжоогүй, төлөвлөсөн ажлын байрыг нэмэгдүүлээгүй, хангалттай хэмжээнд брэнд бүтээгдэхүүн бий болоогүй байгаа нь үндэсний болон дэд хөтөлбөрийн хэрэгжилт, тайлагнал хангалтгүй, ИТХ-аар хэлэлцүүлээгүй, хяналт сул;
- Халамжийн үйлчилгээнд шаардлагатай хөрөнгийг бодит тооцоо судалгаанд үндэслэн төлөвлөөгүй;
- Халамжийг хавтгайруулан олгож, зорилтот эмзэг бүлэгт чиглүүлээгүй, халамжийн үйлчилгээг үзүүлэхдээ давхцалыг тооцоогүй;
- Хүнсний эрхийн бичигт хамрагддаг өрх-иргэдийн амьжиргааны түвшний мэдээллийг шинэчилж, хүнс тэжээлийн дэмжлэг олгох үйлчилгээг үр дүнтэй хэрэгжүүлээгүй;
- Аймгийн ХХҮГ-аас халамжийн санд хийх дотоод хяналт шалгалтыг үр дүнтэй, үр нөлөөтэй зохион байгуулаагүй зэрэг зөрчлүүд илэрлээ.

Халамжийн болон жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сангийн үйл ажиллагааны үр нөлөөнд хийсэн аудитаар нийт 1,618.2 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илрүүлж, 1,023.4 сая төгрөгийн төлбөрийн акт, 298.4 сая төгрөгийн албан шаардлага, 40 зөвлөмж өгч, аудитын тайланг холбогдох газруудад хүргүүллээ.

АЙМГИЙН ТӨСВИЙН ОРЛОГЫН ТӨЛӨВЛӨЛТ, БҮРДҮҮЛЭЛТИЙН ҮР ДҮН

(Булган аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, 2022 оны 01 дүгээр сарын 26-ны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн өөрийн санаачилгаар “Аймгийн төсвийн орлогын төлөвлөлт, бүрдүүлэлтийн үр дүн”-д гүйцэтгэлийн аудит хийв.

Аудитаар аймгийн орлогыг төлөвлөхдөө бодит тоо, судалгааг мэргэжлийн байгууллагуудаас бүрэн авч тооцоогүй, татварын бааз суурь, газрын бүртгэл, үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн тоо зэрэг нь хариуцсан байгууллагуудад зөрүүтэй, өмнөх оны дутууг тооцож төлөвлөдөггүй, орлого, бүртгэл, төлөвлөлт хариуцсан байгууллагуудын хамтын ажиллагаа сул, аймгийн төсөвт төвлөрүүлэх орлогын нөөц боломжийг бүрэн дайчлаагүй, иргэд, аж ахуй нэгж байгууллагын статистик тоо мэдээлэл, татварын бааз суурь, орлогын гүйцэтгэл, өмнөх оны илүү, дутуу төлөлт зэрэг мэдээлэлд дүн шинжилгээ, судалгаа, тооцоололд тулгуурлан орлогыг үндэслэлтэй төлөвлөөгүй, уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг зарим компаниуд усны дүгнэлт, ус ашиглах гэрээгүй үйл ажиллагаа явуулсан, орлогын төлөвлөгөө бодитой үндэслэлтэй төлөвлөөгүй, ойгоос хэрэглээний мод түлээ бэлтгэж, ашигласны төлбөрийн орлогыг журмын дагуу төлөвлөөгүй, үйлдвэрлэл үйлчилгээний усны төлбөрийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлого бүрдүүлдэг томоохон аж ахуйн нэгжүүд усны дүгнэлт гаргуулаагүй, гэрээ байгуулаагүй үйл ажиллагаа явуулсан зэрэг зөрчлүүд илэрлээ.

Аудитаар нийт 640.7 сая төгрөгийн зөрчил илэрснээс 134.7 сая төгрөгт төлбөрийн акт, 506.0 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгуулах албан шаардлага, 8 зөвлөмж өгч, аудитын тайланг Булган аймаг дахь Төрийн аудитын газрын даргын 2022 оны А/17 тушаалаар баталгаажуулж, аймгийн БОАЖГ, Татварын хэлтэс, СТСХ, ГХБХБГ-т тус тус хүргүүлсэн.

ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГА, ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИТ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ГАЗАР, БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖ, ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН АШИГЛАЛТ, ҮР ДҮН

(Говь-Алтай аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, 2022 оны 01 дүгээр сарын 26-ны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн өөрийн санаачилгаар “Төсөвт байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн газар, барилга, тээврийн хэрэгслийн ашиглалт, үр дүн”-д гүйцэтгэлийн аудит хийв.

Аудитад 205 байгууллагын 236.8 тэрбум төгрөгийн өртөгтэй 1044 барилга, 106 төсөвт байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн тээврийн хэрэгсэл дансанд бүртгэлтэй 17.3 тэрбум төгрөгийн өртөгтэй 762 авто тээврийн хэрэгсэл, 185 хуулийн этгээдийн 478.5 га талбай бүхий 892 нэгж талбар газрын мэдээллийг хамруулсан.

Аудитаар “Хуулийн этгээдүүд газар, барилга, авто тээврийн хэрэгслийн зарим мэдээллийг нягтлан бодох бүртгэлд зөрүүтэй бүртгэсэн, барилгын мэдээлэл улсын бүртгэлийн цахим системд ороогүй, хөрөнгүүдийн ашиглалт, хадгалалт хамгаалалт хангалтгүй, түүнд тавих хяналт сул байна” гэсэн дүгнэлт өгч, 35.3 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоож, 83.2 тэрбум төгрөгийн 183 заалт зөрчил арилгах албан шаардлага, 1 албан тушаалтанд хариуцлага тооцох албан шаардлага, 153.3 сая төгрөгийн 34 зөвлөмжийг аймгийн ИТХ-ын дарга, Засаг даргад хүргүүллээ.

НИЙТИЙН ТЭЭВРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ САНХҮҮЖИЛТ, ҮР ДҮН

(Дархан-Уул аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Засгийн газар болон аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт нийтийн тээврийн үйлчилгээний талаар тусгагдсан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх хүрээнд аймгийн Засаг дарга “Элит хөгжил” ХХК-тай хамтран ажиллах гэрээ байгуулж, алслагдсан гэр хороололд нийтийн тээврийн үйлчилгээг нэвтрүүлсэн байна.

Дархан-Уул аймагт нийтийн тээврийн үйлчилгээ үр дүнтэй байгаа эсэх, санхүүжилтийг бодитой төлөвлөж, гүйцэтгэлээр нь олгож байгаа эсэх, хууль, дүрэм, журам, стандартад нийцсэн эсэхэд аудит хийж, дүгнэлт, тайлан боловсруулж, холбогдох байгууллагуудад зөвлөмж хүргүүлээ. “Нийтийн тээврийн үйлчилгээний санхүүжилт, үр дүн”-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитаар дараах алдаа, зөрчил илэрлээ. Тухайлбал:

- Аймгийн Засаг даргын 2021-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 2.6.2.1-ийн зорилт хүрэх түвшин, арга хэмжээтэй харилцан уялдаагүй, хэрэгжилтийг хүрэх түвшинтэй уялдуулж тайлагнаагүй, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг журмын дагуу үнэлээгүй.
- Нийтийн тээврийн үйлчилгээ үзүүлэгч аж ахуйн нэгжийг төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу сонгон шалгаруулалгүй шууд гэрээ байгуулсан.
- Нийтийн тээврийн үйлчилгээг зохицуулахаар баталсан журам нь хүчин төгөлдөр бус, үйлчилгээний чиглэлийг эрх бүхий этгээд баталгаажуулаагүй.
- Зогсоолын байгууламж, тээврийн хэрэгсэл, жолооч нар нь Монгол Улсад мөрдөгдөж байгаа стандартын шаардлагыг хангаагүй.
- Нийтийн тээврийн төсвийн төлөвлөлт үндэслэлгүй, санхүүжилтийг бодит гүйцэтгэлээр тооцож олгоогүй байна.
- Нийтийн тээврийн үйлчилгээнд мэргэжлийн байгууллагуудаас хяналт шалгалт хийгээгүй байв. Мөн “Элит хөгжил” ХХК нөхөн олговрын санхүүжилтээ шилэн дансны цахим хуудсанд бүрэн байршуулаагүй зэрэг зөрчил илэрсэн.

Аудитаар 2.5 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоож, зөрчил арилгах 3 албан шаардлага хүргүүлж, 15 зөвлөмж өгч, аудитын явцад 1.9 тэрбум төгрөгийн алдааг залруулан тайланг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүллээ.

ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГУУДЫН ХАЛААЛТЫН ЗАРДЛЫН ТӨСВИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ, ГҮЙЦЭТГЭЛ

(Завхан аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, 2022 оны 01 дүгээр сарын 26-ны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн өөрийн санаачилгаар “Орон нутгийн төсөвт байгууллагуудын халаалтын зардлын төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл” сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитыг төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу хугацаанд нь гүйцэтгэж тайлагнав.

Аймгийн дулаан үйлдвэрлэлийн бодлого алдагдсан, эрчим хүчний зохицуулах зөвлөл нь үнэ тогтоох аргачлал, журмыг үйл ажиллагаандаа мөрддөггүй, сум, орон нутгийн ихэнх төсөвт байгууллагуудын халаалтын эзлэхүүний хэмжээ зөрүүтэй, концессын гэрээгээр халаалтыг ханган нийлүүлэгч нарын зарим нь анхны хөрөнгө оруулалт бүрэн хийгдээгүй зэрэг алдаа зөрчлүүд илэрлээ.

Аудитаар нийт 4.6 тэрбум төгрөгийн алдаа зөрчлийг илрүүлэн, 23.8 сая төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн 5 акт тогтоож, 142.5 сая төгрөгийн зөрчилд 3 албан шаардлага хүргүүлж, 4.4 тэрбум төгрөгийн алдаанд 23 заалт бүхий зөвлөмжийг хүргүүлж ажиллаад байна.

УЛСЫН ТЭМДЭГТИЙН ХУРААМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

(Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн өөрийн санаачилгаар “Улсын тэмдэгтийн тухай хуулийн хэрэгжилт” сэдэвт нийцлийн аудитыг хэрэгжүүлэн аудитыг төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу хугацаанд нь гүйцэтгэж тайлагнав.

Аудитын дүнд үндэслэн аймгийн ИТХ-аас улсын тэмдэгтийн хураамжийн хэмжээг тогтоон хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлсэн ч хуулийн нэгдсэн санд бүртгүүлээгүй, зарим байгууллагууд нь тусгай зөвшөөрлийн хугацаа дууссан тухай бүрд нь сунгалтыг хийгээгүй, тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж байгууллагуудын нэгдсэн судалгаагүй, хугацаа дууссан талаар бүртгэлгүй, зөвшөөрөл олгох, цуцлах, сунгалт хийх ажлын чиг үүрэг бүрэн хэрэгжээгүй, тусгай зөвшөөрлийн орлогыг орон нутгийн төсөвт бүрэн төвлөрүүлээгүй байна. Мөн цар тахлаас хамааран аж ахуйн нэгжүүдийг бүрэн хяналт шалгалтад хамруулаагүй, аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газраас түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хэрэгжилтэд өгсөн албан шаардлагыг хэрэгжүүлсэн ч мал эмнэлгийн эмийн сангуудад хяналт хэрэгжүүлээгүй байна.

“Улсын тэмдэгтийн тухай хуулийн хэрэгжилт”-д хийгдсэн аудитаар 26.2 сая төгрөгийн төлбөрийн акт, 23.2 сая төгрөгийн албан шаардлага, 33 зөвлөмжийг холбогдох байгууллагад хүргүүлээ.

ОРХОН АЙМАГТ ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БҮЙ ДЭД ХӨТӨЛБӨР, ТӨСӨЛ, ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

(Орхон аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн өөрийн санаачилгаар “Орхон аймагт хэрэгжүүлж буй дэд хөтөлбөр, төсөл хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн” гүйцэтгэлийн аудитын төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг батлан гүйцэтгэлээ. Гүйцэтгэлийн аудитын дүнд үндэслэн “Төсөл хөтөлбөрийн зардлын зарцуулалтад тавих хяналт хангалтгүй байна” гэсэн дүгнэлт өгч, тайланг Орхон аймаг дахь Төрийн аудитын газрын даргын 2022 оны А/15 дугаар тушаалаар баталгаажуулж, нийт 516.4 сая төгрөгийн 14 зөрчил илрүүлээ.

Аудитаар 3.7 сая төгрөгийн зөрчилд 3 төлбөрийн акт тогтоож, 512.7 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгах 4 албан шаардлага, зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 7 зөвлөмжийг аймгийн ИТХ, Засаг даргад тус тус хүргүүлсэн.

МАЛЫН ТОО ТОЛГОЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН

(Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар)

Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын 2022 оны 01 дүгээр сарын 18-ны “Аудитын сэдэв батлах тухай” А/11 дүгээр тушаал, 2022 оны 01 дүгээр сарын 26-ны “Аудитын жилийн төлөвлөгөө батлах тухай” А/12 дугаар тушаалыг үндэслэн “Малын тоо толгойн албан татварын тухай хуулийн хэрэгжилт, үр дүн” сэдэвт аудитыг гүйцэтгэлээ.

Тус аудитаар “Малын тоо толгойн албан татварыг улсын дунджаас өндөр тогтоосон хэдий ч энэ нь малын тоо толгойг бууруулах, газар тариалан, мал аж ахуйн салбарын зохистой харьцааг хангах хөшүүрэг болж чадахгүй байна” гэж дүгнэсэн бөгөөд малын тоо толгойн албан татварыг огт ногдуулаагүй болон илүү, дутуу ногдуулсан, чиг үүрэгт хамааралгүй төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн зэрэг нийт 1.8 тэрбум төгрөгийн зөрчил илрүүлээ.

Аудитаар зөрчлийг арилгах 17 албан шаардлага, 8 зөвлөмжийг аймгийн ИТХ, Засаг даргад хүргүүлээ.

ТӨРИЙН АУДИТЫН ЧАНАРЫН БАТАЛГААЖУУЛАЛТ

Төрийн аудитын байгууллагын чанарын хяналтын тогтолцоо болон аудитын түвшинд стандарт, журам, арга зүйн дагуу үр нөлөөтэй хэрэгжиж буй эсэх талаар хараат бус баталгаагаар хангах үйл явцыг АДБОУС, сайн туршлагад тулгуурлан хэрэгжүүлж байна. Чанарын баталгаажуулалтаар аудитын чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэх, чанарын удирдлагын үр нөлөөтэй тогтолцоог төлөвшүүлэх, аудитын бүхий л үе шатанд зохих шатны чанарын горим, чиг үүрэг хэрхэн хэрэгжиж байгаа эсэхэд дүгнэлт зөвлөмж өгч байна.

Аудитын чанарын хяналтын тогтолцооны түвшинд хийх чанарын баталгаажуулалт нь Төрийн аудитын байгууллага аудитын үйл ажиллагааг чанартай гүйцэтгэхэд шаардагдах зохистой чанарын хяналтын тогтолцоог бий болгосон эсэх, тэдгээр тогтолцоо нь оновчтой, үр нөлөөтэй ажиллаж байгаа эсэхийг үнэлэх бөгөөд харин аудитын түвшинд хийх чанарын баталгаажуулалт нь тухайлсан аудитыг сонгож, үе шатны ажилбаруудыг аудитын холбогдох стандарт, журам, заавар, аргачлалын дагуу гүйцэтгэсэн эсэх, чанарын хяналтыг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлсэн эсэхийг үнэлэх, цаашид хэрхэн сайжруулах талаар дүгнэлт, зөвлөмж гаргах үйл ажиллагаа юм.

Төрийн аудитын чанарын баталгаажуулалт хийхдээ аудитын үйл ажиллагаанд оролцдог бүх түвшний албан хаагчдаас холбогдох мэдээлэл, тодруулга авч, нотлох зүйл олж бүрдүүлэх, судалгааны асуулга авахаас гадна бусад мэдээлэл цуглуулах арга техникүүд болох ганцаарчилсан болон бүлгийн ярилцлага, баримтын шалгалт, биет ажиглалт зэрэг арга зүй, горимыг ашиглаж байна.

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу гүйцэтгэлийн 7, санхүүгийн тайлангийн 50, аймаг дахь Төрийн аудитын газрын гүйцэтгэсэн 59, аудитын хуулийн этгээдийн гүйцэтгэсэн 16, нийт 131 аудитын үйл ажиллагаанд чанарын баталгаажуулалт хийв. Үүнд:

- Шууд тайлагнах ажилд хамаарах гүйцэтгэлийн аудитын ажлын баримтыг чанарын баталгаажуулалтын асуулгын хуудсаар шалгаж, илэрсэн асуудал, түүнд нөлөөлсөн шалтгаан, үр дагаврыг тодорхойлон, холбогдох хянан удирдах түвшний албан хаагч нарт нийт 25 зөвлөмжийг хүргүүлэн хэрэгжилтийг тайлагнаж ажиллалаа.
- Нотлох ажилд хамаарах Засгийн газрын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Төсвийн ерөнхийлөн захирагч 17, төвлөрүүлэн захирагч 4, шууд захирагч 6, Засгийн газрын 4 тусгай сангийн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн аудит, Төрийн өмчит 4 аж ахуйн нэгж байгууллагын 2021 оны санхүүгийн тайлангийн аудитад тус тус чанарын баталгаажуулалт хийж, илэрсэн асуудалд нийт 88 зөвлөмж хүргүүлэв.
- МУЕА-ын баталсан төлөвлөгөөний дагуу Булган, Орхон, Төв, Өвөрхангай аймаг дахь Төрийн аудитын газрын чанарын удирдлагын тогтолцооны болон аудитын түвшинд чанарын баталгаажуулалтыг хийж, аудит тус бүрээр илэрсэн асуудлын шалтгаан, үр дагаврыг тодорхойлон нийт 47 зөвлөмж хүргүүлэн, нэгж тус бүрд нэгдсэн тайлан бэлтгэн танилцуулж, хэлэлцүүлэг ярилцлагыг зохион байгуулж, үр дүнг тайлагнав.
- Санхүүгийн тайлангийн аудитыг гэрээгээр гүйцэтгэсэн аудитын 8 хуулийн этгээдийн 16 санхүүгийн тайлангийн аудитын түвшин болон чанарын удирдлагын тогтолцоонд чанарын баталгаажуулалтыг хэрэгжүүлээ. Аудитын хуулийн этгээд тус бүрээр чанарын баталгаажуулалтын тайлан бэлтгэж, чанарын удирдлагын тогтолцоонд 10, аудитын түвшинд 13, нийт 23 зөвлөмж тус тус хүргүүлээ.

III БҮЛЭГ

АУДИТЫГ ДЭМЖИХ АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ

- Хууль эрх зүй
- Сургалт, хөгжлийн үйл ажиллагаа
- Хамтын ажиллагаа
- Дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ
- Төрийн аудитын байгууллагын ил тод байдал
- Төрийн аудитын байгууллагын мэдээллийн технологи
- Төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайлагнал

БНМАУ-ын Хянан байцаах яамны
албан бичгийн нүүр тэмдэг

1930 он

Урт: 7 см

Өргөн: 4 см

Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

Төрийн аудитын тухай хууль

Монгол Улсын Ерөнхий аудитор төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааны хараат бус байдал, зохион байгуулалттай холбоотой асуудлаар Улсын Их Хуралд санал хүргүүлж, шийдвэрлүүлнэ.

Төрийн аудитын байгууллага нэгдмэл, төвлөрсөн удирдлагатай байх бөгөөд төрийн аудитын дээд байгууллага буюу Үндэсний аудитын газар, түүний харьяа аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газраас бүрдэнэ.

Төрийн аудитын нээлттэй, ил тод байдал

Төрийн аудитын байгууллагын жилийн үйл ажиллагааны тайланг өөрийн цахим хуудсанд олон нийтэд нээлттэй, ил тод байршуулна.

Төрийн аудитын байгууллага төрийн болон албаны, байгууллагын, хувь хүний нууцад хамаарах мэдээлэл агуулснаас бусад аудитын тайланг Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуульд заасан журмын дагуу улирал бүр гаргаж, өөрийн цахим хуудсаар олон нийтэд мэдээлнэ.

Хянан байцаах яамны тэмдэг

1925 он

Урт: 5 см

Өргөн: 5 см

Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

БНМАУ-ын Хянан Шалгах Яам
1959 он

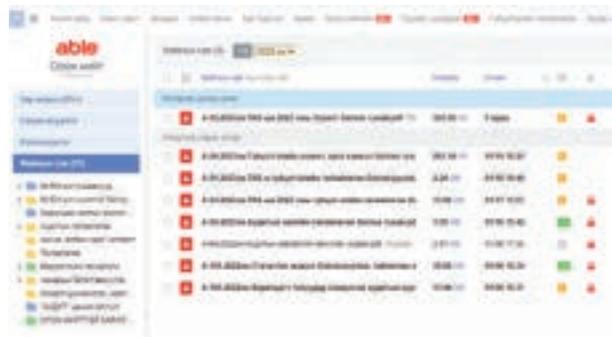
БНМАУ-ын Хянан Шалгах Комисс
1959 он

ЗАХИРГАА, ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙ

Төрийн аудитын байгууллагын удирдлага, зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүд, аймаг, орон нутгийн удирдлага, албан хаагчдад гэрээ, эрх зүй, акт, албан шаардлагатай холбоотой асуудлаар тухай бүр хууль эрх зүйн туслалцаа, заавар, чиглэлийг өгч ажиллаж байна. Хууль эрх зүйн дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх чиглэлээр Төрийн аудитын байгууллагад холбогдох байгууллагуудаас ирүүлсэн шийдвэрүүдэд санал, дүгнэлт гарган ажиллав.

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовн тушаалаар улсын нэгдсэн санд бүртгэлтэй захиргааны хэм хэмжээний актын хэрэгжилтийн явц, үр дүнгийн тайлан, цаашид авах арга хэмжээний талаар санал боловсруулж, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамтай хамтран ажиллаж байна.

Төрийн аудитын тухай хууль шинэчлэгдэн батлагдсантай холбогдуулан ТАБ-ын үйл ажиллагаанд мөрдөж буй дотоод журмыг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн шинэчлэн баталсан. 2021-2022 онд шинээр батлагдсан болон нэмэлт, өөрчлөлт орсон хууль тогтоомжийн танилцуулгыг ТАБ-ын 262 албан хаагчдыг хамруулан 2022 оны 03 дугаар сарын 11-ний өдөр, "Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга" сэдвээр ТАБ-ын 160 гаруй албан хаагчдын хамруулсан сургалт зохион байгуулж, ТАБ-ын хэмжээнд удирдлага, албан хаагчдад тухай бүр хууль, эрх зүйн дэмжлэг туслалцаа үзүүлж ажиллалаа.

Тайлант хугацаанд Улсын Ерөнхий Прокурорын газарт гэмт хэргийн шинжтэй 13 мэдээллийг шалгуулахаар хүргүүлсэн. Мөн АНТАГ-ын албан хаагчдад хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлэх асуудлаар мэдээлэл солилцох ажлыг зохион байгуулсан.

Захиргааны ерөнхий хуулийн 103 дугаар зүйлд заасан Захиргааны байгууллага хохирол барагдуулах асуудлаар Аудитын хоёрдугаар газартай хамтран гэм буруутай албан тушаалтнаар

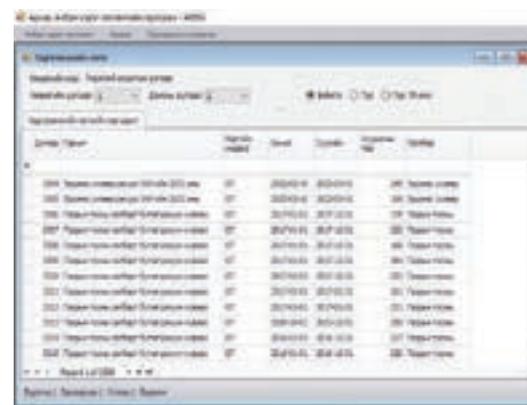
хохирлыг төлүүлэх үүргийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн ажлын нэгтгэл судалгааг аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газруудаас авч нэгтгэн сан бүрдүүлсэн.

Аймаг нийслэл дэх төрийн аудитын газраас 2022 оны нэгдүгээр улиралд "Төрийн байгууллагуудын ажил олгогчийн буруугаас ажлаас халагдаж шүүхээр шийдвэрлэгдэж, шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон албан хаагчдын судалгааг авч нэгтгэх ажлыг хийв.

Хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийн асуудлаар зөрчлийн сан үүсгэж, санд тайлант хугацаанд нийт 13 зөрчлийн асуудал нэмж бүртгэсэн. Төрийн аудитын байгууллагын нийт албан хаагчдыг хууль тогтоомж, дүрэм, журам, заавар зэрэг эрх зүйн баримт бичгийн мэдээлэлтэй түргэн шуурхай танилцах, судлах боломжоор хангахын тулд байгууллагын дотоод мэдээллийн "Able" программын файлын санд дүрэм, журмыг байршуулж, тогтмол баяжилт, шинэчлэл хийж, ажилласан.

Аудитын шийдвэрүүд, ажлын даалгавар, гэрээний үндэслэл холбогдох хууль журамд нийцэж буйд хяналт тавих, сайжруулах талаар зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч, тушаал шийдвэрийн хяналтын карт дэвтрийг хөтөлж, үүрэг хүлээсэн болон хяналт тавих албан тушаалтанд хяналтын карт нээн, тушаалыг хүргүүлэн гарын үсэг зуруулан хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллалаа.

Байгууллагын дотоод мэдээллийн сангийн Хууль тогтоомж, дүрэм, журам цэсэд тогтмол баяжилт, шинэчлэлийг байнга хийж, дэмжих үйл ажиллагааны удирдлагын нэгдсэн системд гэрээний бүртгэл, мэдээлэл, шийдвэрийн хууль, эрх зүйн үндэслэлийг хянаж, холбогдох асуудлаар зөвлөгөө дэмжлэг үзүүлж,

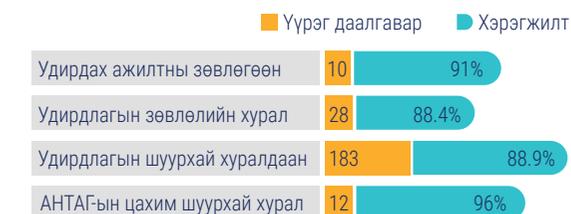
хэрэгжилтэд байнгын хяналт тавин ажиллалаа. Дэмжих үйл ажиллагааны удирдлагын нэгдсэн системд Захиргааны ерөнхий хуулийн 103 дугаар зүйлд заасан гэм буруутай албан тушаалтнаар төрд учруулсан хохирлыг төлүүлэх асуудлын бүртгэл, шүүхээр шийдвэрлүүлэхээр шүүхийн шатанд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд байгаа хэрэг, маргааны бүртгэл, Төрийн аудитын байгууллагаас хуулийн байгууллагад шилжүүлсэн мэдээллийн бүртгэл, кодификаци буюу тушаал шийдвэрийн санг цахим болон цаасан хэлбэрээр тухай бүр хөтөлж мэдээллийн сан бүрдүүлэн ажиллаж байна.

Төрийн аудитын байгууллагын эрх ашгийг хамгаалах зорилгоор хууль, хяналтын бүх шатны байгууллагад итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр оролцож, хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн болон нөлөөллийн мэдүүлэг, Захиргааны ерөнхий хуулийн асуудлуудаар зөрчлийн сан үүсгэж, нэгдсэн бүртгэл хөтөлж, захиргааны акт шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд хяналт тавих, дэмжлэг үзүүлэх, санал зөвлөмж хүргүүлэх, төрийн болон албаны нууц хамгаалах дотоод журмын хүрээнд хийгдэх үйл ажиллагааг зохион байгуулан, батлан гаргасан эрх зүйн актуудыг ангилан бүртгэж, эрх зүйн баримт бичгийг системчлэн хадгалах сан бүрдүүлж, дүн шинжилгээ хийн, шинэчлэх, боловсронгуй болгох зэргээр үйл ажиллагааг чиглүүлэн ажиллав.

Үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг сайжруулах хүрээнд тайлант хугацаанд Төрийн аудитын байгууллагын шагналын журам, Төрийн аудитын байгууллагын хөдөлмөрийн дотоод журам, Удирдлагын зөвлөлийн болон шуурхай хуралдаанд баримтлах журам дэгийг шинэчлэн батлуулав.

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны Удирдах ажилтны зөвлөгөөнийг 2022 оны 03 дугаар сард зохион байгуулж, зөвлөгөөнөөс гарсан 10 үүрэг чиглэлийг 91.0 хувьтай хэрэгжүүлсэн.

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовн дэргэдэх удирдлагын зөвлөлийн хурлыг 7 удаа, Үндэсний аудитын газрын удирдлагын шуурхай хуралдааныг 18 удаа, АНТАГ-ын цахим шуурхай хуралдааныг 9 удаа дэгийн дагуу тус тус зохион байгуулж, хурлуудаас гарсан 223 үүрэг даалгаврыг 91.1 хувьтай хэрэгжүүлж ажиллалаа.

Үндэсний аудитын газарт ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг хуулийн хугацаанд шийдвэрлэх, түүнд хяналт тавих ажлыг хэрэгжүүлж, тайлант хугацаанд нийт 233 өргөдөл, гомдол хүлээн авч, шийдвэрлэлтийн явцад хяналт тавьж ажилласнаар нийт өргөдөл гомдлын 81.9 хувийг хуулийн хугацаанд бүрэн шийдвэрлүүлсэн үр дүнтэй байна.

Архивын цаасан суурьтай 562 боть баримтыг хүлээн авч, архивлах ажиллагааг хийсний зэрэгцээ Үндэсний аудитын газрын 2003-2010 оны байнга хадгалах 943 хадгаламжийн нэгжийг цэгцэлж Үндэсний төв архивд шилжүүлээ. Түүнчлэн байнга, түр хадгалах 496 баримтыг цахимжуулсан.

СУРГАЛТ ХӨГЖЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөө нь дотоод болон гадаад сургалт бүхий үндсэн 2 бүлэгт нийт 53 төрлийн 1163 цагийн сургалтыг давхардсан тоогоор 8314 албан хаагчдыг хамруулан зохион байгуулахаар төлөвлөсөн.

Сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг ханган нийт 74 сургалт, 11030 албан хаагчийг хамруулан сургалтыг зохион байгуулсан бөгөөд зохион байгуулсан сургалтын хэлбэр, төрөл, тэдгээрийн тоон мэдээллийг дараах хүснэгтээр харуулав.

Зохион байгуулсан 59 дотоод сургалтын 47 нь зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүдтэй хамтран зохион байгуулсан сургалт, 12 нь бусад байгууллагуудаас зохион байгуулсан сургалтууд болно.

	 Дотоод сургалт	 Бусад байгууллагын сургалт	 Гадаад сургалт	НИЙТ
	47/64%	12/16%	15/20%	74
Онлайн 	22/47%	7/58%	14/93%	43/58%
Цахим 	14/30%	-	-	14/19%
Тахим 	11/23%	5/42%	1/7%	17/23%

Сургалтын хэлбэрийн хувьд нийт сургалтын 58 хувь нь онлайн, 19 хувь нь цахим, 23 хувь нь танхимын хэлбэрээр зохион байгуулсан. Онлайн хэлбэрийн эзлэх хувь өндөр байгаа нь гадаад сургалтууд онлайнээр зохион байгуулагдсантай холбоотой бөгөөд ТАБ-ын зохион байгуулсан 47 дотоод сургалтын хувьд 47 хувь нь онлайн, 30 хувь нь цахим, 23 хувь нь танхимаар тус тус зохион байгуулагдсан.

ЦАХИМ СУРГАЛТ

Тайлант онд нийт 12 төрлийн сургалтыг цахимаар зохион байгуулж, давхардсан тоогоор 2070 албан хаагчийг сургасан. Үүнээс ТАБ-ын албан хаагчдад зориулсан 9 төрлийн цахим сургалтад давхардсан тоогоор нийт 1245 албан хаагч хамрагдаж, тэдгээрийн 73 хувь нь амжилттай суралцаж сертификаттай төгссөн.

Цахим сургалтын систем дэх “Хөгжлийн сургалт”-ын талбарт нийт 58 сургалтын багц үүссэн бөгөөд давхардсан тоогоор 3996 албан хаагч нээлттэй сургалтад хамрагдсан.

Мөн ТАБ-тай гэрээтэй 43 аудитын хуулийн этгээдийн 275 аудиторт цахим сургалтын системд суралцагчийн эрх сэргээн, график төлөвлөгөөний дагуу 3 цахим сургалтад давхардсан тоогоор 825 аудиторыг хамруулсан ба түүнээс 1 сургалт нь сертификат олгох үндсэн сургалт болно. Тус сургалтад хамрагдсан 275 аудиторын 47% нь амжилттай суралцаж сертификаттай төгссөн.

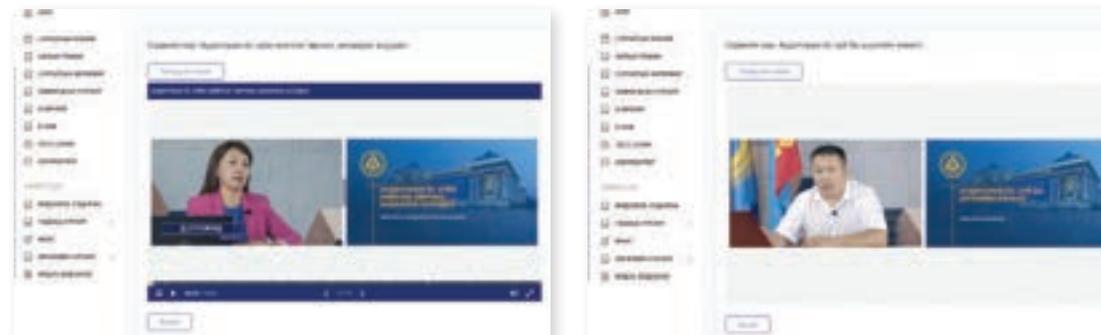
- “Хуулийн хэрэглээ (Төрийн аудитын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга)” 3 кредит, 12 сэдэв, 48 цагийн сургалтад шинээр томилогдсон 40 албан хаагчид, дахин судлах 35 албан хаагч, нийт 75 албан хаагчид сургалтын эрх нээж, 6 долоо хоногийн хугацаатай сургалтыг зохион байгуулсан.

- “Төрийн аудитын суурь ойлголт, стандартын хэрэглээ” 3 кредит, 12 сэдэв, 48 цагийн сургалтад ТАБ-д шинээр томилогдсон 70 албан хаагч болон сонгон судлах хүсэлт гаргасан 10 албан хаагч, нийт 80 албан хаагч сургалтыг 6 долоо хоногийн хугацаатай зохион байгуулсан.

- ТАБ-ын нийт албан хаагчдад зориулсан сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсан “Төрийн аудиторын ёс зүй” 3 кредит, 12 сэдэв, 48 цагийн сургалтад 275 аудиторыг хамруулж, 4 долоо хоногийн хугацаатай сургалт зохион байгуулсан.

- МУЕА-ын 2020 оны А/94 дүгээр тушаалаар батлагдсан Төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах стратеги (2020-2023)-ийн хэрэгжилтийг хангах төлөвлөгөөнд нийт албан хаагчдын төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах суурь ойлголтыг төлөвшүүлэх зорилготой “Төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоо” 1 кредит, 4 сэдэв, 16 цагийн сургалтад 283 албан хаагчийг хамруулж, 4 долоо хоногийн хугацаатай сургалтад хамрагдсан.

ТАНХИМЫН СУРГАЛТ

Танхимын 11 сургалт зохион байгуулж нийт 395 албан хаагч хамрагдсан:

Өмнөговь, Дундговь, Сэлэнгэ, Дархан аймаг дахь ТАГ-ын албан хаагчдыг чадавхжуулах сургалтын төлөвлөгөөг боловсруулан ажлын байранд шалган зааварлах аргаар зөвлөгөө, чиглэл өгч, сургалтын үйл ажиллагааг тухайн орон нутагт очиж зохион байгуулсан. Сургалтад 4 аймгийн нийт 46 албан хаагч хамрагдсан.

Үр дүнд суурилсан төлөвлөлт болон төсөвлөлтийн арга зүй” сэдэвт сургалт, семинарыг YAГ болон НТАГ-ын нийт 80 албан хаагч хамруулан зохион байгуулав. Сургалт, семинарыг НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн төслийн зөвлөхүүд үр дүнд суурилсан нэгдсэн удирдлагыг хэрэгжүүлсэн олон улсын туршлага, үр дүнд суурилсан төлөвлөлт: үндэсний болон салбарын үр дүнд, орон нутгийн хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн уялдаа, төсвийн гүйцэтгэлтийн тайлагнал, шинжилгээ, төсвийн бодлогын үнэлгээ, Засгийн газрын болон төсвийн хөтөлбөрт хийсэн нь сэдвүүдийн хүрээнд зохион байгуулсан.

“Дэлхийн банкны санхүүжилт бүхий төслийн Худалдан авах ажиллагаа” сэдэвт сургалт, уулзалтыг танхимаар зохион байгуулсан.

Төрийн аудитын байгууллагатай гэрээгээр санхүүгийн тайлангийн аудит гүйцэтгэж байгаа аудитын хуулийн этгээдүүдийн гүйцэтгэсэн аудитын чанар, гэрээний биелэлт, цаашид анхаарах асуудал болон аудитын сайн туршлага, практик үйл ажиллагаатай танилцуулах хөтөлбөрийн дагуу 50 аудитын хуулийн этгээдийн 108 удирдлага болон менежерүүдийг оролцуулсан танхимын сургалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан.

ОНЛАЙН СУРГАЛТ

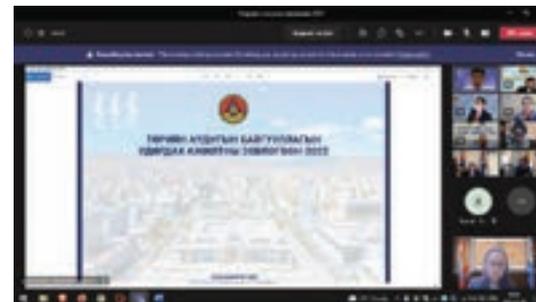
Онлайн 22 сургалтад давхардсан тоогоор нийт 3588 албан хаагч хамрагдсан.

Монгол Улсад Төрийн хяналтын байгууллага үүсэж, хөгжсөний 100 жилийн ойн арга хэмжээний хүрээнд аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын нийт албан хаагчийн чадавхыг бэхжүүлэх, аудитын чанарын үр нөлөөг сайжруулах зорилгоор “Нэгдсэн сургалт-2022” арга хэмжээг аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын 279 албан хаагчдад 24 цагийн хөтөлбөр бүхий сургалтыг 7 бүлгээр зохион байгуулсан.

АНТАГ-ын хүрээнд зохион байгуулсан сургалтын бүлэглэл.

ТАБ-ын 2021 оны үйл ажиллагааны үр дүнг танилцуулж, 2022 онд дэвшүүлсэн зорилт, түүнийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүд хэрхэн төлөвлөж үр дүнг тооцох арга зүй болон чиглэл, зөвлөмж өгөх “ТАБ-ын удирдах ажилтны зөвлөгөөн-2022”-ыг зохион байгуулсан. Зөвлөгөөнд YAГ-ын бүцийн нэгжийн удирдлагууд, аймаг, нийслэл дэх ТАГ-ын дарга нарын бүрэлдэхүүнтэй нийт 38 албан хаагч оролцсон.

ТАБ-ын 2022 оны зорилтыг дэмжин хэрэгжүүлэх хүрээнд аудитын чанарын баталгаажуулалт ба хяналтын чиглэлээр цуврал сургалтуудыг зохион байгуулсан:

- “Аудитын чанарын хяналт, түүний үр нөлөөний талаар системчилсэн сургалт”-ыг 13 аймгийн ТАГ-ын нийт албан хаагчдад зориулан зохион байгуулсан.
- “Чанарын баталгаажуулалт ба хяналт” онлайн семинарыг YAГ болон АНТАГ-ын 83 тэргүүлэх аудитор, менежерүүдийг оролцуулан зохион байгуулсан.

- Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн аудит, ТХЗ-12-Хариуцлагатай хэрэглээг дэмжих”, ТХЗ-13-Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөг бууруулах”, “Тогтвортой хөгжлийн зорилгын хэрэгжилтийн аудит: ТХЗ-08-Зохиистой хөдөлмөр ба эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, ТХЗ-09-Инноваци болон дэд бүтцийг хөгжүүлэх” сэдвээр онлайн сургалтуудыг тус тус зохион байгуулсан бөгөөд сургалтад нийт 122 аудитор оролцсон.

Тайлант онд төрийн албан хаагчийг чиглүүлэх, мэргэшүүлэх, хөдөлмөрийн харилцааны зохицуулалтын зэрэг Удирдлагын академи, Төрийн албаны зөвлөлийн болон бусад байгууллагаас зохион байгуулсан 12 сургалтад нийт 74 албан хаагч хамрагдан амжилттай суралцаж сертификат олгогдсон байна.

Төрийн аудитын байгууллагын сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөний сургалтын үр дүнг сургалт тус бүрээр үнэлсэн бөгөөд сургалтын үр дүнг үнэлэхдээ сургалтад хамрагдсан албан хаагчдын сэтгэл ханамжийн үнэлгээ, мэдлэгийн үнэлгээ, сургалтад хамрагдсан байдлыг нарийвчлан үнэлэхээс гадна зохион байгуулалтын нэгжүүдийн ажлын гүйцэтгэл болон бүтээмж хэрхэн өөрчлөгдсөн, аудитын үйл ажиллагаагаар нийгэмд үзүүлж буй нөлөөллийг үнэлэхэд удирдлагуудын оролцоог хангах нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлэх чиглэлүүдийг тодорхойлон ажиллалаа.

ТАБ-ын 2022 оны сургалтын үр дүнгийн үнэлгээ

Цахим сургалт (Төрийн аудитын байгууллага)

Цахим сургалт (Аудитын хуулийн этгээдийн аудиторрууд)

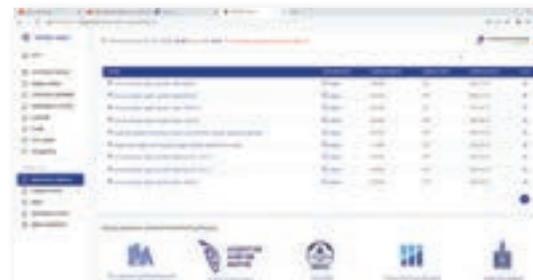

Сургалтын үр дүнг сайжруулах, үр нөлөөг тодорхойлох хүрээнд 2023 онд ТАБ-ын албан хаагчдын чадамжийн хүрээг тодорхойлох, чадавхыг үнэлэх, сургалтыг албан тушаалын ангилал, ажлын туршлагын хувьд ялгаатай байдлаар хамруулах сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулан батлуулж, сургалтуудыг зохион байгуулах болон аудитын чиг үүрэг бүхий нэгжүүдээс аудитын төрөл тус бүрээр сургагч багш нарыг бэлтгэх ажлыг төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

ЦАХИМ СУРГАЛТЫН САНГ БАЯЖУУЛАХ ХҮРЭЭНД

Сургалт, хөгжлийн системийн Хөгжлийн сургалтын талбарт “Мэдээлэл, судалгаа”, “Гадаад сургалт” гэсэн нэмэлт 2 модулийн хөгжүүлэлтийн ажлыг гүйцэтгүүлж, мэргэжлийн болон гадны байгууллагын туршлага, мэдээлэл, судалгаа, шинжилгээний тайлангаар цахим сургалтын санг баяжуулах ажлыг гүйцэтгэв.

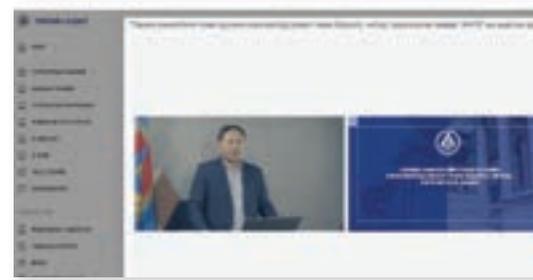
Мэдээлэл, судалгаа цэс: Файлын тоо-9

Гадаад сургалт цэс: Файлын тоо-51

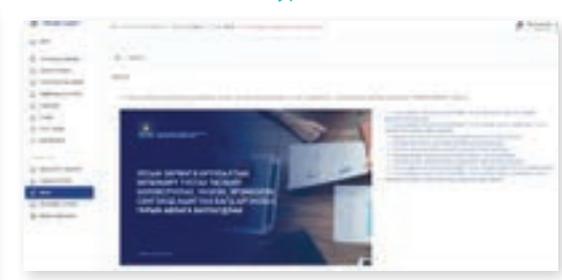
Хөгжлийн сургалт цэс: Нийт 58 багц материалууд байршсан бөгөөд хөгжлийн сургалтын талбарт 3996 албан хаагч хандаж, шаардлагатай мэдээлэл, сургалт, судалгааг үйл ажиллагаандаа ашиглажээ.

Е-ном (29 ном, гарын авлага)

МООС (Бүх нийтэд нээлттэй онлайн сургалт) 35 сургалт

ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

Монгол Улсын Үндэсний аудитын газар нь аудитын болон байгууллагын дотоод үйл ажиллагаанаас гадна харилцагч талуудын оролцооны хувь нэмрийг сайжруулахад анхаарч МУЕА-ын тушаалаар “Харилцагч талуудын оролцооны стратеги 2019-2023”, “Иргэдийн оролцоог хангах стратеги 2021-2023”-ийг батлан мөрдөж байна.

Харилцагч талуудын оролцооны стратегийг 2022 онд хэрэгжүүлэх хүрээнд УИХ, Аймгийн ИТХ, хууль хяналтын байгууллага, шалгагдагч байгууллага, хэвлэл мэдээллийн байгууллага, иргэд олон нийт, иргэний нийгмийн байгууллагын оролцоог ханган хамтран ажиллалаа.

ТАБ-ын 2021 оны үйл ажиллагааны тайлан, аудитын үйл ажиллагааны үр дүнгийн талаар УИХ-ын Төсвийн байнгын хороо болон холбогдох байнгын хороодод хүргүүлж, хэлэлцүүлэхээс гадна хууль санаачлагчаас ирүүлсэн хуулийн төсөл, эрх зүйн бусад баримт бичгийн төсөлд холбогдох санал хүргүүлэх ажлыг тухай бүр гүйцэтгэсэн.

ТАБ-ын гүйцэтгэх аудитын сэдэвт УИХ-аас өгсөн саналыг тусган Төсвийн байнгын хорооны 2022 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцэж, “Төрийн аудитын байгууллагын 2023 онд гүйцэтгэх аудит сэдэв батлах тухай” тогтоол баталсан.

Тус тогтоолд УИХ-аас өгсөн дараах саналыг тусгав:

- Уул уурхайн салбарын төсвийн орлогын бүрдүүлэлт, гүйцэтгэл
- Хөдөө аж ахуйн салбарын зээл тусламжийн хөрөнгийн ашиглалт, үр өгөөж
- Татварын шинэчлэлийн бодлогын хэрэгжилт, түүний үр нөлөө

Аймаг дахь төрийн аудитын газар нь аудитын үйл ажиллагааны үр дүнгийн талаар ИТХ-д тухай бүр хүргүүлж, аудитаар өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийн тооцон ажилласан бөгөөд Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.2, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.7 дахь заалтыг үндэслэн Орон нутгийн 2023 оны төсвийн төсөлд дүгнэлт өгөх, санхүүгийн нэгдсэн тайлан болон төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын дүгнэлт, тайланг аймгийн ИТХ-ын төлөөлөгч нарт танилцуулж, төсвийн орлого нэмэгдүүлэх, зарлагыг бууруулах санал өгч ажиллалаа.

ТАБ-ын үйл ажиллагааны талаар бодитой, үнэн зөв тэнцвэртэй мэдээлэл өгөх, байгууллагын үйл ажиллагаа, аудитын дүн, дүгнэлтийг энгийн ойлгомжтой байдлаар олон нийтэд хүргэх, төрийн санхүүгийн удирдлага, төсвийн хяналтад тавих хөндлөнгийн хяналтыг сайжруулах зорилгоор хэвлэл мэдээллийн байгууллагын сэтгүүлчдэд “Мэдлэг хуваалцах цаг” уулзалтыг 2022 оны 3 дугаар сарын 7-ны өдөр зохион байгуулж, нийт 17 сэтгүүлчийг хамруулсан.

Аудитын үр дүнг олон нийтэд сурталчлан таниулах ажлын хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагаас 2021 онд гүйцэтгэсэн “Хүнсний аюулгүй байдлыг хянах өнөөгийн тогтолцоо, төсвөөс зарцуулсан

монголын бахархал”, “Би хэрхэн ажилладаг вэ?” зэрэг нэвтрүүлгийг бэлтгэн олон нийтэд хүргэв.

МҮОНРТ-тэй хамтран “Аудитын тухай ярилцъя” подкастын 8 дугаарыг бэлтгэн 3 дугаар сарын 14-ний өдрөөс эхлэн МҮОНРТ-ийн ПИ-3 сувгаар болон Facebook, Youtube сувгаар дамжуулан хүргэсэн.

ТАБ-аас хуулийн байгууллагад шилжүүлсэн зөрчлийн шийдвэрлэлтийг нэмэгдүүлж, хуулийн байгууллагуудтай харилцан мэдээлэл солилцох механизмыг бий болгох хүрээнд тайлант хугацаанд Улсын Ерөнхий Прокурорын газарт гэмт хэргийн шинжтэй 13 мэдээллийг шалгуулахаар хүргүүлсэн. ТАБ-ын ажилтнуудын хуулийн талаарх мэдлэг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд аймаг дахь Төрийн аудитын газраас аймгийн Прокурорын газар, ЗДТГ-ын хууль зүйн хэлтэс, Тагнуулын хэлтэстэй хамтран сургалт зохион байгуулж ажилласан.

Мэргэжлийн болон эрдэм шинжилгээний байгууллагуудтай харилцаагаа идэвхжүүлэх, гүйцэтгэлийн аудитын төлөвлөлтийн үе шатанд эрсдэлийг тодорхойлох, санал хүсэлтийг хүлээн авах, эрдэмтэн судлаачдын судалгааны үр дүнг аудитад ашиглах, мэргэжлийн тусалцаа авч аудитын үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор нарийн мэргэжил, мэргэшил шаардсан аудит бүрээр тухайн салбарын мэргэжлийн холбоод, сургалт хөгжлийн байгууллагуудтай уулзалт зохион байгуулж, үр дүнг тэмдэглэлээр баталгаажуулан, аудитын ажлын баримт болгон архивлав.

Тухайлбал, “Төрөөс эмийн талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилт, үр нөлөө” сэдэвт аудитад Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын судалгааны үр дүнг, Эрчим хүчний дамжуулалт, түгээлт, үнэ тарифын зохицуулалт, үр нөлөөд хийсэн аудитад мэргэжлийн байгууллагын судалгааны үр дүнг ашиглав.

МУИС-ийн Бизнесийн сургуулиас гаргасан “Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт-Тогтвортой хөгжлийн зорилт”, НҮБХХ-ийн “Монголын үндэсний санхүүжилтийн нэгдсэн тогтолцоо” сэдэвт судалгааны материалыг Орон нутгийн хөрөнгө оруулалт хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн урт болон дунд хугацааны бодлогын баримт бичгүүдтэй нийцсэн эсэх, чанар, үр дүн, үр нөлөө сэдэвт аудитад ашигласан.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны үр ашиг аудитын хүрээнд НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн хүрээнд дотоодын зөвлөх авч “Компанийн засаглал”-ын талаарх олон улсын туршлага, чиг хандлагын талаарх тайлан, дүгнэлт, судалгааны үр дүнг аудитын тайланд оруулсан. Компанийн засаглалд үнэлгээ хийх мэргэжлийн шинжээчийг аудитад татан оролцуулж, судалгааны шинжилгээний үр дүнг аудитад ашигласан.

Орон нутаг дахь төрийн аудитын газраас Шинжлэх ухааны академи, МУИС, ХААИС, Монголын хөдөлмөрийн эрүүл ахуйчдын үндэсний холбоо, ММНБИ, НҮБХХ-ийн хэрэгжүүлж буй “Тогтвортой хөгжлийн зорилттой уялдсан төсвийн төлөвлөлтөөр хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчлэлийг дэмжих”, Европын холбооны санхүүжилтээр хэрэгжиж буй “Монгол Улсад тогтвортой хөгжлийн зорилттой уялдсан төсвийн төлөвлөлтөөр хөдөлмөр эрхлэлтийн шинэчлэлийг дэмжих нь”, НҮБ-ын Тогтвортой хөгжлийн

сангийн санхүүжилтээр хэрэгжиж буй "Монгол Улсад тогтвортой хөгжлийн санхүүжилтийн нэгдсэн тогтолцоог бэхжүүлэх нь" төслийн нэгжүүдтэй тус тус уулзалт ярилцлага, хэлэлцүүлэг хийж, сургалтыг зохион байгуулж ажилласан байна.

"Нээлттэй аудит портал сайт"-д 2022 оны тайлант хугацаанд "Тайлан" цэсэд УАГ болон АНТАГ-уудын хийж гүйцэтгэсэн 2761 аудитын тайлан, "Визуал тайлан" цэсэд 5 тайланг байршуулсан. Тайлант хугацаанд 109 мэдээ мэдээллийг тус сайтад байршуулж, төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааг иргэд олон нийтэд ил тод мэдээлсэн.

Төрийн аудитад иргэдийн оролцоог хангах, нэмэгдүүлэх, шилэн дансанд иргэд, иргэдийн бүлгийн зүгээс тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх хүрээнд "Нээлттэй аудит портал сайт"-д 2022 онд дараах хөгжүүлэлтүүд хийсэн. Үүнд:

Шилэн дансны хяналт шинэ цэсийг хөгжүүлж, дүрс загварыг 2 удаа шинэчилсэн.

Иргэдийн санал өгөх хэсэгт файл хавсаргах үйлдлийг зайлшгүй биш болгож иргэд санал өгөхөд хялбар болсон.

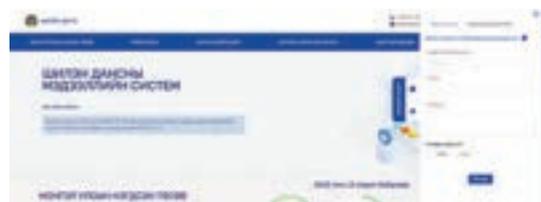
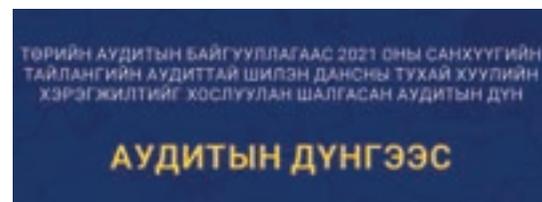
Яг одоо хийгдэж буй аудит хэсгийн мэдээллийг шинэчлэх, шинээр санал авах хэсэх хөгжүүлэх ажил хийгдэж байна.

Нээлттэй аудит портал сайтад "Шилэн дансны хяналт" цэсийг шинээр хөгжүүлж, Төрийн аудитын байгууллагаас 2021 оны санхүүгийн тайлангийн аудиттай шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хослуулан шалгасан аудитын дүнг инфографик хэлбэртэйгээр хүргэсэн. Тайлант хугацаанд сайтын нийт хандалтын тоо 34196 хүрсэн байна.

Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсаар дамжуулан иргэдийн оролцоотой төсвийн хяналтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсаар дамжуулан Төрийн аудитын байгууллагын хөндлөнгийн хяналт болон иргэдийн хяналт цэсийг үүсгүүлэх санал тавьж шийдвэрлүүлсэн.

ГАДААД ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

Аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын байгууллага (ИНТОСАИ) нь Нэгдсэн үндэстний байгууллага болон түүний төрөлжсөн байгууллагуудад гишүүнчлэл бүхий 196 орны Аудитын дээд байгууллагыг нэгтгэсэн хараат бус, улс төрөөс ангид мэргэжлийн байгууллага бөгөөд тус байгууллага нь стратегийн шийдвэр гаргах зорилгоор байгууллагын олон улсын төрийн аудитын салбарт тулгарч буй гол асуудлууд, тэдгээрийн боломжит шийдлүүдийг хэлэлцэж, дэлхийн хэмжээнд засгийн газруудын хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилгоор туршлага солилцох, тулгамдсан асуудлуудыг хэлэлцэх, шийдвэр, зөвлөмж гарган үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлж байна.

2022 онд ИНТОСАИ-н XXIV Их Хурал Холбооны Бүгд Найрамдах Бразил Улсын Рио-Де-Жанейро хотноо зохион байгуулагдсан бөгөөд тус XXIV Их Хуралд 137 орны Аудитын дээд байгууллагын, 30 гаруй олон улсын байгууллагын төлөөлөгчид оролцож, олон нийтийн гамшгийн эсрэг үйл ажиллагаанд аудитын дээд байгууллагуудын гүйцэтгэх үүрэг роль, ИНТОСАИ-н дэлхий нийтэд хүргэх дуу хоолой, үр дүн гэсэн үндсэн сэдвийн хүрээнд хэлэлцэж тодорхой шийдлүүд гаргалаа.

Энэхүү Их хуралд Монгол Улсын Ерөнхий аудитор болон төрийн аудитын байгууллагын төлөөлөл биечлэн оролцсоноор ирэх 3 жилд ИНТОСАИ-аас батлан гаргасан зөвлөмж, шийдвэрийн өөрийн орны аудитын дээд байгууллагад хэрэгжүүлэн ажиллах, бусад орны тэргүүн туршлагаас суралцах, Их хурлаас баталсан тунхаглалыг үйл ажиллагааны зарчим болгон ажиллахаас гадна Их хурлаас батлан гаргасан гарын авлага, удирдамжуудыг орчуулан хэвлүүлж, аудиторруудад түгээх, аудитын үйл ажиллагаанд тэдгээрийг ашигласнаар аудитын чанар, үр нөлөө дээшлэх нөхцөл бүрдлээ.

XXIV их хурлын үеэр баталсан тунхаглал, Аудитын дээд байгууллагуудын цаашдын бодлого, чиглэлийг хэрэгжүүлэх, аудитад нэвтрүүлэх, хурлын үед шинээр баталсан гарын авлага, товхимол, бусад материалыг орчуулан эмхэтгэж, түгээх ажлыг үе шаттайгаар төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Хоёр талт хамтын ажиллагааны хүрээнд 2022 онд ОХУ-ын тооцооны танхим, БНХАУ-ын Үндэсний аудитын газар болон Саудын Араб, Иран улсын АДБ-ын төлөөлөгчидтэй уулзаж, хамтран ажиллах талаар харилцан санал солилцож ажиллав.

Монгол Улсын Ерөнхий аудитор ОХУ-ын Тооцооны танхимын дарга нар уулзалт хийж, 2 орны аудитын дээд байгууллагын найрсаг харилцааг онцлон харилцаа, хамтын ажиллагааг улам өргөжүүлэн хөгжүүлэх чиглэлээр санал солилцлоо.

Уулзалтын үр дүнд талуудын харилцааг өргөжүүлэн бэхжүүлж, харилцан туршлага солилцох, сургалт зохион байгуулах, хамтарсан аудит хийх, аудитын дээд байгууллагууд харилцан түншийн үнэлгээ хийх зэрэг тодорхой асуудлаар санал солилцож, нэгдсэн ойлголтод хүрлээ.

Монгол Улсын Ерөнхий аудитор, Төрийн аудитын байгууллагын төлөөлөгчид Австралийн Аудитын дээд байгууллага, БНХАУ-ын Аудитын дээд байгууллагын төлөөлөгчидтэй 2 талт уулзалтыг тус тус зохион байгуулав.

Хоёр талт уулзалтын үеэр 2 орны аудитын байгууллагын албан хаагчдын туршлага солилцох сургалт, БНХАУ-ын УАГ-ын дэргэдэх Нанжин Их сургуулийн аудитын магистрын хөтөлбөрт аудиторуд амжилттай хамрагдаж байгааг цохон тэмдэглэж, цаашид энэ харилцаа, хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлэн өргөжүүлж, аудитад их өгөгдөл (big data) ашиглах тал дээр БНХАУ-ын Аудитын дээд байгууллагаас туршлага судалж, харилцан хамтран ажиллахаар тохиролцов.

Тус уулзалтаар Монгол Улсын Үндэсний аудитын газар Австралийн аудитын дээд байгууллагын хамтын ажиллагааг улам өргөжүүлэх чиглэлээр харилцан санал солилцож, Австралийн аудитын дээд байгууллага Монгол Улсын Аудитын дээд байгууллагын үйл ажиллагаанд түншийн үнэлгээ хийх ажлыг Индонезийн аудитын дээд байгууллагатай хамтран гүйцэтгэхээр тохиролцлоо.

Монгол Улсын Үндэсний аудитын газар УИНВУ-ын Үндэсний аудитын газраас туршлага судлах, мэдээлэл солилцох, мөн уламжлалт харилцааг алдалгүйгээр хамтын ажиллагааг сэргээх асуудлаар харилцан уулзалт зохион байгуулж, өмнө байгуулсан санаамж бичгийг шинэчлэх, хамтын ажиллагааны үр нөлөөг сайжруулах чиглэлээр харилцан тохиролцлоо.

Монгол Улсын Ерөнхий аудитор Бүгд Найрамдах Филиппин Улсын Манила хотноо зохион байгуулагдсан "Төрийн аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын байгууллага (ИНТОСАИ)-н Хөгжлийн санаачилга (IDI, цаашид "Ай Ди Ай" гэх) болон Төрийн аудитын дээд байгууллагын Азийн байгууллагын аудитын үр нөлөөг бий болгох санаачилга" сэдэвт семинар, "Ази, Номхон далайн бүс нутагт гүйцэтгэлийн аудитын чадавхыг бэхжүүлэх нь" манлайллын форумд оролцлоо.

Тус форумд оролцсоноор Ази, Номхон далайн бүс нутаг дахь Аудитын дээд байгууллагуудын хамтын ажиллагаанд идэвхтэй байр суурь илэрхийлж, ялангуяа, гүйцэтгэлийн аудитын чадавхыг бэхжүүлэх төсөл болон гүйцэтгэлийн аудитын үр нөлөөг дээшлүүлэх санаачилгад Азийн аудитын дээд байгууллагуудтай нэгдэн ажиллахаар боллоо.

Гадаад сургалтын хувьд ИНТОСАИ-Хөгжлийн санаачилга (Ай Ди Ай) болон бусад орны АДБ-уудын хамтын ажиллагааны хүрээнд онлайн болон

танхимаар зохион байгуулагдсан дараах 15 хөтөлбөрт сургалтуудад нийт 419 албан хаагчийг хамруулав. Үүнд:

- БНЭУ-ын Мэдээллийн систем, аудитын олон улсын төвөөс "Мэдээлэл технологийн орчин дахь аудит" сэдэвт онлайн сургалтыг e-ITEC-ийн сургалтын хөтөлбөрөөр зохион байгуулсан онлайн сургалт (6 албан хаагч)
- БНЭУ-ын Хянан шалгагч бөгөөд Ерөнхий аудиторын газрын Аудит болон мэдээллийн технологийн олон улсын төвөөс "Мэдээлэл технологийн аудит болон өгөгдлийн шинжилгээнүүд" сэдэвт онлайн сургалт (14 албан хаагч)
- Эстони улсын УАГ-аас "Төрийн салбар дахь байгаль орчны аудит", "Дэд бүтцийн тогтвортой байдалд аудит хийх нь" сэдэвт нээлттэй цахим сургалт (67 албан хаагч)
- "Канадын аудит ба хариуцлагын сан"-гаас "Суурь шалтгааны шинжилгээ", "Аудитын тайлан бэлтгэх нь" сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитын сургалт (48 албан хаагч)
- БНУУ-ын Төрийн аудитын газраас Олон улсын шударга байдлын 9 дэх удаагийн семинарыг "Төрийн байгууллагуудын авилгатай тэмцэх чадамж" сэдвээр сургалт (5 албан хаагч)
- Бангладешийн АДБ, НҮБХХ-өөс Ази Номхон Далайн бүсийн "Уур амьсгалын өөрчлөлтийн гүйцэтгэлийн аудит" сэдэвт сургалт (3 албан хаагч)
- ОХУ-ын Тооцооны танхимтай хамтран "Цахим төсөв портал болон тарийн худалдан авах ажиллагааны системийг ашиглахад ОХУ-ын тооцооны танхимын гүйцэтгэх үүрэг, үйл ажиллагаа" сэдэвт харилцан туршлага хуваалцах семинар (55 албан хаагч)
- БНХАУ-ын УАГ-аас хамтын ажиллагааны хүрээнд COVID-19-тэй холбоотой бодит цагийн аудит, Байгаль орчны аудит, Татварын аудит зэрэг сэдвээр онлайн сургалт (205 албан хаагч)

ТӨСӨЛ ХӨТӨЛБӨР

Төрийн аудитын байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалтын шинэчлэлийн хүрээнд төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдын чадавхыг сайжруулах, аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах, гүйцэтгэлийн аудитын чадавхыг бэхжүүлэх дараах төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн ажиллав.

ADB **Азийн хөгжлийн банкны** хэрэгжүүлж TA-9731-MON **"Төрийн аудитын байгууллагын чадавхыг бэхжүүлэх"** төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдыг ажлын байранд нь сургах нэгдсэн модуль боловсруулан төслийг хэлэлцэн шийдвэрлэх, байгууллагын цахим мастер төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлж, нэвтрүүлэх төлөвлөлтийн эхлэлийн тайланг хэлэлцэх ажлуудыг гүйцэтгэлээ.

THE WORLD BANK **Дэлхийн Банк** болон **Европын Холбооны** итгэлцлийн сангийн санхүүжилттэй **"Монгол Улсад Засаглалыг бэхжүүлэх"** төслийн хүрээнд аудитын үйл ажиллагаанд Иргэдийн оролцоог хангах стратегийг хэрэгжүүлэх хүрээнд төрийн аудитын байгууллага иргэд, иргэний нийгмийн байгууллагуудтай үр ашигтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, ялангуяа аудитад иргэдийг оролцоо, төсвийн хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар аудитын үр нөлөөг дээшлүүлэх төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлж, төрийн аудитын үйл ажиллагаа, үр дүнг түгээх арга зүйг хөгжүүлэх болон төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах холбогдох гарын авлагыг боловсрууллаа.

Европын холбооны санхүүжилтээр **Нэгдсэн үндэстний байгууллагын** хөгжлийн хөтөлбөрөөс хэрэгжүүлж буй **"Монгол Улсад тогтвортой хөгжлийн зорилттой уялдсан төсвийн төлөвлөлтөөр хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих нь"** төсөл хэрэгжиж байна. Уг төслийн хүрээнд тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтэд аудит хийх заавар, удирдамж боловсруулж, цуврал сургалтуудыг танхимаар болон цахимаар зохион байгуулан, аудитад дэмжлэг үзүүлэх, гүйцэтгэлийн аудитын чадавхыг сайжруулах чиглэлээр ажлууд хийгдлээ.

ДОТООД АУДИТ, ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭ

Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааг сайжруулах, үнэ цэнийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн дотоод аудитыг хэрэгжүүлж, хараат бус, бодитой, зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэхийн зэрэгцээ бодлого, төлөвлөлт, үйл ажиллагааны гүйцэтгэлд улирал тутам хяналт-шинжилгээ хийж, үнэлгээ өгөх, үр нөлөөг нэмэгдүүлэх, хяналт, хариуцлагыг сайжруулах дүгнэлт гарган, зөвлөмж өгч, үр дүнг нэгтгэн тайлагнаж байна.

Тайлант хугацаанд дотоод аудит, эрсдэлийн удирдлагын чиглэлээр 9, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний чиглэлээр 15 арга хэмжээг хэрэгжүүлэн тайлан, дүгнэлтийг гаргасан.

Дотоод аудит, үйл ажиллагааны дотоод эрсдэлийн чиглэлээр:

- Төрийн аудитын байгууллагын Төсвийн шууд захирагчдын 2021 оны Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилт (дотоод аудит);
- Аймаг, нийслэл дэх ТАГ-уудын ажлын ачаалал, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлийн судалгаа (дотоод эрсдэл);
- Аймаг, нийслэл дэх ТАГ-уудын аудитын чанарт нөлөөлж болзошгүй хүчин зүйл судалгаа (дотоод эрсдэл);
- Баянхонгор, Говь-Алтай, Өвөрхангай, Дорнод, Сүхбаатар, Төв аймаг дахь ТАГ-ын санхүүгийн үйл ажиллагаанд дотоод аудит

Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний чиглэлээр:

- Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжийн 2022 оны гүйцэтгэлийн тайлан, үйл ажиллагааны үр дүнд улирал бүр явцын, оны төгсгөлд эцсийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг хийж үйл ажиллагаандаа тухай бүр дүгнэлт өгч, удаашралтай, сайжруулах шаардлагатай асуудлуудыг хяналтад авах зөвлөмж өгсөн. Үүнд:
  - Нэгжийн гүйцэтгэлийн тайлан;
  - Удирдлагаас өгсөн үүрэг даалгаврын хэрэгжилт
    - Тушаалаар өгсөн үүргийн хэрэгжилт;
    - Удирдлагын зөвлөлийн хурлаас өгсөн үүргийн хэрэгжилт;
    - Удирдах ажилтны зөвлөгөөнөөс өгсөн үүргийн хэрэгжилт;
    - Шуурхай хуралдаанаас өгсөн үүргийн хэрэгжилт.
- Төрийн аудитын байгууллагын 2019-2024 онд хэрэгжүүлэх стратегийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явцад;
- Төрийн аудитын байгууллагын Мэргэжлийн тасралтгүй сургалт хөгжлийн стратегийн 2021 оны төлөвлөгөөний хэрэгжилт;
- Харилцагч талуудын оролцооны стратегийн 2021 оны төлөвлөгөөний хэрэгжилт;
- Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог хангах стратегийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд;
- Төрийн жинхэнэ албан хаагчдын албан тушаалын тодорхойлолт, гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний уялдаа, гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн болон үүрэг даалгаврын биелэлт, түүний үр дүнд;
- Баянхонгор, Говь-Алтай, Өвөрхангай, Дорнод, Сүхбаатар, Төв аймаг дахь ТАГ-ын захиргааны үйл ажиллагаанд гүйцэтгэлийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ИЛ ТОД БАЙДАЛ

Төрийн аудитын байгууллага нь улс орны хөгжлийн зорилтуудыг шийдвэрлэхэд зарцуулагдаж байгаа төрийн төсөв, санхүүгийн үйл ажиллагаанд материаллаг эрсдэл өндөр байгаа газар, төсөл хөтөлбөр, нийгмийн хариуцлага шаардсан эдийн засгийн салбарууд, нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн асуудалд мөн үйл ажиллагаанд аудит хийх чиглэлд түлхүү анхаарч шударга, ил тод байдлыг бий болгож, УИХ-ыг хараат бус бие даасан, үнэн зөв мэдээллээр ханган ажиллаж байна.

Төрийн аудитын байгууллага төрийн болон албаны, байгууллагын, хувь хүний нууцад хамаарах мэдээлэл агуулснаас бусад аудитын тайланг Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хуульд заасны дагуу улирал бүр гаргаж, өөрийн цахим хуудсаар олон нийтэд мэдээлж байна.

Нээлттэй аудит (<http://open.audit.mn>) цахим портал сайтын "Тайлан" цэсэд тайлант хугацаанд Төрийн аудитын байгууллагаас гүйцэтгэсэн 2761 аудитын тайлан, "Визуал тайлан" цэсэд 15 тайланг байршуулсан. Төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой 109 мэдээ мэдээллийг тус сайтад байршуулж иргэд олон нийтэд ил тод мэдээлсэн бөгөөд мэдээллүүдийг давхардсан тоогоор 13 хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар дамжуулан 87 удаа олон нийтэд хүргэж ажилласан.

Нийгэмд хүлээлттэй байгаа олон нийтийн анхаарал татсан тодорхой сэдвүүдийг сонгон авч мэдээллийг олон талт хэлбэрээр нийтэд түгээснээр Үндэсний аудитын газрын цахим хуудасны хандалтын тоо (<http://open.audit.mn>) 33316, (<http://audit.mn>) 35196 хүрч, цахим сүлжээнд нийтлэгдсэн мэдээ, мэдээллийг дунджаар 20-25 удаа түгээжээ.

Төрийн аудитын үйл ажиллагаа, бодлого шийдвэрийг олон нийтэд таниулан сурталчлах видео бүтээхээр төлөвлөсний дагуу "Нээлттэй нийгэм форум" ТББ-тай хамтран ажиллаж, "Аудитыг төлөвлөх шатанд иргэдийн оролцоо" болон "Аудитыг тайлагнах шатанд иргэдийн оролцоо", "Гүйцэтгэлийн аудит", "Санхүүгийн тайлангийн аудит" видео контент бүтээв. "Аудитын тухай ярилцъя" подкастын 8 дугаарыг бэлтгэн олон нийтэд МҮОНРТ-ийн ПИ-3 сувгаар болон facebook, youtube сувгаар дамжуулан аудио мэдээллийг олон нийтэд хүргэсэн.

Төрийн аудитын байгууллага 2022 онд нийт 52 хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтран ажиллаж, энэ хүрээнд хэвлэлийн мэдээ-41, нийтлэл-4, социал мэдээ-1, ТВ зочин-3, ярилцлага-1, ТВ хэлэлцүүлэг-3, ТВ нэвтрүүлэг-3, Инфографик-3, ТВ мэдээ-21, Подкаст-3 бэлтгэж, олон нийтэд түгээсэн.

"Аудит" цахим сэтгүүлийн дугаарыг бэлтгэн ТАБ-ын албан хаагчдад байгууллагын дотоод удирдлагын программаар дамжуулан албан хаагчдад хүргэлээ.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН МЭДЭЭЛЛИЙН ТЕХНОЛОГИ

Төрийн аудитын байгууллагын мэдээллийн технологийн дэд бүтцийг бүрдүүлэх, сайжруулах, хэвийн, тасралтгүй үйл ажиллагаагаар хангах чиглэлд 2022 онд зохион байгуулалтын бүтцийн нэгжүүд, харилцагч байгууллагуудтай нягт, үр дүнтэй хамтран ажиллалаа. Мэдээллийн технологийн дэд бүтэц нь техник хангамж, сүлжээ хангамж, өгөгдлийн сан, программ хангамжийн 4 технологи, дээрх технологиудыг нийлүүлэгч, тасралтгүй үйл ажиллагааг зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий мэдээллийн технологийн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагааны процесс, түүнийг зохицуулах дүрэм журам, мэдээллийн технологийн бодлогын баримт гэсэн 6 үндсэн бүрдэл цогц юм.

Техник хангамж: Серверийн On – Premise шийдлийг ашиглан программ хангамжийн ажиллагаа, өгөгдлийн сан, нөөцлүүрт тохируулан виртуал хэлбэрээр зохион байгуулан, хэвийн ажиллагааг ханган ажиллалаа. Программ хангамжийн хөгжүүлэлт, төрийн аудитын байгууллагын мэдээллийн технологийн ашиглалтын өсөлт дээр суурилан техник хангамжийн шинэчлэл, өргөтгөх ажлуудыг төлөвлөн, шаардлагатай техникийн тодорхойлолтуудыг боловсруулаа.

Программ хангамж: Мэдээллийн систем нь байгууллагын үйл ажиллагааны процесс, удирдлагын зан төлөвийг өөрчлөх замаар үнэ цэнийг бий болгодог бөгөөд төрийн аудитын байгууллагын үйл ажиллагааны түвшинд ашиглагдаж буй программ хангамжуудын хувилбарыг ахиулан, систем хэрэглэгчдийн сайжруулалтын саналууд дээр тулгуурлан нэмэлт хөгжүүлэлтүүдийг хийж гүйцэтгэлээ. 2021 оны Санхүүгийн тайлангийн аудитын илрүүлэлт буюу акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг шалгагдагч этгээдээс хүлээн авах модулийг нэвтрүүлсэн бөгөөд 4622 шалгагдагч байгууллагаас тайлагнал хүлээн аваад байна.

Сүлжээний дэд бүтэц: Аймаг нийслэлийн төрийн аудитын байгууллагад ашиглаж байгаа сүлжээний хурдыг нэмэгдүүлэх, тасралтгүй, найдвартай ажиллагааг хангах чиглэлд өдөр тутмын хяналтыг гүйцэтгэв. Техник хангамжийн шинэчлэл, түүнийг өргөтгөх ажлын хүрээнд сүлжээний хурдыг нэмэгдүүлэх, зөвшөөрөлтэй техник хангамжийг сүлжээнд холбох зэрэг мэдээллийн аюулгүй байдлын нарийвчилсан тохиргоогоор дээрх ажлын төлөвлөлтүүдийг гаргалаа.

Мэдээллийн системийн байгууллагад үзүүлэх үр өгөөж, үнэ цэнэ

<p>Цахимжуулах Үйл ажиллагаанд инновацыг нэвтрүүлэх, үр ашгийг дээшлүүлэх зорилгоор төрийн аудитын тогтолцоог дэмжих</p>	<p>Шийдвэр гаргалтыг дэмжих Мэдээллийн эх сурвалж, боловсруулалтын чанар, найдвартай байдал, төлөөллийг хангахуйц үйл ажиллагааны өгөгдөлд тулгуурлан шийдвэр гаргах</p>
<p>Үнэ цэнийг бий болгох Төрийн аудитын байгууллагад үнэ цэнийг бий болгохын тулд харилцагч талуудтай хамтран ажиллах</p>	<p>Байгууллагын соёлыг дэмжих Үйл ажиллагааны урсгал, дүрэм журам, заавар аргачлалын хэрэгжилтийг удирдах, хэрэгжүүлэх, хянах үйл явц нь мэдээллийн системээр дамжин ил тод байх</p>
<p>Экосистемийн хамтын ажиллагаа Төрийн аудитын байгууллагын зорилтот хэрэглэгч, шалгагдагч байгууллага, бусад харилцагч талуудтай хамтын ажиллагааны цогц орчныг бүрдүүлэх</p>	<p>Үйл ажиллагааны төгөлдөршилд хүрэх Ажил үүргийн хуваарилалтыг илүү нарийвчлан, давтамжтай процессуудыг автоматжуулснаар процессын алдааг багасгах.</p>

Өгөгдлийн сан: Мэдээллийн эх сурвалж, боловсруулалтын чанар, найдвартай байдал, төлөөллийг хангахуйц үйл ажиллагааны өгөгдлүүд бүхий өгөгдлийн сангуудыг үүсгэлээ.

Мэдээллийн технологийн бодлогын баримт: Төрийн аудитын байгууллагын Дижитал мастер төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулсан нь мэдээллийн технологийн дэд бүтцийн цогц үйлчилгээг харилцагч талуудад ил тод хүргэх замаар байгууллагын үр өгөөж, үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх чухал алхам боллоо.

ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ, САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАГНАЛ

Монгол улсын төсвөөс 2022 оны төсвийн жилд Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын төсвийн багцад урсгал зардалд 23.6 тэрбум, хөрөнгийн зардалд 1.5 тэрбум, нийт 25.1 тэрбум төгрөгийг зарцуулахаар төлөвлөгдсөн бөгөөд Төрийн аудитын байгууллага батлагдсан төсвийн хүрээнд үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэн ажиллав.

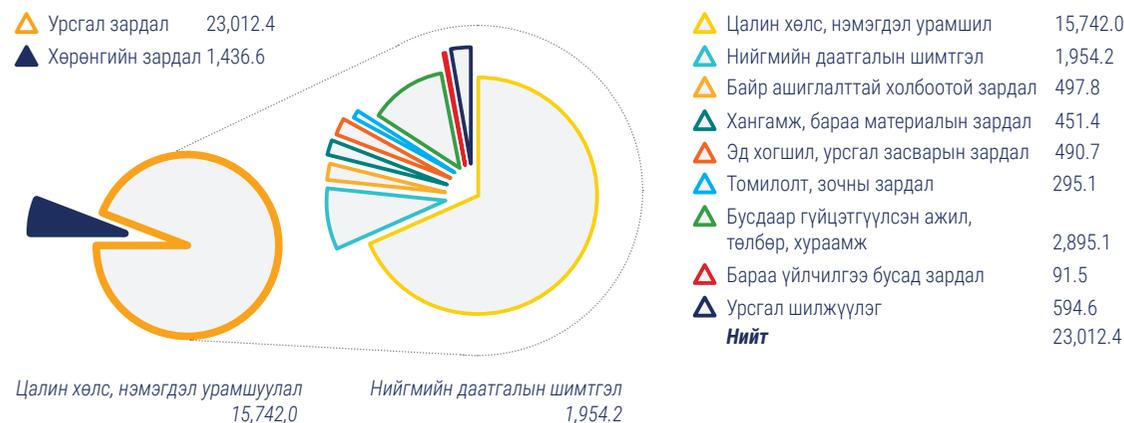
Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн батлагдсан төсвийг 12.0 тэрбум төгрөг буюу 47.8 хувийг Үндэсний аудитын газар, 2.7 тэрбум төгрөг буюу 10.8 хувийг Нийслэл дэх Төрийн аудитын газар, 10.4 тэрбум төгрөг буюу 41.4 хувийг 21 орон нутаг дахь Төрийн аудитын газарт хуваарилан нийт 24.5 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлд хяналт тавин ажиллаж, 0.5 тэрбум төгрөгийн урсгал, 0.1 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийн нийт 0.6 тэрбум төгрөгийн зардлыг хэмнэлээ.

Батлагдсан төсвийн 16.0 тэрбум төгрөг буюу 64.0 хувийг үндсэн цалин, нэмэгдэл, урамшууллын зардал, 2.0 тэрбум төгрөг буюу 8.2 хувийг НДШ-ийн зардал, 3.0 тэрбум төгрөг буюу 11.9 хувийг бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөр, 2.6 тэрбум төгрөг буюу 9.8 хувийг бусад зардал, 1.5 тэрбум төгрөг буюу 6.1 хувийг хөрөнгийн зардал тус тус эзэлж байна.

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны худалдан авах үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөөр 1.9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 6 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж, 5 төсөл арга хэмжээ буюу 1.0 тэрбум төгрөгийн худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулж, төлөвлөгөөний биелэлт 52.6 хувьтай байна.

Төрийн аудитын байгууллагын хэмжээнд 2022 онд 157 мэдээллийг шилэн дансанд байршуулахаас 155 мэдээллийг хуулийн хугацаанд байршуулан, 2 мэдээллийг хугацаа хоцроосон ба худалдан авах ажиллагааны сонгон шалгаруулах үйл ажиллагаа, үр дүнгийн мэдээллийг худалдан авах ажиллагааны цахим сайт болон шилэн дансны цахим хуудсанд байршуулж, шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг ханган ажиллав.

Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн урсгал зардлын гүйцэтгэл 23.0 тэрбум төгрөг буюу 91.8 хувь, хөрөнгийн зардлын гүйцэтгэл 1.4 тэрбум төгрөг буюу 5.7 хувь, нийт төсвийн зарцуулалт 24.4 тэрбум төгрөг буюу 97.5 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын төсвийн багцад хамаарах 23 төсвийн шууд захирагчийн 2022 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлан, анхан шатны баримт материал болон холбогдох бусад санхүүгийн баримт бичгийн хамт "Мишээл-Од аудит" ХХК-д хүлээлгэн өгч төсвийн цаглаварт хугацаанд аудитын дүгнэлт гаргах ажлыг гүйцэтгэж байна.

IV БҮЛЭГ ДҮГНЭЛТ

ТӨРИЙН АУДИТЫН ЗАРЧИМ

Төрийн аудитад хууль дээдлэх, хараат бус, бие даасан байх, шударга ёсыг хангах, мэдээллээр бүрэн хангагдах, ил тод, бодитой байх, төрийн аудитын олон улсын нийтлэг стандартад нийцсэн байх зарчмыг баримтална.

САЙН БҮЖНИЙГ ДЭМЖИН ДЭЛГЭРҮҮЛЬЕ
СААР БҮЖНИЙГ ШАХАН ЗАЙПУУЛЬЯ

ДЭЛГЭГЭДСЭН
ГАРИВ,
1988 оны 1-р сарын 11-ийн өдөр

БНМАУ-ын Үндсэн хууль 1960 он
Монголын Үндэсний музейн сан хөмрөг

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын
Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн Зарлиг

1957.06.26
Монгол Улсын Үндэсний төв
архивын сан хөмрөг

БНМАУ-ын Ардын Хянан
шалгах байгууллага байгуулах
тухай Бүгд Найрамдах Монгол
Ард Улсын Ардын Их Хурлын
Тэргүүлэгчдийн Зарлиг

1972.10.19
Монгол Улсын Үндэсний төв
архивын сан хөмрөг

Улсын Хянан Шалгах комиссын дүрмийг батлах
тухай Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Сайд
Нарын Зөвлөлийн хурлын тогтоол

1952.04.04
Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

ДУГНЭЛТ

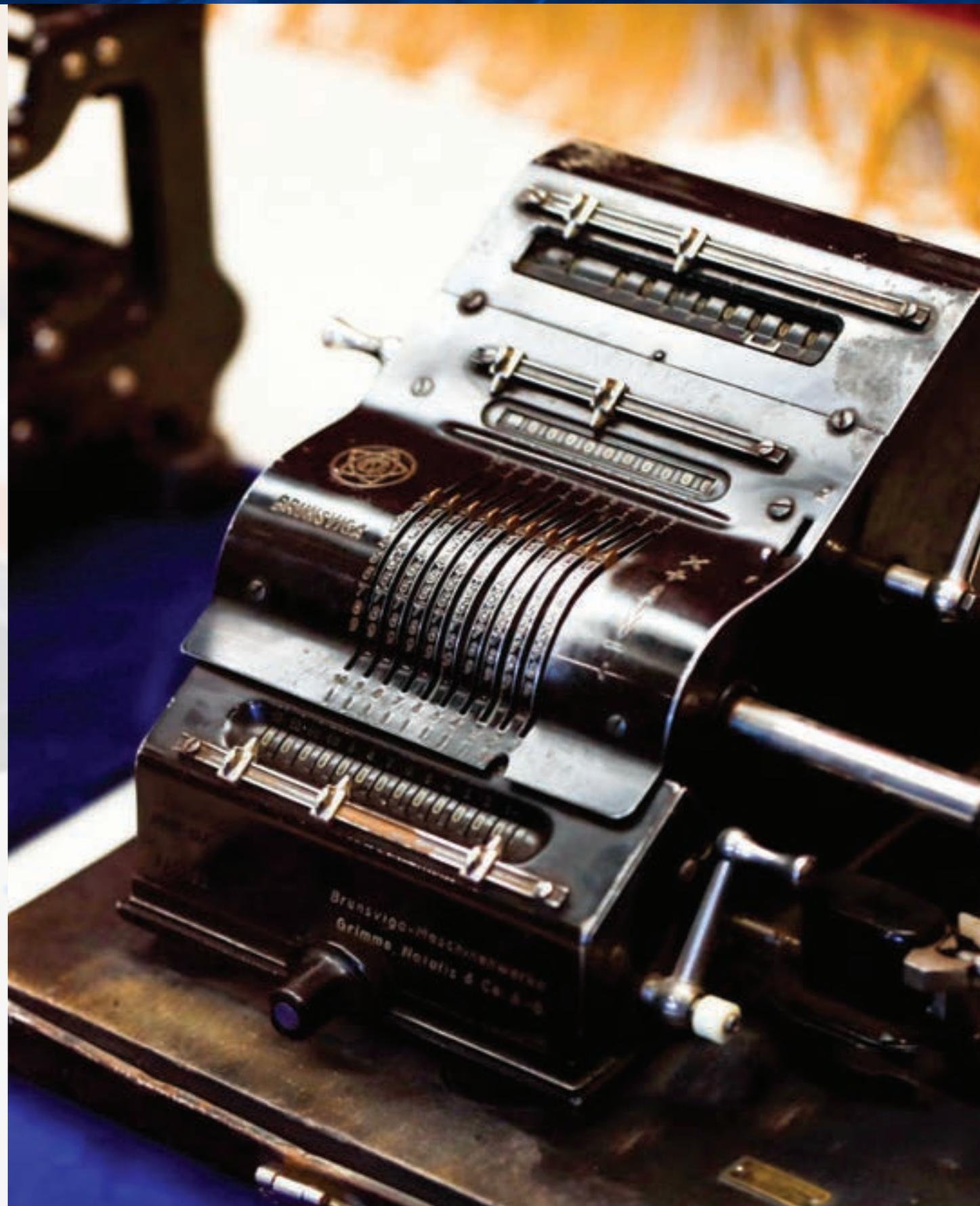
Төрийн аудитын байгууллага 2022 оны зорилтоо “Аудитын чанарын хяналтын үр нөлөөг сайжруулах жил” гэж тодорхойлон хянан удирдах түвшний албан хаагчдын мэдлэг, ур чадварыг сайжруулах, аудитын чанарын хяналтын хариуцлагыг дээшлүүлж, улмаар улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дэмжсэн, илүү үнэ цэнтэй, үр өгөөж өгөхүйц аудитыг гүйцэтгэхэд суурь үндэс болсон чанарын хяналтын үр нөлөөтэй тогтолцоог үе шаттайгаар төлөвшүүлэх чиглэлээр тодорхой арга хэмжээг хэрэгжүүллээ.

Төрийн аудитын байгууллага 2022 онд Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны шийдвэрээр хуульд заасны дагуу болон бодлогын сэдвийн хүрээнд төлөвлөсөн 4069 санхүүгийн тайланд дүгнэлт гаргаж, сэдэвчилсэн байдлаар гүйцэтгэл, нийцлийн 215 аудитыг нэгдсэн удирдлага, зохицуулалтаар хангаж, гүйцэтгэл үр дүнг нэгтгэн дүгнэж, үр өгөөжийг тооцон ил тод нээлттэй тайлагналаа.

Төрийн аудитын байгууллагаас гүйцэтгэсэн аудитаар нийт 11.1 их наяд төгрөгийн зөрчлийг илрүүлэн, шалгагдагч этгээдэд 160.9 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн акт, 5.9 их наяд төгрөгийн албан шаардлага, 10.2 мянган зөвлөмж хүргүүлж, улс, орон нутгийн төсөвт 41.4 тэрбум төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлж, төсвөөс авсан “Нэг” төгрөгийн санхүүжилт тутамд 50.9 төгрөгийн үр өгөөжийг бий болгосон байна.

ТАБ санхүүгийн тайлангийн аудитаар нягтлан бодох бүртгэлтэй холбоотой нийт 2,401.9 тэрбум төгрөгийн алдааг илрүүлж, төсвийн байгууллагуудын 2021 оны санхүүгийн тайлан дахь алдааг аудитын явцад залруулж, төсвийн хөрөнгийн зарцуулалт, ашиглалт, хамгаалалт, санхүүгийн сахилга хариуцлагыг сайжруулж, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөвлөх чиг үүргийг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлж ажиллалаа.

Төрийн аудитын байгууллагаас 2022 онд 15 эрх зүйн баримт бичгийг шинэчлэн боловсруулж, төрийн аудитын бодлого, арга зүйг боловсронгуй болгох, аудитын чанар, үр нөлөөг сайжруулах хүрээнд АДБОУС 200, АДБОУС 2000, Санхүүгийн аудитын аудитын заавар, аргачлалыг Стандартын хороогоор хэлэлцүүлэн баталж мөрдүүллээ.

Дэлхийн улс, орнууд төдийгүй дотоодод үүссэн нөхцөл байдлын улмаас Үндэсний аудитын газраас гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааны ажил хэрэг болгох зарим арга хэмжээ хэрэгжихгүйд хүрсэн ч ИНТОСАИ болон хамтын ажиллагаатай аудитын дээд байгууллагуудын сайн туршлага, харилцаа хамтын ажиллагааг улам хөгжүүлж тодорхой ахиц дэвшлийг гаргаж ажиллалаа.

Төрийн аудитын үндсэн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг хангаж, аудитын дүнг харилцагч талууд, иргэд олон нийтэд байгууллагын албан ёсны цахим хуудас, нээлттэй портал сайтаар дамжуулан аудитын мэдээ, тайланг эцэслэн баталгаажуулж, бүрэн эхээр нь байршууллаа.

V БҮЛЭГ

ЦААШДЫН ЗОРИЛТ

"Төгрөг" БНМАУ-ын анхны гүйлгээний мөнгөн тэмдэгт

1925 он
100-ын дэвсгэрт: 17,6x10 см
Монголын Үндэсний музейн сан хөмрөг

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

- Төрийн аудитын байгууллагын 2023 оны зорилт
- Төрийн аудитын байгууллагын 2023 оны тэргүүлэх чиглэл

Төрийн аудитын үндсэн зорилт

Төрийн аудитын үндсэн зорилт нь төрийн санхүү, төсөв, нийтийн өмчийг хууль ёсны дагуу арвилан хэмнэлттэй, үр ашигтай, үр нөлөөтэйгөөр төлөвлөх, хуваарилах, ашиглах, зарцуулахад хяналт тавих, түүнчлэн төрийн санхүүгийн удирдлагыг сайжруулж, эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангахад дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэнэ.

АУДИТЫН ЧАНАРЫН

САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

ЦААШДЫН ЗОРИЛТ

Төрийн аудитын байгууллага өөрийн эрхэм зорилгодоо тусгасан иргэдийн амьдралыг сайжруулах бодлогын чиглэлээр гүйцэтгэх аудит нь төрийн байгууллагуудыг манлайлах замаар олон нийтийн анхааралд байгаа нийтийн ашиг сонирхлыг хөндсөн тулгуур болон стратегийн аудитыг гүйцэтгэх бөгөөд авлига-сахилга хариуцлага, ёс зүйн асуудлыг төрийн чигч шударга байдлыг байнгын зорилт, шалгах зүйлсийн нэг болгон төлөвшүүлэхэд анхаарлаа хандуулж байна.

Бид хуулиар хүлээсэн өргөтгөсөн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ баримтлах зарчим, стратегийн чиглэл, зорилтуудаа тодорхойлоход Аудитын дээд байгууллагуудын хамтын нийгэмлэгээс гаргасан өөрчлөгдөн буй орчин, шинээр гарч ирж буй эрсдэл болон онцгой нөхцөлд төрийн аудитын байгууллагуудын үзүүлэх хариу үйлдэл, үнэ цэнэ нэмсэн чанартай бүтээгдэхүүн гаргахад чиглэсэн хариуцлагын тогтолцоонд хэрхэн зохион байгуулалт хийх, харилцагч талуудтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхийг зорьж ажиллана.

Бид бүхэн дотоод орчин буюу улс орны нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдал амаргүй хүнд үеийг туулж байгаатай холбогдуулан Төрийн аудитын байгууллага цаашдын зорилт, төрийн аудитын чиг хандлагаа оновчтой, цогц байдлаар тодорхойлсноор аудитаар дамжуулан улс, орны урт хугацааны хөгжлийн суурийг бий болоход дэмжлэг үзүүлж ажиллах юм.

Төрийн аудитын байгууллага 2023 оныг хууль тогтоомжоор хүлээсэн чиг үүргээ үр нөлөөтэй хэрэгжүүлснийг гэрчлэх гол асуудал болох “Аудитын шийдвэрийн хэрэгжилт, түүний үр нөлөө, ил тод, хариуцлагатай байдлыг сайжруулах жил” болгон зорилтоо тодорхойлоо.

2023 онд гүйцэтгэх аудитын сэдэв болон аудитын жилийн төлөвлөгөө баталсан А/02, А/04 дүгээр тушаал, “Төрийн аудитын байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө”-г баталсан А/03 дугаар тушаалуудыг үндэслэн Төрийн аудитын байгууллагын 2023 оны зорилтот ажлаа эхлүүлээд байна.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2023 ОНЫ ТЭРГҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛ

Төрийн аудитын байгууллага 2023 оны зорилт, үндсэн чиглэл нь хуулиар тодорхойлсон зорилго зорилтоо дэмжсэн, түүний хэрэгжилтийг хангахад стратегийн болон тулгуур аудитад түшиглэн гүйцэтгэх, төрийн өмчийн захиран зарцуулалтыг зохистой байлгаж, төсвийн орлого, зарлага, хөрөнгийн урсгалыг бүх хэвшлийн нэгжүүдэд зайнаас хэрэгжүүлэх хяналтыг бий болгоход чиглэгдэнэ.

Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын тушаалыг үндэслэн 4100 санхүүгийн аудит, 38 багц сэдвийн хүрээнд 145 гүйцэтгэл, нийцлийн аудитыг нэгдсэн удирдлага, зохицуулалтаар хангаж, гүйцэтгэл үр дүнг нэгтгэн дүгнэж тайлагнана.

Төрийн аудитын байгууллага 2023 оны зорилтоо дэмжин хуулийн хүрээнд хүлээсэн тулгуур аудитын хэрэгжилт, гүйцэтгэлд тавих чанарын хяналтыг үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх замаар төрийн аудитын хуулиар хүлээсэн чиг үүргийн хэрэгжилтийг сайжруулна.

Төрийн аудитын байгууллагаас жилийн зорилтын хүрээнд төлөвлөгөөт аудитыг цаг хугацаанд нь чанартай гүйцэтгэж, үр нөлөөг үнэлэх, аудитын бодлого, стандарт, горим арга зүйн төлөвшил, нөөцийг үр ашигтай хянан удирдах, дотоод засаглал, хяналт-үнэлгээний тогтолцоо, харилцагч талуудтай хамтын ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр нийт 117 арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Төрийн аудитын үр нөлөөтэй тогтолцоог бий болгон хөгжүүлж төлөвшүүлэх, хүлээн зөвшөөрөгдсөн аудитын бодлого зорилтууд, чанар, хянан удирдлага, түүний үр нөлөөт байдлыг сайжруулж ажиллана.

Төрийн аудитын байгууллагын нэр хүндийг хадгалах, түүний тулд аудитын чиг үүрэг бүхий нэгж, албан хаагчийн мэдлэг мэргэшил, ур чадварыг дээшлүүлэн хөхүүлэн дэмжиж чадавхжуулж, төрийн аудитын байгууллагын манлайллыг илүү тодотгон ажиллана.

Харилцагч талуудын харилцааг бүхий л түвшинд сайжруулж хүлээн зөвшөөрөгдөх, байнгын ахиц дэвшилд хүрэхүйц чиглэлээр бодлогын асуудлыг тодорхойлон хамтран ажиллана.

VI БҮЛЭГ

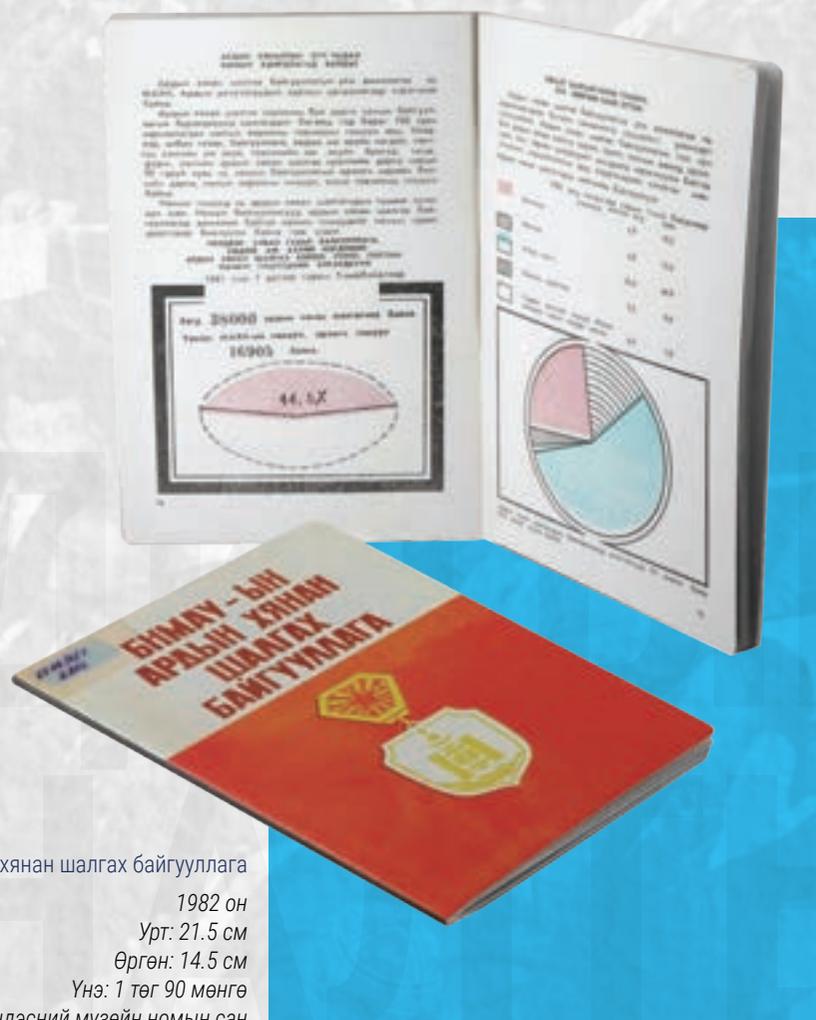
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНД ӨГСӨН ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

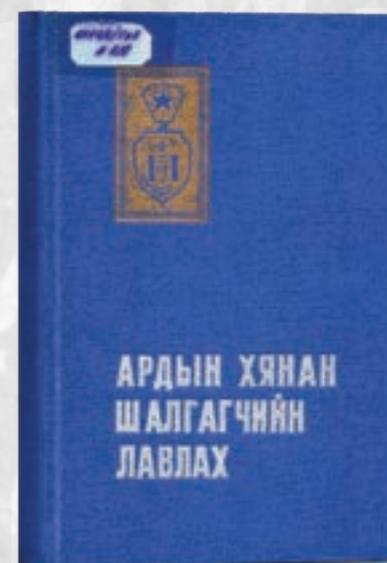

Хоршоодын төв шалган байцаах
гишүүний үнэмлэх

Урт: 10см
Өргөн: 8.5см
Монголын Үндэсний музейн сан хөмрөг

БНМАУ-ын Ардын хянан шалгах байгууллага
1982 он
Урт: 21.5 см
Өргөн: 14.5 см
Үнэ: 1 төг 90 мөнгө
Монголын Үндэсний музейн номын сан

Ардын хянан шалгагчийн лавлах
1976 он
Урт: 20.5 см
Өргөн: 13 см
Монголын Үндэсний музейн номын сан

МИШЭЭЛ-ОД АУДИТ ХХК

Нягтлан бодох бүртгэл- Аудит, Баталгаажуулалт,
Аутсорсингийн үйлчилгээ, Бизнесийн зөвлөгөө өгөх

2023.03.09 № 23/УАГ-01

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗРЫН
ТАМГЫН ДАРГА С.ЦЭРЭНБАЯР
ТАНАА

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

Өөрчлөлтгүй дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1, 32.2, Төсвийн хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.1-д заасны дагуу Үндэсний аудитын газрын 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлт, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Үндэсний аудитын газрын 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартад нийцүүлэн бүх материаллаг зүйлсийн хувьд үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, түүнд нийцүүлэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан журам, зааврын дагуу гүйцэтгэж, аудит хийгдэх байгууллагаас хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой аудитын нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Асуудлыг онцолсон хэсэг

Тайлант онд нэмэлт төсвийн дансанд төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон 3,564,769.6 мянган төгрөгийн орлогыг бүрдүүлжээ.

Аудитын гол асуудал

Аудитыг гүйцэтгэхэд аудитын хамрах хүрээний хязгаарлалт хийх шаардлагагүй болон хангалттай, зохистой нотолгоог олж авах боломжгүй нөхцөл үүсээгүй тул бидний олж авсан нотолгоо нь аудитын дүгнэлтийн суурь болоход хүрэлцээтэй, зохистой гэж үзлээ.

Бусад асуудлын хэсэг

Байгууллагын удирдлага бусад мэдээлэлтэй холбоотой үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Үндэсний аудитын газрын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийн үнэлгээг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нэгжүүдийн үнэлгээний дунджаар тооцож, 147 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөгөөнд тусгаж 85.8 хувийн биелэлттэй гэж дүгнэсэн байна.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн захирагч санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

Аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Аудитын байгууллага залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт нь дээд түвшнийх боловч үнэмлэхүй түвшний баталгаажуулалт биш бөгөөд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар бүх материаллаг буруу илэрхийлэл бүрийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа болохгүй юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гарах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг.

МИШЭЭЛ-ОД АУДИТ ХХК-ИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ
ЗАХИРАЛ, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Т.ОДОНЧИМЭГ

Хаяг: Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 2 хороо, 2 хороондот Энхтайвны өргөн чөлөө Эрдэнэ төлөгч 703 тоот
Вэб хууль: www.mishaalodaudit.mn . И-мэйл: info@mishaalodaudit.mn Утас: +976 70169029, 99069029, 99065204.

VII БҮЛЭГ

ХАВСРАЛТ МЭДЭЭЛЭЛ

Хянан байцаах хэлтэс байгуулж түүний дүрмийг батлах тухай Ардын Засгийн Газрын 26-р хурлын тогтоол

1922.06.23
МУУТА, X-1, Д-1, ХН-79, Хуу 44
Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

Засгийн газрын хянан байцаах хэлтэс байгуулахаар төлөвлөснийг хянан баталсан тухай Засгийн газраас Намын Төв Хороонд явуулсан бичиг

1922.06.21
МУУТА, X-1, Д-1, ХН-117 Хуу
Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

Засгийн газрын Хянан байцаах хэлтсийн орон тоо, төсөв, зардлыг батлах тухай Ардын Засгийн газрын 33 дугаар хурлын тогтоол

1922.07.29
МУУТА, X-1, Д-1, ХН-78, Хуу 56
Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

Засгийн газрын хянан байцаах хэлтэс байгуулах 16 зүйлтэй дүрэм төлөвлөж, баталсан тухай Засгийн газраас таван яам, Намын төв хороо, Хязгаарын сайдууд зэрэг олон газруудад мэдэгдэн явуулсан бичиг

1922.07.01
МУУТА, X-1, Д-1, ХН-116, Хуу 141-142
Монгол Улсын Үндэсний төв архивын сан хөмрөг

ҮЙЛ ЯВДЛЫН ТОВЧООН

Сар Үйл явдлын товч агуулга

- I**
- Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оныг "Аудитын чанарын хяналтын үр нөлөөг сайжруулах жил" болгон оны зорилтыг дэмжих үйл ажиллагааны төлөвлөгөө батлав.
  - МУЕА-ын тушаалаар "Төрийн аудитын байгууллагаас 2022 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө", "Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө" батлав.
  - Төрийн аудитын байгууллагын "Нээлттэй-аудит" цахим портал сайтын үйл ажиллагааг олон нийт, хэвлэл байгууллагуудад сурталчлав.
  - "Хүнсний байдлыг хянах, өнөөгийн тогтолцоо, төсвөөс зарцуулсан хөрөнгийн үр дүн" "Эрчим хүчний дамжуулалт, түгээлт, үнэ тарифын зохицуулалт, үр нөлөө" сэдэвт аудитын үр дүнг олон нийтэд илт тод мэдээлэв.
- II**
- Төсвийн тухай хуульд заасан цагалбарт хугацаанд төсвийн шууд захирагчдын 2021 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж, дүгнэлт гаргав.
  - Төрийн аудитын байгууллагын 2021 оны үйл ажиллагааны тайланг УИХ-ын Төсвийн байнгын хороонд хүргүүлэв.
  - Төрийн аудитын стандартын хороо байгуулагдан анхны хуралдаанаа хийж, 2022 оны ажлын төлөвлөгөөг батлав.
- III**
- "Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилт, үр дүн" сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитыг хийж, дүгнэлтийг УИХ-ын Төсвийн байнгын хороонд танилцуулав.
  - Төсвийн тухай хуульд заасан цагалбарт хугацаанд төсвийн төвлөрүүлэн захирагч болон Төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжийн 2021 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж, дүгнэлт гаргав.
  - Төрийн аудитын байгууллагын удирдах ажилтны зөвлөгөөнийг цахимаар зохион байгууллаа.
- IV**
- Төсвийн тухай хуульд заасан цагалбарт хугацаанд Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын 2021 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд дүгнэлт гаргаж, аудитын тайлан, зөвлөмжийг холбогдох байгууллагад хүргүүлэв.
  - "Төрөөс эмийн талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилт, үр нөлөө" сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитын үр дүнг инфографик хэлбэрээр боловсруулан олон нийтэд мэдээлэв.
  - Монгол Улсын Ерөнхий аудиторт ЕАБХАБ-ын төлөөлөгчид Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ээлжит сонгуульд хийсэн ажиглалтын тайлан, зөвлөмжөө танилцуулав.
  - Үндэсний аудитын газраас "Аудитаар нотлогдсон үнэн" нэвтрүүлэг, "Шилэн дансны хяналтын үйл ажиллагаа", Нийслэл дэх Төрийн аудитын газраас "Аудитын талаар ярилцъя" подкастуудыг хийж, МҮОНРТ-ээр нэвтрүүлэв.
- V**
- Төрийн аудитын байгууллагын бүсчилсэн нэгдсэн сургалтыг аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын албан хаагчдыг хамруулан "Нэгдсэн сургалт-2022" цахим арга хэмжээг амжилттай зохион байгуулав.
  - Нийслэл дэх Төрийн аудитын газраас Нийслэлийн 2021 оны санхүүгийн нэгдсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан, дүгнэлтийг НИТХ-д өргөн барьлаа.
  - УИХ-ын хөгжлийн банкны асуудалд шалгалт хийх Хянан шалгах түр хорооны хянан шалгагчаар Үндэсний аудитын газрын менежер томилогдон ажиллалаа.

- VI**
- Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлтийг Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд УИХ-д хүргүүлэв.
  - Үндэсний аудитын газар "Улс, орон нутгийн төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн" сэдэвт аудитыг гүйцэтгэж, тайланг УИХ-ын Төсвийн Байнгын Хороонд хүргүүлэв.
- VII**
- "Газрын тос, нефтийн завсрын нэмэлт бүтээгдэхүүний талаар төрөөс хэрэгжүүлж байгаа бодлого, үйл ажиллагааны хэрэгжилт, үр дүн" сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитыг хийж, тайлагнав.
  - "Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн бодлогын хэрэгжилт, үр дүн" сэдэвт аудитыг тус тус гүйцэтгэж, тайлагналаа.
- VIII**
- Төрийн хараат бус хяналтын тогтолцоо үүсэж хөгжсөний 100 жилийн түүхээ мэдэх, судлах, ойлгох зорилгоор түүхчилсэн болон дурсамж ном гаргаж, баримтат кино бэлтгэн олон нийтийн хүртээл болгов.
  - Төрийн хараат бус хяналтын тогтолцоо үүсэж хөгжсөний ой тохиож нэгэн зууны түүхийн ололт амжилт алдаа оноогоо цэгнэж, ирээдүйн чиг хандлагаа тодорхойлон үр дүнтэй арга хэмжээг зохион байгуулав.
- IX**
- "Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны үр ашиг" сэдэвт аудитыг гүйцэтгэж, тайланг олон нийтэд мэдээлэв.
  - БНЭУ-ын мэдээллийн технологийн зөвлөх баг ажиллаж, мэдээллийн технологийн талаарх нөхцөл байдал, цахим мастер төлөвлөгөөний төслөө танилцуулав.
- X**
- Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд хийсэн аудитын дүгнэлтийг УИХ-д хүргүүлэв.
  - Хэрэгжиж буй Азийн хөгжлийн банкны төслийн хүрээнд Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдын чадамжийн хүрээ, чадавхын үнэлгээ хийж, аудиторыг чадавхжуулах шаталсан сургалтын модуль хөтөлбөрийг боловсруулах гадаадын зөвлөх баг ажиллав.
- XI**
- Монгол Улсын Аудитын дээд байгууллага ИНТОСАИ-н XXIV их хуралд оролцож, дэлхийн улс, орнуудын аудитын дээд байгууллагуудын хамтын нийгэмлэгийн стратеги төлөвлөгөө батлахад саналаа илэрхийлэв.
  - Баянхонгор аймаг дахь Төрийн аудитын газар бүс нутгийн бодлого, үйл ажиллагааны онцлогийг харгалзан нэгдсэн удирдамжаар "Орон нутгийн хөгжлийн сангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалт, үр дүн" сэдэвт гүйцэтгэлийн аудитыг удирдан зохион байгуулж, нэгдсэн тайланг Аудитын Зөвлөлөөр хэлэлцүүлж, баталгаажуулав.
- XII**
- УИХ-ын Төсвийн байнгын хороо "Төрийн аудитын байгууллагын 2023 онд гүйцэтгэх сэдэв батлах тухай" тогтоолыг батлав.
  - "Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө, үр дүн" сэдэвт аудитыг гүйцэтгэж, тайлагналаа.
  - МУЕА-ын тушаалаар "Харилцагч талуудад зориулсан аудитын хураангуй тайлан бэлтгэх аргачилсан зөвлөмж"-ийн баримт бичгийг баталгаажуулав.
  - "Дээд боловсрол олгож буй өнөөгийн байдал, үр дүн" сэдэвт аудитыг гүйцэтгэж, тайланг УИХ-ын Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороонд хүргүүлэв.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН 2022 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ СИСТЕМЧИЛСЭН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

АУДИТЫН ЧАНАРЫН ХЯНАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ САЙЖРУУЛАХ ЖИЛ

- ОРШИЛ
- ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ЧИГ ҮҮРГИЙН ХЭРЭГЖИЛТ
- ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ
- ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ ҮНЭЛГЭЭ
Төрийн аудитын байгууллагын бүтэц, бүрэлдэхүүн, хүний нөөцийн талаар:
Албан хаагчдын сургалт, хөгжлийн талаар:
- САНХҮҮ БУЮУ ЗАХИРГААНЫ ЗАРДЛЫН ҮНЭЛГЭЭ
Төсвийн төлөвлөлт:
Төсвийн гүйцэтгэл:
Санхүүгийн тайлагнал, нягтлан бодох бүртгэл
Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилт
Худалдан авах ажиллагаа
- ДҮГНЭЛТ

1981 оны зургадугаар сарын 29-нд

АИХ-ын 10 дахь удаагийн сонгуулийн анхдугаар чуулган хуралдаж,
БНМАУ-ын Ардын хяналт шалгалтын хуулийг хэлэлцэж батлав.

ОРШИЛ

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны зорилтыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/01 дүгээр тушаалаар **“Аудитын чанарын хяналтын үр нөлөөг сайжруулах”** гэж тодорхойлон баталсан. Тус зорилттой уялдуулан Төрийн аудитын байгууллагын 2022 онд гүйцэтгэх аудитын жилийн төлөвлөгөөг А/12, Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөг А/29 дүгээр тушаалаар тус тус батлан хэрэгжүүлсэн байна.

Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын Байнгын хорооны 2013 оны 05 дугаар тогтоол, Хууль зүйн яамнаас боловсруулан гаргасан “Байгууллагын үйл ажиллагаанд системчилсэн үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагаанд системчилсэн үнэлгээг дараах төрлөөр хийлээ. Үүнд:

- Төрийн аудитын байгууллагын чиг үүргийн хэрэгжилт
- Төрийн аудитын байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт
- Хүний нөөцийн хэрэгцээний үнэлгээ
- Санхүү буюу захиргааны зардлын үнэлгээ

Системчилсэн үнэлгээнд Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн тайлан, бүтэц, зохион байгуулалт, хүний нөөцийн судалгаа, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай ажилласан талаарх судалгаа, сургалт, хөгжлийн үйл ажиллагааны тайлан, судалгаа, Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны тогтоолоор баталсан аудитын сэдвийн хэрэгжилт, 2022 онд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн аудитын хэрэгжилт, 2022 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, худалдан авах ажиллагааны тайлан болон бусад холбогдох баримт материалыг хамруулж, системчилсэн үнэлгээ хийх арга зүйг ашиглан үнэлсэн болно.

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагааны үр дүнг судалж, тодорхой цаг хугацаанд системтэй, ил тод, бодит байдлаар дүн шинжилгээ хийн, үнэлгээ өгч, байгууллагын дэвшүүлсэн зорилт, үр дүн, үр нөлөөт байдлыг тодорхойлж, удирдлагад байгууллагын зорилтот түвшин, үр дагаварт хүрч чадаагүй шалтгаан, хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг системчлэн үнэлж, Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны үйл ажиллагааны системчилсэн үнэлгээний дүнг тайлагналаа.

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ЧИГ ҮҮРГИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Төрийн санхүү, төсөв, нийтийн өмчийг хууль ёсны дагуу арвилан хэмнэлттэй, үр ашигтай, үр нөлөөтэйгөөр төлөвлөх, хуваарилах, ашиглах, зарцуулахад хяналт тавих, түүнчлэн төрийн санхүүгийн удирдлагыг сайжруулж, эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангахад дэмжлэг үзүүлэх үндсэн зорилтын хүрээнд дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2021 оны 06 дугаар тогтоолоор Төрийн аудитын байгууллагаас 2022 онд хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгэх 17, бодлогоор гүйцэтгэх 8, нийт 25 аудитын сэдэв баталсан. Тус байнгын хорооны 2022 оны “Байнгын хорооны тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай” 07 дугаар тогтоолоор 2022 онд гүйцэтгэх аудитын сэдвээс “Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааны үр нөлөө, үр ашиг” сэдвийг хассан. Мөн өмнөх оноос 2 аудитын сэдэв шилжиж ирсэн байна.

Нийт 26 аудитын сэдвийн хүрээнд гүйцэтгэсэн аудитаас 18 аудитыг бүрэн хэрэгжүүлж, УИХ-ын холбогдох байнгын хороо болон төсөв захирагч нарт тайланг хүргүүлсэн, мөн тайлагналын үе шатанд 2, эхлэлийн шатанд 2, 2023 онд нэмэлт горим хэрэгжүүлэхээр хугацаа сунгасан 4 аудитын сэдвийн хэрэгжилтийг дараах мэдээллээр харуулав. Үүнд:

(Хүснэгт-1)

д/д	Аудитын сэдэв (УИХ-ын ТБХ-ны тогтоол)		Гүйцэтгэл	Хэрэгжсэн эсэх
	Сэдэв	Хугацаа		
Нэг. Хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгэх аудитын сэдэв				
1	Монгол Улсын Засгийн газрын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан	2022.05.10 2022.06.10	Засгийн газрын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд аудит хийж, «Хязгаарлалттай» дүгнэлт өгсөн ба аудитын тайланг Улсын Их Хурал, Засгийн газарт хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
2	Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл	2022.05.10 2022.06.10	Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж, хуулийн хугацаанд УИХ, ЗГ-т хүргүүлсэн. Засгийн газраас тайлагнасан Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн нийт орлого ба тусламж, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн гүйцэтгэлийг аудитаар баталгаажуулсан.	Бүрэн хэрэгжсэн
3	Сангийн Яамны 2021 оны санхүүгийн тайланд аудит хийх	2022.04.15 2022.05.05	Төсвийн тухай хуулийн 8.9.5-т заасан хуулийн хугацаанд Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд MNS 6817, АОУС, ТАБ-ын аудит хийх журам, заавар аргачлалын дагуу аудит хийж төсөв захирагч тус бүрд хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
4	Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд аудит хийх	2022.03.26 2022.04.25	Төсвийн тухай хуулийн 8.9.2-т заасан хуулийн хугацаанд төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд MNS 6817, АОУС, ТАБ-ын аудит хийх журам, заавар аргачлалын дагуу аудит хийж, дүгнэлтийг төсөв захирагч нарт хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
5	Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчдын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд аудит хийх	2022.02.26 2022.03.25	Төсвийн тухай хуулийн 8.9.2-т заасан хуулийн хугацаанд төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд MNS 6817, АОУС, ТАБ-ын аудит хийх журам, заавар аргачлалын дагуу аудит хийж, дүгнэлтийг төсөв захирагч нарт хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
6	Засгийн газрын тусгай сангийн санхүүгийн тайланд аудит хийх	2022.01.05 2022.02.25	Засгийн газрын 20 тусгай сангийн 9-ийг түүвэрт хамруулж, 11 тусгай санд дүгнэлт өгсөн. Зөрчилгүй 6, Хязгаарлалттай 4, дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан 1 санал дүгнэлт гарган, төсөв захирагч нарт хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн

7	Төрийн болон орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн тайланд аудит хийх	2022.02.15 2022.03.15	Төрийн болон орон нутгийн өмчит 494 аж ахуйн нэгжээс 105-ийг түүвэрт хамруулж, 389 аж ахуйн нэгжийн 2021 оны санхүүгийн тайланд аудит хийж, Зөрчилгүй 289, Хязгаарлалттай 84, сөрөг 9, (дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан 7) дүгнэлт гарган, төсөв захирагч нарт хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
8	Төсөл, хөтөлбөрүүдийн санхүүгийн тайланд аудит хийх	2022.01.05 2022.02.25	Монгол Улсад гадаад зээл, тусламжаар хэрэгжиж буй 168 төсөл, хөтөлбөрөөс 67 төсөл ашиглалт гараагүй тул аудитад хамруулаагүй, 44 нэгжийг түүвэр хамруулж, 57 төслийн санхүүгийн тайланд дүгнэлт гаргаж, Зөрчилгүй 44, Хязгаарлалттай 12, Санал дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан 1 төсөл байна	Бүрэн хэрэгжсэн
9	Төсвийн шууд захирагчдын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд аудит хийх	2022.01.05 2022.02.25	Төсвийн тухай хуулийн 8.9.1-т заасан хугацаанд төсвийн шууд захирагчийн 2021 оны санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд MNS 6817, АОУС, ТАБ-ын аудит хийх журам, заавар аргачлалын дагуу аудит хийж, дүгнэлт гарган, төсөв захирагч нарт хүргүүлсэн	Бүрэн хэрэгжсэн
10	Газрын тосны салбарт бүтээгдэхүүн хуваах гэрээгээр 2019-2020 онд хайгуулын үйл ажиллагаа явуулсан гэрээлэгчийн нийт хөрөнгө оруулалт, өртөг нөхсөн болон зардлын хэмжээ, газрын тосны экспорт, борлуулалтын орлогын тооцоо, хуваарилалтад баталгаажуулалт хийх	2022.08.05 2022.12.15	Аудитын төлөвлөгөө, хөтөлбөр, арга зүй, асуудлын шинжилгээг холбогдох журам стандартын дагуу гүйцэтгэж, аудитын нээлтийг 12 дугаар сарын 02-ны өдөр зохион байгуулсан. 2019-2020 онд 7 гэрээлэгч газрын тосны хайгуулын үйл ажиллагаа явуулсан 8 талбайд хамаарах хөрөнгө оруулалт, өртөг нөхөх зардлын баталгаажуулахаар талбарын үе шатны ажлыг гүйцэтгэн, аудитын батлагдсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу аудитын тайлагналын үе шатыг хэрэгжүүлж байна.	Гүйцэтгэлийн үе шатанд
11	Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төсөлд дүгнэлт өгөх	2022.09.05 2022.10.15	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдрийн А/74 дүгээр тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-д өргөн барьсан.	Бүрэн хэрэгжсэн
12	Улс орон нутгийн төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн	2022.01.04 2022.06.10	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/49 дүгээр тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын ТБХ-нд 2022 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн 1240 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
13	Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилт, үр дүн	2022.01.25 2022.06.10	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн А/40 дүгээр тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын ТБХ-нд 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн 1082 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
Хоёр. Бодлогоор гүйцэтгэх аудитын сэдэв				
14	Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөө, үр дүн	2022.02.01 2022.06.15	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн А/93 дугаар тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын ТБХ-нд 2022 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн 1992 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн

15	Газрын тос, нефтийн завсрын нэмэлт бүтээгдэхүүний талаар төрөөс хэрэгжүүлж байгаа бодлого, үйл ажиллагааны хэрэгжилт, үр дүн	2022.01.05 2022.04.10	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 07 дугаар сарын 06-ны өдрийн А/58 дугаар тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын ЭЗБХ-нд 2022 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн 1339 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
16	Төрөөс хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн бодлогын хэрэгжилт, үр дүн	2022.01.20 2022.06.30	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/56 дугаар тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын ТБХ-нд 2022 оны 07 дугаар сарын 08-ны өдрийн 1364 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
17	Дээд боловсрол олгож буй өнөөгийн байдал, үр дүн	2022.06.05 2022.10.15	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн А/95 дугаар тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын БСШУСБХ-нд 2022 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 2008 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
18	Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны үр ашиг	2022.01.03 2022.09.30	Аудитын тайланг МУЕА-ын 2022 оны 09 дүгээр сарын 30-ны өдрийн А/72 дугаар тушаалаар баталгаажуулж, УИХ-ын ТБХ-нд 2022 оны 09 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 1614 тоот албан бичгээр хүргүүлсэн.	Бүрэн хэрэгжсэн
19	Тавантолгой-Гашуунсухайт, Тавантолгой-Зүүнбаян чиглэлийн төмөр замын бүтээн байгуулалтад зарцуулсан хөрөнгө, үр дүн	2022.06.06 2022.11.01	УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2022.11.02-ны өдрийн тогтоолоор тус аудитыг нэмэлт горим хэрэгжүүлж, 2023 онд хугацаа сунган гүйцэтгүүлэхээр үүрэг болгосон. Дуусаагүй аудит	2023 онд гүйцэтгэнэ
20	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль тогтоомжийн нийцэл, үр нөлөө, газар олголт	2022.09.01 2022.12.10	Тус аудитын төлөвлөгөөг 2022 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр батлуулж, 2022 оны 11 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс гүйцэтгэлийн үе шатны ажлыг эхлүүлсэн. Талбарын ажлыг 2022 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдрөөр дуусгаж, тайлагналын үе шатыг эхлүүлсэн.	Тайлагна-лын үе шатанд
21	Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааны үр нөлөө, үр ашиг	2022.10.03 2022.12.15	УИХ-ын ТБХ-ны 2022 оны 07 дугаар тогтоолоор хасагдсан	2023 онд гүйцэтгэнэ
Гурав. Өмнөх оноос шилжсэн аудитын сэдэв				
22	Оюутолгой төсөлд оруулсан хөрөнгө, оруулалт, санхүүжилтийн зарцуулалт, үр нөлөө	2022.01.03 2022.12.31	Тус аудитыг гүйцэтгэж, тайлагналын үе шатыг эхлүүлсэн боловч УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2022 оны 11 дүгээр сарын 02-ны өдрийн тогтоолоор тус аудитыг нэмэлт горим хэрэгжүүлж, 2023 онд хугацаа сунган гүйцэтгүүлэхээр үүрэг болгосон.	2023 онд гүйцэтгэнэ
23	Эрдэнэс Тавантолгой ХК-ийн 2018-2019 оны үйл ажиллагаа болон Тавантолгойн орд ашиглалтад төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого, Ашигт малтмалын тухай хуулиар хүлээсэн үүргийн биелэлт	2022.01.03 2022.09.30	Тус аудитыг гүйцэтгэж, тайлагналын үе шатыг эхлүүлсэн боловч аудитын тайлангийн хугацааг төмөр замын аудитын дуусах хугацаатай уялдуулж хойшуулах чиглэл өгсний дагуу аудитын тайланг баталгаажуулах асуудал түр хойшилсон. УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2022.11.02-ны өдрийн тогтоолоор тус аудитыг нэмэлт горим хэрэгжүүлж, 2023 онд хугацаа сунган гүйцэтгүүлэхээр үүрэг болгосон.	2023 онд гүйцэтгэнэ

ТӨРИЙН АУДИТЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/29 дүгээр тушаалаар “Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө”-г 5 бүлэг 19 зорилтын хүрээнд 148 арга хэмжээ хэрэгжүүлэхээр баталсан. Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/68 дугаар тушаалаар Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц, бүтцийн нэгжүүдийн үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны чиглэлд өөрчлөлт орсонтой холбогдуулан Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны А/87 дугаар тушаалаар Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд арга хэмжээний хариуцах нэгжийг өөрчилж, 1 арга хэмжээ “Хөгжлийн банкны үйл ажиллагааны үр нөлөө, үр ашиг” хасаж, 147 арга хэмжээ болгон баталсан.

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийн үнэлгээг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нэгжүүдийн үнэлгээний дунджаар тооцож, 147 арга хэмжээний дундаж үнэлгээг гаргахад 85.81 хувийн биелэлттэй гарсан. Үүнд: “бүрэн хэрэгжсэн” (90.0-100.0)-50, “хэрэгжих шатанд”-(70.0-89.0)-53, “хэрэгжилт хангалтгүй” (50.0-65.0)-21, “хэрэгжээгүй” (0.0)- 10, “үнэлээгүй” 13 арга хэмжээ байна.

ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ ҮНЭЛГЭЭ

Төрийн аудитын байгууллагын бүтэц, бүрэлдэхүүн, хүний нөөцийн талаар:

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2022 оны “Төрийн аудитын байгууллагын зохион байгуулалтын бүтэц, бүтцийн нэгжүүдийн үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны чиглэл, орон тоо, албан тушаалын жагсаалтад өөрчлөлт оруулах тухай” А/68 дугаар тушаалыг батлан хэрэгжүүлж, нийт 488 орон тоотойгоор үйл ажиллагаагаа явуулсан байна.

Тайлант хугацаанд хууль тогтоомж, хүний нөөцийн бодлогын хэрэгжилт, төрийн албан хаагчийн шатлан дэвших зарчмыг баримтлан Төрийн аудитын байгууллага дотроо албан тушаал дэвшүүлэн томилсон болон бүтцийн нэгж дотроо ижил ангиллын албан тушаалд шилжүүлэн томилсон 48, төрийн өөр байгууллагаас шилжүүлэн томилсон 18, төрийн жинхэнэ албан хаагчийн нөөцөөс томилсон 30, нийт 96 иргэн, албан хаагчийг томилсон байна. Мөн өөрийн хүсэлтээр 34, тэтгэвэрт 10, бусад шалтгаанаар 4 албан хаагч чөлөөлөгдсөн байна.

Төрийн аудитын байгууллагын удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалын сул орон тоог нөхөх тусгай шалгалтыг 5 удаа зохион байгуулж, шалгалт өгөх хүсэлт ирүүлсэн 83 иргэн, албан хаагчаас шалгалт авч, тэнцсэн 74 албан хаагчдыг албан тушаалд нэр дэвшүүлэн томилсон байна.

Төрийн аудитын байгууллагын хүний нөөцийн бүрэлдэхүүнийг авч үзвэл: (Хүснэгт-4)

Байгууллага, нэгж	Нийт албан хаагч	Аудитын чиг үүрэг хэрэгжүүлдэг	Захиргаа, бусад чиг үүрэг хэрэгжүүлдэг
	488	418 (85.6%)	70 (14.4%)
Үндэсний аудитын газар	169	34.6%	127 30.4%
Нийслэл дэх Төрийн аудитын газар	60	12.3%	53 12.7%
Аймаг дахь Төрийн аудитын газар	259	53.1%	238 56.9%

Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдыг мэргэжлийн хувьд авч үзвэл: (Хүснэгт-5)

Байгууллага, нэгж	Нийт	Ня-бо, эдийн засагч	Эрх зүйч	Инженер	Бусад
	488	341 69.9%	52 10.6%	14 2.9%	81 16.6%
Үндэсний аудитын газар	169	90	22	9	48
Нийслэл дэх Төрийн аудитын газар	60	39	10	3	8
Аймаг дахь Төрийн аудитын газар	259	212	20	2	25

Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдыг ажилласан жилийн хувьд авч үзвэл: (Хүснэгт-6)

Байгууллага, нэгж	Нийт	0-5 жил	6-10 жил	11-15 жил	16-аас дээш жил
	488	109 22.3%	81 16.6%	100 20.5%	198 40.6%
Үндэсний аудитын газар	169	59	25	25	60
Нийслэл дэх Төрийн аудитын газар	60	19	8	13	20
Аймаг дахь Төрийн аудитын газар	259	31	48	62	118

Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдыг насны ангиллаар авч үзвэл: (Хүснэгт-7)

Байгууллага, нэгж	Нийт	30 хүртэлх	31-40 нас	41-50 нас	50-60 нас
	488	47 9.6%	218 44.7%	131 26.8%	92 18.9%
Үндэсний аудитын газар	169	20	68	47	34
Нийслэл дэх Төрийн аудитын газар	60	8	24	19	9
Аймаг дахь Төрийн аудитын газар	259	19	126	65	49

Нийт албан хаагчдын 41.4 хувь буюу 202 эрэгтэй, 58.6 хувь буюу 286 эмэгтэй албан хаагчид эзэлж байна.

Албан хаагчдын сургалт, хөгжлийн талаар:

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөг дотоод болон гадаад сургалт бүхий 2 бүлэг, 53 төрлийн 1’163 цагийн сургалтыг давхардсан тоогоор 8’314 албан хаагчийг хамруулахаар боловсруулж, баталсан.

Тайлант хугацаанд сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөний дагуу нийт сургалтын 58 хувийг онлайн, 19 хувийг цахимаар, 23 хувийг танхимаар зохион байгуулсан байна. Нийт 74 сургалтад давхардсан тоогоор 11030 албан хаагчийг хамруулсан бөгөөд сургалтын хэлбэр, төрлөөр тоон мэдээллийг дараах хүснэгтээр харуулав.

(Хүснэгт-8)

д/д	Сургалтын хэлбэр, төрөл	Сургалтын тоо	Хамрагдсан албан хаагчдын тоо
А	Дотоод сургалт	59	10’611
1	Цахим сургалт	14	6’554
1.1	Үндсэн сургалт	12	2’070
1.2	Хөгжлийн сургалт	58 багц (Нээлттэй бүх сургалт)	3’996
1.3	МООС сургалт	35 багц (Нээлттэй бүх сургалт)	488
2	Танхимын сургалт	11	395
3	Онлайн сургалт	22	3’588
4	Удирдлагын академи, ММНБИ, бусад	12	74
Б	Гадаад сургалт	15	419
Нийт		74	11’030

САНХҮҮ БУЮУ ЗАХИРГААНЫ ЗАРДЛЫН ҮНЭЛГЭЭ

Төсвийн төлөвлөлт:

Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны төсвийн төсөлд зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг 31.6 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөж, зарцуулахаар тооцон Сангийн яаманд хүргүүлсэн байна. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хүргүүлсэн төсвийн төслөөс 6.5 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, төсвийг 25.1 тэрбум төгрөгөөр баталсан байна

Төрийн аудитын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1¹-д заасны дагуу Төрийн аудитын байгууллагын 2022 оны төсөвт урсгал санхүүжилтэд 23.6 тэрбум, хөрөнгийн зардалд 1.5 тэрбум, нийт 25.1 тэрбум төгрөг батлагдсан нь өмнөх онтой харьцуулахад 1.8 тэрбум төгрөг буюу 6.7 хувиар буурсан байна.

Төсвийн гүйцэтгэл:

Үндэсний аудитын газарт 2022 онд нийт зардалд 10.5 тэрбум төгрөг батлагдсанаас гүйцэтгэлээр 10.2 тэрбум төгрөг зарцуулж, батлагдсан төсвийг 2.4 хувь буюу 0.3 тэрбум төгрөгөөр хэмнэсэн байна.

Нийт зардлын 61.5 хувийг ажиллагсдын цалин хөлс болон НДШ-ийн зардалд, 26.0 хувийг бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөрт, 2.0 хувийг эд хогшил, урсгал засварын зардалд, 3.2 хувийг байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардалд, 2.0 хувийг хангамж бараа материалын зардалд, 5.3 хувийг бусад зардалд тус тус зарцуулсан байна.

Бүтцээр нь урьд оны гүйцэтгэлтэй харьцуулан авч үзвэл:

- Цалин, нийгмийн даатгалын зардал 24.7 сая;
- Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөр 422.5 сая;
- Томилолт, зочны зардал 8.7 сая;
- Эд хогшил, урсгал засварын зардал 140.2 сая;
- Хангамж, бараа материалын зардал 54.6 сая;
- Хөрөнгийн зардал 636.2 сая төгрөгөөр тус тус буурч,
- Урсгал шилжүүлгийн зардал 315.5 сая;
- Бараа үйлчилгээний бусад зардал 7.9 сая;
- Байр ашиглалтын зардал 32.9 сая төгрөгөөр тус тус нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.

Батлагдсан төсөвтэй харьцуулбал Цалин, нийгмийн даатгалын зардал 146.7 сая, бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөр 83.8 сая төгрөгөөр тус тус хэмнэгдсэн байна.

Төсвийн гүйцэтгэлийн шинжилгээ (сая төгрөг) (Хүснэгт-9)

Үзүүлэлт	2021 он		2022 он		Өмнөх оноос		Батлагдсан төсвөөс	
	Төл	Гүйц	Төл	Гүйц	Дүн	Хувь	Дүн	Хувь
Нийт зардлын дүн	13,336.9	11,160.1	10,480.6	10,229.5	930.6	8.3	251.0	2.4
Урсгал зардлын дүн	11,839.6	10,523.9	10,480.6	10,229.5	294.4	2.8	251.0	2.4
Цалин хөлс,	6,607.9	5,649.3	5,696.9	5,589.1	60.2	1.1	107.8	1.9
Ажил олгогчоос төлөх НДШ	779.0	666.9	741.3	702.4	(35.5)	-5.3	38.9	5.2
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	298.7	297.7	331.5	330.6	(32.9)	-11.0	0.9	0.3
Хангамж, бараа материалын зардал	271.0	255.9	201.3	201.3	54.6	21.3	-	-
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	343.4	341.8	202.0	201.6	140.2	41.0	0.4	0.2
Томилолт, зочны зардал	121.8	114.3	115.0	105.6	8.7	7.6	9.4	8.2

¹8.1 Үндэсний аудитын газрын төсвийг түүний саналыг үндэслэн УИХ хэлэлцэн батална. Төсөв нь УАГ үйл ажиллагаагаа хараат бусаар хэрэгжүүлэх шаардлагыг хангасан байна.

Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний зардал	3,083.6	2,744.9	2,661.1	422.5	13.7	83.8	3.1
Бараа үйлчилгээний бусад зардал	62.4	61.2	71.4	69.1	(7.9)	-12.9	2.3
Урсгал шилжүүлэг	58.0	53.2	376.3	368.7	(315.5)	-593.0	7.6
Хөрөнгийн зардал	1,497.3	636.2	-	-	636.2	100.0	-
Зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр	13,336.9	11,160.1	10,480.6	10,229.5	920.4	8.3	251.1
Улсын төсвөөс санхүүжих	13,336.9	11,160.1	10,480.6	10,229.5	920.4	8.3	251.1

Эх сурвалж: Үндэсний аудитын газрын 2022 оны санхүүгийн тайлан

Үндэсний аудитын газар болон аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрын 9 төрийн жинхэнэ албан хаагчдыг тэтгэвэрт гарахад 2022 онд 427.1 сая төгрөг, байгууллагын дотоод журмын дагуу 236 ажилтанд 164.3 сая төгрөгийн нэг удаагийн тэтгэмж олгожээ.

Санхүүгийн тайлагнал, нягтлан бодох бүртгэл

Үндэсний аудитын газрын 2022 оны санхүүгийн тайлангаар эргэлтийн хөрөнгө нийт дүнгээрээ өмнөх оноос 931.6 сая төгрөгөөр нэмэгдэж 3,653.8 сая төгрөгт хүрсэн байна.

Эргэлтийн хөрөнгийн бүтцийг урьд оны мөн үетэй харьцуулбал: мөнгөн хөрөнгө 1,172.0, авлага 267.7 сая төгрөгөөр нэмэгдэж, урьдчилгаа 493.3, бараа материал 14.8 сая төгрөгөөр буурсан байна. Тайлант оны жилийн эцсийн байдлаар авлага дансны үлдэгдэл 1,641.2 сая төгрөг болж 267.7 сая төгрөгөөр өсөж, өр төлбөрийн дансны үлдэгдэл 1,369.2 сая төгрөг болж 104.4 сая төгрөгөөр буурсан байна. Авлагын дансны үлдэгдэлд насжилт өндөртэй авлагагүй байна. Дуусаагүй барилга байгууламж дансанд 100.0 сая төгрөгийн үлдэгдэл урьд оноос шилжин бүртгэгдсэн байна.

Балансын бүтцийн шинжилгээ (сая төгрөг) (Хүснэгт-10)

Д/Д	Балансын зүйл	2021 он		2022 он		Зөрүү(дүн)
		Дүн	Дүнд эзлэх хувь	Дүн	Дүнд эзлэх хувь	
1	Мөнгөн хөрөнгө	558.4	9.9	1,730.4	30.0	1,172.0
2	Авлага	1,373.5	24.3	1,641.2	28.4	267.7
3	Урьдчилгаа	636.6	11.3	143.3	2.5	-493.3
4	Бараа материал	153.7	2.7	138.9	2.4	-14.8
5	Эргэлтийн хөрөнгийн дүн	2,722.2	48.2	3,653.8	63.3	931.6
6	Биет хөрөнгө	2,797.5	49.6	2,033.5	35.3	-764.0
7	Биет бус хөрөнгө	123.4	2.2	82.6	1.4	-40.8
8	Эргэлтийн бус хөрөнгийн дүн	2,920.9	51.8	2,116.1	36.7	-804.8
9	Нийт хөрөнгийн дүн	5,643.1	100.0	5,769.9	100.0	126.8
10	Богино хугацаат өр төлбөр	1,473.6	26.1	1,369.2	23.7	-104.4
11	Өр төлбөрийн дүн	1,473.6	26.1	1,369.2	23.7	-104.4
12	Засгийн газрын хувь оролцоо	553.2	9.8	553.2	9.6	0.0
13	Хуримтлагдсан үр дүн	3,425.7	60.7	3,656.9	63.4	231.2
14	Өмнөх үеийн үр дүн	3,425.7	60.7	3,595.0	62.3	169.3

15	Тайлант үеийн үр дүн	-	-	61.9	1.1	61.9
16	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	190.6	3.4	190.6	3.3	0.0
17	Өр төлбөр ба эзний өмчийн дүн	5,643.1	100.0	5,769.9	100.0	126.8

Эх сурвалж Үндэсний аудитын газрын 2022 оны санхүүгийн тайлан

Үндэсний аудитын газрын 2022 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангийн аудитыг Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар томилогдсон “Мишээл од аудит” ХХК гүйцэтгэхээр батлагдсан ч Төсвийн тухай хуулийн 8.9.1-д зааснаар санхүүгийн тайланг баталгаажуулах цаглабарт хугацаа болоогүй тул санхүүгийн тайланд дүгнэлт гараагүй байна.

Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилт

Тайлант хугацаанд байршуулбал зохих 151 мэдээллээс хуулийн хугацаанд, иж бүрэн байршуулсан 149 мэдээлэл, хугацаа хоцроосон 2 мэдээлэл байна.

Худалдан авах ажиллагаа

Үндэсний аудитын газрын хэмжээнд тайлант хугацаанд 1,736.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 5 арга хэмжээ бүхий худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө баталсан байна. Тус төлөвлөгөөнд 11 дүгээр сард нэмэлт, өөрчлөлт оруулж 1,871.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 6 арга хэмжээ болгон өөрчилсөн байна. Худалдан авах ажиллагааны мэдээллийг хүснэгтээр харуулав:

(Хүснэгт-11)

Д/д	Үзүүлэлт	Үүнээс:							
		Нийт (сая.төг)		Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар		Урсгал төсвөөс		Гадаадын буцалтгүй тусламжаар	
		Арга хэм	Дүн	Арга хэм	Дүн	Арга хэм	Дүн	Арга хэм	Дүн
1	Батлагдсан ХАА-ны төлөвлөгөө	5	1,736.1	4	1,526.1	1	210.0	-	-
2	Тайлант хугацаанд нэмэгдсэн арга хэмжээ	1	135.9	-	-	-	-	1	135.9
3	Нийт ХАА-ны төлөвлөгөө	6	1,872.0	4	1,526.1	1	210.0	1	135.9
4	Төрийн хэмнэлтийн хуулийн хүрээнд хойшлогдсон арга хэмжээ	1	697.0	1	697.0	-	-	-	-
5	Зохион байгуулагдсан арга хэмжээний төсөвт өртөг	5	1,174.9	3	839.1	1	210.0	1	135.9
6	Тайлант хугацаанд гэрээ байгуулсан	4	947.9	3	739.6	1	208.4	-	-
7	2023 оны 1 сард гэрээ байгуулах	1	131.0	-	-	-	-	1	131.0

Тайлант хугацаанд ерөнхий гэрээний журмаар 542.3 сая төгрөгийн төсөв бүхий 4 арга хэмжээний хүрээнд бараа худалдан авсан байна.

ДҮГНЭЛТ

Системчилсэн үнэлгээний явцад цуглуулсан нотлох зүйл, үнэлгээний дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийж байна. Үүнд:

- Төрийн аудитын байгууллагын чиг үүргийг хэрэгжүүлж Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны тогтоолоор баталсан 2022 онд гүйцэтгэх аудитын сэдвийн хүрээнд 26 аудит гүйцэтгэж, 18 аудитыг бүрэн хэрэгжүүлж, 2 аудит эхлэлийн шатанд, 2 аудит тайлагналын шатанд, 4 аудит 2023 онд шилжсэн байна.
- Төрийн аудитын байгууллага нь 2022 онд “Аудитын чанарын хяналтын үр нөлөөг сайжруулах” зорилтыг дэвшүүлэн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөгөөр 147 арга хэмжээ төлөвлөн хэрэгжүүлж, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээгээр 85.81 хувьтай үнэлэгдсэн байна.
- Төрийн аудитын байгууллагын албан хаагчдын 77 хувь нь 6 ба түүнээс дээш жил тус байгууллагад ажилласан, 70.0 хувь нь санхүү, нягтлан бодох бүртгэл, эдийн засагч мэргэжлийн албан хаагч байгаа нь хүний нөөцийн тогтвор суурьшил, мэргэшсэн байдал, залгамж чанарыг хадгалах зарчмыг хэрэгжүүлж буйг харуулж байна.
- Төрийн аудитын байгууллага тайлант хугацаанд цахим сургалт, хөгжлийн нэгдсэн системийг хөгжүүлж, 74 удаагийн сургалт зохион байгуулж давхардсан тоогоор 11’030 албан хаагчдыг хамруулж хүний нөөцөө сургах, хөгжүүлэх ажлыг зохион байгуулсан байна.
- Үндэсний аудитын газрын 2022 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангийн аудитыг гүйцэтгэх хуулийн хугацаа болоогүй, дүгнэлт гараагүй байна.
- Тайлант хугацаанд төлөвлөсөн худалдан авах ажиллагааг хуулийн дагуу зохион байгуулсан байна.

СОНИРХОЛТОЙ СТАТИСТИК

ЖИЛД ДУНДЖААР

107,409 хуудас **4000** гаруй аудитын тайлан гарч байгаа нь

1790
Судалгааны
тайлан

4296
Эрдэм
шинжилгээний
өгүүлэл

1343 Магистрын
ажил

716
докторын ажилтай
дүйцэхүйц байна.

НЭЭЛГЭЙ АУДИТ
САН ХЭРЭГЭЭС ЭХЭЛЭХ

open.audit.mn веб сайтад аудитын
тайланг тогтмол байршуулж байна.

2022 онд **45,894** хүн хандсан байна

Нийт хандалтын
82%

11:30
цагаас өмнө
хандсан байна

Хамгийн их
хандалт **1,682 хүн** веб сайтад
зочилжээ

Өдөрт дунджаар
126 хүн
хандаж байна

